

מראי מקומות לעיון בדרך היזמי

מאמצי קרן לה שם נכבד: פנחס שמואל נחום (1881-1948). נהגו לנהל חשבון נפש ונחמד. חתן ורעייתו שרה (לבית שמואל) נולדו בירושלים. שמואל היה ממייסדי תנועת הציונים הכלליים. נפטר ב-1948.

מאמצי קרן לה שם נכבד: פנחס שמואל נחום (1881-1948). נהגו לנהל חשבון נפש ונחמד. חתן ורעייתו שרה (לבית שמואל) נולדו בירושלים. שמואל היה ממייסדי תנועת הציונים הכלליים. נפטר ב-1948.

בית מדרש גבוה
לתורה
כולל הדף היומי
קרית ספר ת"ו

מיסודה של עמותת
"משולל ערימת"
רחוב שאגת אריה 17/25
קרית ספר 71919 מודיעין עילית
ארץ ישראל

גליון מספר 517

הוצגה ע"י מנחם "ה"ר
ה"ר אברהם אליעזר מרקוביץ שליט"א לונדון

לע"נ ה"ר צבי בחר"ד מרדכי ורעיתו מרת רחל לאה בת ה"ר אברהם אליעזר ז"ל

בס"ד, יז אב התשע"ד. מסכת מועד קטן דף ב – דף כ

שביעית מאי טעמא. וכו'. וכן מהא דאיתא בעבודה זרה (ו'): שביעית מלאכה אסור רחמנא טירחא שרי. ועיין לקמן (ג.) ברש"י ד"ה לא יקשקש, ומה שכתבנו שם באות ז'.

(ה) **גמ'**, **השתא יש לומר ממועין שיצא בתחילה וכו'.** כתב התוספות הרא"ש, דהוה מצי לשנויי זו ואין צריך לומר זו, וכדמשני בכמה דוכתי. אלא דעדיפא מינה משני.

(ו) **גמ'**, **משום דאתי לאינפולי.** ביאר התוספות הרא"ש דאי נפיל אסור לתקוני. ולא דמי להא דנתן מתקנין את המקולקלות. דהתם דוקא שהיתה כבר אמה והתקלקלה, דליכא טירחא כל כך בתיקונה, אבל במעין שיצא בתחילה, אם יפול צריך לתיקונו בנין חדש, והווי טירחא יתירא ואסור.

(ז) **תוס' ד"ה עיף ויגע, בתוה"ד,** כדכתיב וכו'. **התוס' יו"ט** גרס להפסוק **במשלי** (כ"ה) "מים קרים על נפש עיפה". כי היה לפניו הגירסא הישנה בתוס', "ונפש עיפה למים", וכתב דלא מצא מקרא זה בכל הכ"ד ספרים.

(ח) **גמ'**, **מושכין את המים מאילן לאילן.** פירשו התוס' בד"ה מושכין, **בתוה"ד,** דאילן כבית השלחין דמי. דהיינו דהווי פסידא רבה. וכן פירש **רש"י** במתניתין דלקמן (ו): אמנם **התוס' הרא"ש** וכן **הריטב"א** הביאו **דרש"י** פירש דהטעם שהתיר רבי אליעזר בן יעקב באילנות אף דהווי בית הבעל משום דאופן ההשקאה באילנות הווי טרחא זוטא דאינו אלא מושך המים במהלכות שקיימות כבר. והקשה התוס' הרא"ש, היכן מצינו שחילקו בהרווחה בין טירחא זוטא לטרחא מרובה.

(ט) **גמ'**, **רבי אלעזר בן עזריה אומר לא כך ולא כך וכו'.** הקשה התוספות הרא"ש דבמתני' פליג בסיפא לענין עשיית האמה בתחילה במועד. ואם כן כיון שלא הוזכר דפליג ברישא, חזינן דאיהו נמי מודה שמשקין במעין שיצא בתחילה. ותירץ, דמה שחיסר במשנה פירש בברייתא, והשמיע דברי שא נמי פליג.

(י) **גמ'**, **יתר על כן אמר ר' יהודה לא יפנה וכו'.** עיין במה שפירש **רש"י** בד"ה שחרבה וכו'. דהיינו דביאר כמו שביארו התוס'. אמנם **הריטב"א** ביאר בשם **רש"י**, דהאיסור משום דהווי הרווחה בעלמא כבית הבעל, והא דקתני יתר על כן היינו לומר דאף טירחא זוטא אסור בהרווחה. וכתב דמה שהביא לרש"י לבאר כן, היינו משום דקשיא ליה איך אפשר לפרש יתר על כן דרבי יהודה בבית השלחין, דמאן לימא לן שהיה ראוי להתיר טרחא גדולה בדבר

דף ב ע"א

(א) **מתני'**, **משקין בית השלחין וכו'.** כתב **רש"י ד"ה משקין, בתוה"ד,** כמו שאנו מוצאין במסכת חגיגה (יח, א), דכתיב (דברים יז) ששת ימים וכו' עצרת לה' וכו', מה שביעי עצור בעשיית מלאכה אף ששה עצורים בעשיית מלאכה, ואין ששה עצורים בכל מלאכה, הא לא מסרן הכתוב אלא לחכמים וכו'. וכתב **הרא"ש** (סימן א'), דאף דיש כמה מקראות לאיסור מלאכה בחול המועד, מכל מקום ודאי הווי אסמכתא, דאיך יתכן דרבנן יתירו מקצת מהמלאכות בדבר האבד, או שאין בו טורח. ועיין בדבריו שהוכיח דאיסור מלאכה בחול המועד מדרבנן, ואסמכינהו אקראי. וכן כתבו **תוס' חגיגה** (יח, ד"ה חולו. וכן נקטו המגיד **משנה והגהות מיימוניות** (פ"ז מיום טוב ה"א) בדעת **הרמב"ם**. אולם הקרן אורה דייק בלשון **הרמב"ם בפירוש המשניות**, דהווי דאורייתא. דכתב, "באה הקבלה כי חולו של מועד אסור בעשיית מלאכה", וידוע דכשנקט לשון קבלה, הם דברים המקובלים למשה מסיני. **והשלטו הגבורים** הביא בשם **הרמב"ן**, ושהסכים לזה **הרשב"א**. להטיל פשרה, שכל מלאכה שאינה לצורך המועד ואינה דבר האבד אסורה מן התורה, ומה שהוא לצורך המועד או דבר האבד הווי מדרבנן, ואין לך אלא מה שאסרו חכמים.

(ב) **מתני'**, **משקין וכו'.** הקשה **הפורת יוסף** דהיה לתנא לאשמועין תחילה שיש איסור מלאכה בחול המועד, ולאחר מיכן ללמדנו אופני ההיתר. ותירץ, דמכאן ראייה לסוברים דמלאכת חול המועד מן התורה, (עיין באות הקודמת), דלא בעי לאשמועין להאיסור, דהוא בכלל מלאכת יום טוב. אלא בעי לאשמועין אופני ההיתר בחול המועד.

(ג) **מתני'**, **במועד.** כתב **הרמב"ם** (בפירוש המשניות), המשנה תקרא חולו של מועד הימים שביין כל מועד ומועד. וכתב **התוס' יו"ט** דלפי שאין במשנה לשון חולו של מועד, צריך להגיה ולתקן לשון **הרמב"ם**, המשנה תקרא **מועד** מה שאנו קורין חולו של מועד והם הימים וכו'.

(ד) **מתני'**, **אבל אין משקין לא ממי הגשמים וכו'.** כתבו **הנמוקי יוסף** (א). מדפי הרי"ף (על הרי"ף שם) **ד"ה מימי קילון, והמאירי**, דדינים אלו שייכי למועד אבל לא לשביעית, דליכא איסור טירחא בשביעית. אבל **הריטב"א** כתב, דדבר של טורח עשאוהו בשביעית כעין חולו של מועד. ודבריו צרכים עיון גדול **מלקמן** (ד): בשלמא מועד משום דקא טרח אלא

האבד, מטירחא זוטא בהרווחה. והריטב"א תירץ, דרבי יהודה סבר, דשורת הדין שאין להתיר בהרווחה כלום, אבל בדבר האבד נתיר כל דבר על מנת שלא יפסיד כלום.

(יא) רש"י ד"ה שחרבה ממעיין זה ויצא וכו', בסוה"ד, ל"ש חרב מעיינה ממעיין שיצא לה בתחילה ול"ש לא חרב תרווייהו אסר. כתב השפת אמת דאין לשונו מדוקדק, וכוונתו בהיפוך דבין חרב בין לא חרב תרווייהו אין אסור אלא במעיין שיצא בתחילה, אבל במעיין שלא יצא בתחילה מודה שמותר. ועוד פירש להעמיד לשון רש"י בדוחק, דקאי אשיטת רבי יהודה דמתיר בחרב מחמת פסידא, וקאמר ר' אלעזר, שבין חרב במעיין שיצא בתחילה, ובין לא חרב במעיין שלא יצא, תרווייהו אסור. ועיין להלן אות יג.

דף ב ע"ב

(יב) גמ', להודיעך כחו דר' מאיר. הקשה התוספות הרא"ש אמאי לא פריך וניתני תרווייהו, להודיעך נמי כוחו דר' יהודה, וכדאקשינן בביצה (ב:), וכי תימא כח דהתירא עדיף ונפלגו בתרווייהו. ותירץ, דדוקא התם גבי תרנגולת וביצתה דהוה חדא מילתא שייך להקשות כן.

(יג) רש"י ד"ה אם כן מתניתין וכו', בסוה"ד, דאפילו בית השלחין לא שרי ממעיין שיצא בתחילה. כתב המהרש"א דאין זה מדוקדק, דאפילו ממעיין שלא יצא בתחילה אסור ר' אלעזר בן עזריה, כדקאמר לא כך ולא כך וכפירוש רש"י לעיל (עמוד א') ד"ה שחרבה וכו' [בסופו]. ועיין לעיל אות יא בדברי השפת אמת שביאר דברי רש"י שם באופן אחר. והקרני ראם הקשה על המהרש"א דהא ר' אלעזר בן עזריה דאסר אף במקום פסידא קאי אמעיין שיצא מתחילה, ולא קאי אמעיין שלא יצא מתחילה. וכן הקשה הרש"ש. וכתב, דאולי לשון רש"י אטעייה.

(יד) תוס' ד"ה אם כן אמאי, ואם נפשך לומר וכו'. הקשה הפורת יוסף דודאי עדיפא טפי לאוקמי ר' אליעזר בן יעקב מר' יהודה, מדאיתא במנחות (סא:), רב נחמן בר יצחק אמר, הואיל ורב גובריה, היינו של ר' אלעזר בן יעקב מר' יהודה, משום הכי תני התם מתניתין כוותיה. והיה לתוס' להקשות טפי.

(טו) גמ', המנכש והמשקה מים לזרעים רב יוסף אמר משום זורע. לכאורה צריך עיון מהא דאיתא בשבת (עג:): דהחורש חרישה אחר הזריעה לכסות הזרעים, חייב משום חורש. הא לרב יוסף הווי לן לחיובי משום זורע, דהא אזיל בתר כוונתו והוא מכיין לתיקון הזרעים. (י.צ.ב.) ויש לומר, דרב יוסף אמר לטעמיה דוקא היכא דאיריין גבי מלאכה שאינה אלא תולדה ובעינן לדמותה, ועל כן בעי לילך בתר הכוונה. אבל היכא דאיריין בגוף המלאכה לא אכפת לן מה היתה הכוונה ואזלינן בתר המעשה.]

(טז) תוס' ד"ה חייב שתיים, קשיא לרבה וכו' דהכא זומר וכו' וקשיא לרב יוסף וכו' חייב משום נוטע. הקשה המהרש"א א. אם כן מאי משנינן בגמרא "וכי תימא כל היכא דאיכא תרתי וכו'", הרי גם אם מתחייב רק אחד דהיינו נוטע, אכתי איכא לאקשווי אתרווייהו דלא דמי לנטוע כדכתבו תוס'. ב. ועוד, דמוכח בשבת (עג:): דזומר חייב משום נוטע, דתנא התם הזורע והזומר והנוטע כולן מלאכה אחת הן. על כן כתב לולי דברי תוס', דזומר ודאי דומה לנטוע, וחייב משום נוטע. אלא כיון דאזלינן גם בתר מחשבתו דצריך לעצים, חייב גם משום קוצר. ואתי שפיר דקושיית הגמ' לתרווייהו, דחזינן דמחייב תרתי גם אדמיון וגם אמחשבתו. והאגלי טל (מלאכת חורש ז, ז) יישב קושיא א. דהמהרש"א, דנהי שהיה יכול להקשות גם אם רב כהנא היה אומר חייב משום נוטע לבד, מכל מקום היה צריך לבאר דאיכא נמי חיוב קוצר, ומשום הכי עדיף לומר דחייב משום קוצר. ועל קושיא ב. כתב, דהתם מייירי באינו צריך לעצים, ומשום הכי לא מיחייב תרתי אלא משום נוטע.

(יז) בא"ד, ואי קשיא וכו' תריץ וכו' בשתי מלקיות. נוקשה איך שייך מלקות באיסורי שבת הא הוי לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין דאין לוקין עליו כדאיתא בשבועות (ד.) ואולי דביארו לדברי רב כהנא למאן דאמר התם דלוקין עליו (א.ל.). והתוס' הרא"ש פירש דברי הגמרא או בשוגג, דהנידון לחייבו שתי חטאות. או במזיד, לומר דבין אם התרו בו משום זומר ובין משום קוצר חייב. והאגלי טל (מלאכת חורש ז, ב) כתב בדעת תוס', דסוגיין איירי ביום טוב, דליכא מיתה אלא מלקות, ולא גרסו המנכש וכו' בשבת. והכריח כן, דאי איירי בשבת, היו יכולין לחלוק משום מה חייב, בשוגג לענין קרבן. דהוא שכיח טפי ממה שיעבור אדם במזיד ובהתראה. וכל זמן שלא נודע לו אם חייב משום חורש או משום זורע פטור לגמרי, שאינו מתכפר בלי ידיעה על מה עבר. וצריך לברר משום מה חייב כדי שיחשב ידיעה ויוכל להביא קרבן. ומדפליגי בהתראה שמע מינה דביום טוב פליגי.

(יח) גמ', אף המקיים. פירש רש"י בד"ה אף המקיים, על ידי שרואה כלאים זורע ואינו מבטלו. והתוספות הרא"ש כתב, דלא נהירא שיתחייב בלי מעשה. על כן פירש, שמקיים על ידי ניכוש וכיסוח או גדר סביבם, וכן הביא מהירושלמי.

(יט) גמ', חרישה בכלאים מי אסירא. פירש רש"י ד"ה חרישה לצורך זריעת כלאים. והתוספות הרא"ש כתב, דאין זה חרישה בכלאים. ועוד דאין זה דומיא דמנכש בכלאים. לכך פירש, דהיינו חורש בשדה או בכרם של כלאים, דלא אסרה תורה אלא זריעת כלאים. ועלה משנינן, דמשום מקיים חייב גם על החרישה. וכן משמעות הסוגיא במכות (כא:).

(כ) גמ', שם. כתב היעב"ץ דהוה מצי לשנויי תנא דלא פסיקא ליה, ועוד דזיל בתר טעמא.

(כא) גמ', המנכש והמחפה בכלאים לוקה משום מקיים. העולה מדברי הגמ' דאליבא דרבה מחפה נמי אינו מחויב משום מקיים. וקשה, דהא תנן במכות (כא:): שהחורש בשביעית לוקה, ועל כרחך היינו משום דמחפה הוי זורע, כדפירש רש"י שם. דהרי בשביעית ליכא לאו במקיים. וליכא למימר דרבה יסבור כמאן דאמר לקמן (ג.) דחורש בשביעית לוקה. דאם כן צריך לומר דרבה לא דריש מיעוטא מדומירה בכלל זריעה היתה וכו' למעט חרישה, ואם כן ליכא מיעוטא לדידיה נמי לתולדות בשביעית, ויסבור דלוקין אתולדות. ואי אפשר לומר כן דהא רבא לקמן (ג.) משני על מה שהקשו על רבה ורב יוסף. דתולדות לא אסר רחמנא בשביעית. וצריך עיון. (א.ג.א.)

(כב) גמ', מקיים מניין תלמוד לומר כלאים שדך לא. פירש רש"י ד"ה תלמוד לומר כלאים וכו', דגורעין תיבת תזרע, וכאילו נכתב בשדך לא כלאים. ורבינו חננאל פירש, דמילת "כלאים" מיותרת. דכיון דאמר לא תזרע ידעינן דהיינו על ידי תבואה, דאין זריעה אלא בתבואה, דבאילנות שייך לשון נטיעה והייתור ד"כלאים" מלמד לאסור מקיים. ובתפארת ישראל ביאר, דמדלא כתיב לא תזרע שדך כלאים דמשמע דדוקא בוריעה קאסר, אלא סמיק לא לשדך, שמע מינה דבשדך בלא זריעה נמי אסר.

(כג) גמ', בשלמא מועד משום טירחא וכו'. הקרן אורה הוכיח מכאן דההיתר במלאכת חול המועד הוא ממה שאסרה התורה, דאי לאו הכי היה לגמרא לומר בשלמא מועד דרבנן הוא.

דף ג ע"א

(א) גמ', תולדות לא אסר רחמנא. הריטב"א בשם רש"י לא גרס תולדות, דכיון דהם מפורשים בפסוקים הוו אבות. והריטב"א פירש, דכיון דלגבי שבת חשיבי תולדות, נקט בהאי לישנא, אף דלשביעית לא חשיבי תולדות. אמנם ברמב"ם איתא, דגבי שביעית (פ"א משמיטה ה"ג וה"י) כתב דבצירה וזמירה הוו תולדות. ובהלכות שבת (פ"ז ה"ג) חשיב להו אבות. וביאר

הדרך היומית

מעידור על עידור מתורצת באותו תירוץ של הגמ' מקשקוש על קשקוש, אלא דהגמרא נקטה קשקוש, הואיל ומוזכר תחילה. או דשיגרא דלישנא בסוכה (מד): נקטה.

(ט) גמ', מה זריעה מיוחדת עבודה שבשדה ושכרם אף כל וכו'. ומלשון רש"י ותוס' ד"ה אף כל, נראה דילפינן דוקא לעבודות ששייכים גם בשדה וגם בכרם, מה שאין כן עבודות שלא שייכים בשניהם. אולם בחידושי הר"ן ביאר שהלימוד הוא מה זריעה מיוחדת וכן נטיעה, דהם עבודות חשובות דומיא דכל הנך דלעיל, דדי להם פעם אחת בשנה וזו חשיבותן. מה שאין כן קשקוש והשקאה דצריכות תדיר לא מיקרו עבודה חשובה, ושרי. והרמב"ם (פ"א משמיטה ה"י) ביאר, דבהנהו איכא פסידא גם בקרקע וגם בעצים, והיינו דסובר דלא סגי בהפסד של הפירות. והק"ר אורה תמה עליו למה הוצרך לסברא זו גם בעוגיות דהתם הא אינם עבודת קרקע כלל.

(י) גמ', יכול וכו' ולא ימלא נקעים מים. דקדק המאירי מלשון "ולא ימלא" דלא הותר בנקעים, אלא למלאות ולא לעשות בתחילה, ודלא כבעוגיות.

(יא) גמ', מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא. הקשה הריטב"א הא כיון דאסרינן ניכוש מדרבנן היכי שריא מתניתין השקאה, הא ניכוש והשקאה כי הדדי נינהו. וכתב, דיש מתרצין דמתניתין מייירי בבית הבעל. וכתב דלא נהיר. אלא התירוץ הנכון, דלענין טירחא יש חילוק דניכוש הוי טירחא רבה, מה שאין כן השקאה דמתניתין. נוגם בהשקאה הא אסרינן בקילון דמיא, דהוי טירחא.

(יב) גמ', וקשקוש בשביעית מי שרי וכו'. כתב הריטב"א, דכל הקושיא להאי לישנא דאוקימנא ברייתא מדרבנן, ומאי דשרי הוי אפילו מדרבנן. אבל למאן דסבר דמתניתין דאורייתא, קתני דלמא מדאורייתא שרי ומדרבנן אסור, והאי קרא דתשמטנה וגו' הוי אסמכתא בעלמא.

(יג) גמ', סתומי פילי שרי. רש"י בד"ה שרי כתב, דאית ביה משום פסידא. והריטב"א פירש, שאינו אלא לאוקומי בעלמא שלא יכנס השמש בין הבקעים, ולא חשיבא עבודה, אבל יש קשקוש לחזק האילן ולהשביחו וחשיבא עבודה ואסיר.

(יד) גמ', אין לי אלא זרוע וזימור, מנין לעידור ולקשקוש ולכיסוח וכו'. הגרע"א (בגליון הש"ס) הוסיף "ניכוש". וכתב הרש"ש, דפשוט שזו אותה ברייתא דלעיל, ואם גרסינן קשקוש היה לגמרא לעיל להקשות מיניה וביה. ועל כן כתב דהדברים בגליון הש"ס נשתבשו על ידי מעתיק טועה, וצריך להשמיט "קשקוש". עוד כתב, דכמו כן צריך להוסיף בהמשך הברייתא ואין מאבקין וכדלעיל.

דף ג ע"ב

(טו) גמ', דאתיא מכלל ופרט וכלל, הקשה המהרש"א (בעמוד א') מכאן על תוס' (שם) ד"ה אין דנין, שכתבו, דליכא הכא כלל ופרט וכלל, אלא רק כלל ופרט. דהכא מבואר להדיא דהוי כלל ופרט וכלל. והרש"ש תירץ, דכונת הגמ' הכא לדבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל, דכיון שהכלל בעשה והפרט בלא תעשה הוי כיצא מן הכלל.

(טז) גמ', יכול ילקה על תוספת וכו'. התוס' בד"ה יכול ילקה הקשו, איך שייך מלקות על עשה. והריטב"א תירץ בשם רש"י, דהכוונה למכת מרדות דרבנן עד שתצא נפשו, דומיא דאמרו לו עשה סוכה ואינו עושה. והמהר"ץ חיות כתב, דחלילה לומר כן שמכין עד שתצא נפשו, דרך במבעט דיש בידו לקיים המצוה ואינו רוצה לקיים ועדיין יכול לקיים, מכין עד שתצא נפשו. אבל אם כבר עבר ואין בידו לתקן, כגון בנידון דידן שכבר חרש, אין מכין עד שתצא נפשו אלא רק מכת מרדות. דלא מצינו עד שתצא נפשו אלא בכופין על קום ועשה, ונשאר בצריך עיון גדול. ובעיקר קושיית התוס' ציין

האגלי טל (זורע ב, ו), דגבי שבת דמלאכת מחשבת אסרה תורה אזלינן בתר הכוונה. אבל לענין שביעית כתבו התוס' לקמן (יג). בסוף ד"ה נטייה דלא בעינן לדין מלאכת מחשבת. וכל מה דחשיבי הני אב, היינו דוקא משום דמלאכת מחשבת אסרה תורה, והמחשבה אחת היא. אם כן לא הויין אב אלא תולדה.

(ב) רש"י ד"ה תולדות, כגון משקה זרעים שלא היה במשכן וכו'. כתב המהרש"א, דאף דלגבי משקה זרעים, אפשר לומר דחשיב תולדה כיון דלא הוה במשכן. אבל לקמן דאמרינן אתולדה אחרינא לא מחייב לגבי חורש בשביעית, והתם ודאי ליכא לפרש הכי, דודאי היה במשכן, ולגבי שבת חשיבא אב מלאכה. אלא צריך לפרש, דגבי שביעית מקרי מקרי תולדות כל מה שלא נאסר להדיא בקרא.

(ג) רש"י ד"ה בצירה, וקצירה אב מלאכה היא בפרק כלל גדול. הקשה הרש"ש אמאי לא פירש כפשוטו, משום דכתיב הכא לא תקצור. נציין למהרש"א שהובא באות הקודמת].

(ד) רש"י ד"ה מפסגין, סומכים האילן שהוא רענן יותר מדאי. הקשה היעב"ץ מאי שייך סמיכה ללשון פסיגה. דבכל מקום הוא לשון פסיקה, כדאיתא בבבא קמא (פא). גבי תקנות יהושע מפסג ועולה וכו'. וכן במתניתין דפרה (סוף פ"א), אוזב שיש בו ג' קלחים מפסגו. הלכך פירש, דהכא נמי הוי לשון פסיקה וחיתוך. דהיינו כשפירות מכבידים על הענפים סומכים את הענפים על ידי עצים אחרים, וצריך לעשות להם בית אחיזה שלא יווצו מחמת כבדם, ולכך חותכים בהם. וזהו המפסגין. ובאותו חתך מעמידים את העצים שתחיתיהם.

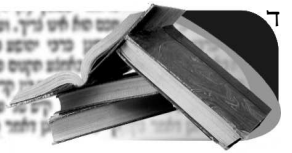
(ה) גמ', ובצירה בכלל קצירה. הקשה החזון איש (שביעית יז ג), דמשמע דקצירה הוי בכלל עבודת קרקע דאסרינן לה בשביעית מחמת עבודת הארץ, ובצירה תולדה. והא לענין שבת קצירה אינה מעבודת הקרקע, דהא מחייבין לה רק בצריך לעצים, והקוצר כדי להשביח הקרקע או האילן הוי בכלל תולדת נוטע, וכדאיתא בתוס' (לעיל ב): ד"ה וצריך, ולא נקטינן לה בלשון קוצר אלא לשון ניכוש וכיסוח. ועוד, דלא מצינו שיהיה תיקון לקרקע בקצירת תבואה ובקצירת ענבים. ועוד, דלא מצינו בחז"ל לפרש לא תקצור ולא תבצור אלא אם עשה כדרך הקוצרין, או מהמשומר. וכתב, דאפשר שבזמן שקוצר כדרך הקוצרין או מהמשומר, העבירה היא במעשה הקצירה והבצירה, ולכך קרי קצירה אב ובצירה תולדה.

(ו) גמ', אחאריניתא לא מחייב. דייק השפת אמת דאיסור איכא, מדלא נקט לא אסר כדלעיל.

(ז) גמ', יכול לא יקשקש תחת הזיתים ולא יעדר וכו'. הקשה ברש"י ד"ה לא יקשקש דלעיל אסר עיקור והכא שרי, וכתב, דכמו דמחלקין לקמן (ד): בעוגיות בין חדתא לעתיק, הכי נמי בעידור. והקשה השפת אמת, הלא כל החילוק התם משום טירחא כדפירש רש"י לקמן (שם) ד"ה הא בחדתי ולא שייך אלא במועד, אבל בשביעית טירחא אינה אסורה כדאיתא בעבודה זרה (נ): והריטב"א מוחק בסיפא "ולא יעדר". אכן הרמב"ם (פ"א משמיטה ה"ז) כתב בסתם דעידור שרי. וכתב הכסף משנה דהוא לא גריס כאן ברישא עידור. [וכתב, דגם רש"י לא גריס לה, דלא כרש"י שלפנינו]. וכתב השפת אמת, דאפשר דעידור דתחת הגפנים דוקא מתיר התנא. וכן הרמב"ם דייק תחת הגפנים, כיון דהוא משונה, ועידור זה אינו בשדה אלא בכרם וכדלכלא דיהיב התנא. והביא דבתורת כהנים שלפנינו לא כתב בסיפא עידור. ועיין באות הבאה.

(ח) רש"י, שם. עיין באות הקודמת. והקשה הרש"ש אמאי לא מקשינן בגמרא על עידור מניה וביה. ועוד, דלקמן (ד): דמקשינן על קשקוש, אמאי לא משנינן כתיורץ רש"י על עידור. וכתב דיותר היה נראה שקושיית רש"י

הדרת היוזמי

(ב) גמ', אלא מי גשמים מאי טירחא איכא, וכו'. כתב הרמב"ם (פ"ז מיום טוב ה"ב), לא ידלה וישקה מן הבריכה או ממי גשמים מפני שהוא טורח גדול וכו'. ולכאורה משמעות דבריו דהיכא דליכא טירחא, אין לאסור. והקשה הבית יוסף (סימן תקל"ז) מסוגיין, דמבואר דאסור להשקות ממי גשמים אפילו היכא דליכא טירחא, ומשום גזרה. ותיריך, דמה שכתב "מפני שהוא טורח גדול" חוזר לתחילת דבריו שכתב שאסור להשקות מן הבריכה, וגם במי גשמים סופו לבוא לידי טורח גדול, כשיעשו מי הגשמים מי קילון.

(ג) גמ', א"ר יוחנן גזירה מי גשמים אטו מי קילון. הנימוקי יוסף (א). מדפי הרי"ף, ביאר, דהטעם דגזרו במי גשמים, לפי שדומין למי קילון דשניהם אינן נמשכין וזוחלין. אבל הריטב"א ביאר, דכיון דמימי גשמים הן מכוונסין בדרך כלל לכך גזרו אפילו אם הן מושכין. (ועיין לעיל אות א').

(ד) גמ', הני אגמים דבבל כמיא דלא פסקי דמו. פירש הנימוקי יוסף (א): מדפי הרי"ף, דשרי להשקות מן האגמים, משום דכיון דמי הגשמים באגם הם בשפע כל כך עד שנמשכין מהם מים לנהרות, לא חששו שיעשו מי קילון. ולכאורה משמעות דבריו דכיון שהם בשפע אף דמכוונסין, שרי להשקות מהם. אבל המגיד משנה (פ"ח ה"א) כתב, דלא הותר להשקות מהם אלא כשהנהרות מושכין והולכין מים מן האגמים, אבל אם עומדים, אף שיש הרבה מים, אסור להשקות דחיישינן שמא אתו לידי מי קילון. וביאר הבית יוסף (תקל"ז) דכיון שאינם מושכים לאו מילתא פסיקתא היא, דיתכן שאין בהם הרבה מים, ויחשוב שהם מרובים וישקה ויצטרך לבוא לידי הוצאה בדלי. אבל היכא שהן מושכין מילתא פסיקתא היא שיש הרבה מים, וליכא למיחש שיבוא לידי הדלאלה.

(ה) רש"י ד"ה נהרות המושכין וכו', השתא משמע ליה מי אגמים עבידא דפסקי. כתב הקרן אורה דנראה דדברי רש"י אלו אינם במקומם, דהא נהרות המושכין מים מייירי במים דלא פסקי דמהאי טעמא תליא בפלוגתא ר' אילעא ורב אשי, וכמבואר ברש"י ד"ה מותר, אלא מקום דיבור זה הוא לקמן גבי איתבייה ר' ירמיה לר' זירא.

(ו) גמ', הפסיקות והבריכות שנתמלאו מים מערב יום טוב וכו'. ביאר הריטב"א, דנקט מערב יום טוב לרבותא, דבנתמלאו במועד יש לאסור טפי, דאיכא למיחש דמאן דחזי ליה יסבור דהיום מילאום.

(ז) גמ', אם אמת המים עוברת ביניהם וכו'. פירש רש"י בד"ה אם אמת המים וכו', דאמת המים עוברת בין הבריכות. אבל הראב"ד (הובא בנימוקי יוסף א: מדפי הרי"ף) כתב, דדוקא אם אמת המים עוברת בתוך הבריכה ממש, שרי. אבל אם עוברת בסמוך לה אף שנכנסת לשדה אסור, דחיישינן דילמא יטרח להביא. וזה לשון הטור (תקל"ז), ואם אמת המים עוברת ביניהם דאו אינן פוסקין מותר. ודייקו הבית יוסף והדרישה (שם), דמדכתב דעל ידי אמת המים העוברת שם החריצין אינן פוסקין, משמע דסבר כראב"ד, דלא שרי אלא כשאמת המים נכנסת לתוך החריצין.

(ח) גמ', ואם בשביל ליפותן אסור. כתב המגיד משנה (פ"ח מיום טוב ה"ב) דלא דווקא בשביל ליפותן, אלא דכל שאינו לצורך המועד, אף אם הוא לצורך גידול הירקות והוי דבר האבד, לא התירו בו טירחא יתירה דהדלאלה. והב"ח (תקל"ז) הקשה על דבריו, ועל כן פירש, דליפותן דווקא. והא דתני "אסור" היינו לא רק הדלאלה, אלא אפילו השקאה בלא טירחא אסור. וכדתני בברייתא, דליפותן אסור להשקות בכל גוויי אפילו בלא טירחא, ובשביל לאוכלן שרי אפילו בטירחא. וכן משמע בתוס' (עמוד ב') ד"ה מרדלין, שכתבו דמייירי בהשקאה בלא טירחא ואסור כיון שאינו אלא לייפותן. והגרע"א (בגליון השו"ע תקל"ז על ה"ט סק"ג) כתב, דיש לומר דאם הוא פסידא לירקות שרי נמי לדלות אף על גב דהוא טירחא יתירה. ואף דלא התירו טירחא יתירה אלא לצורך המועד (אפילו בדבר האבד).

לתוס' ביצה (יב). ד"ה השוחט, וחולין (צח): ד"ה רבא דבכל מקום אמרינן הדרא לאיסורא קמא.

(יז) גמ', וכל זמן שבני אדם חורשים וכו'. המשנה ראשונה (שביעית ב א) ביאר, דשרי אף אחרי עצרת אם הלחלוחית קיימת, כיון דעדיין חורשים לירקות הגדילים בשלושים יום.

(יח) רש"י ד"ה שתכלה הלחה, בתוה"ד, אבל משתכלה הלחה וכו' דהיינו כל זמן שבני אדם חורשין ליטע מקשאות. כתב הריטב"א דלדבריו, דברי הגמ' וכל זמן וכו' הוא המשך, וסימן בעלמא יהיב, אבל אין אלא שיעור אחד שתכלה הלחה. והביא, דיש גורסין וכל זמן, ותרי מילי ניהו שאפי' בלחה הליחה שריא, דכל זמן שבני אדם חורשין ליטע מקשאות, אכתי מאן דחזי סבר דלצורך מקשאות ומדלעות חריש.

(יט) תוס' ד"ה עד עצרת, דהיינו יותר, דבכל מקום בית שמאי לחומרא וכו' מאותן דברים דקחשיב וכו'. הקשה המהרש"א דלשיטת ר' שמעון כאן, בית שמאי לקולא ובית הלל לחומרא בשדה הלבן, נוהיינו דהיה לו הגירסא וב"ה אומרים עד הפסח. ותיריך, דאפשר דלא חשיב לה בעריות, משום דר' שמעון יחידאה הוא. והרש"ש הקשה עליו, דטובא איתא התם בפרק ה' משמיה דיחידאי, וגם בשם ר' שמעון עצמו הובא שם ג' דברים במשנה ג'.

(כ) גמ', היכי מצו מבטלי תקנתא דב"ש וב"ה. הקשה השפת אמת דלתוס' בגיטין (לו). ד"ה בזמן דאפילו למאן דאמר דאין שמיטה נוהגת בזמן הזה, מכל מקום בבית שני נהג, דגם יובל היה נוהג אז. מאי מקשה הכא, דיש לומר שתקנת בית שמאי ובית הלל היה בזמן הבית דנהג שמיטה מדאורייתא, אבל לאחר החורבן כשתיקנו דין שמיטה דרבנן לא גזרו על התוספת. ולא שייכא כלל לתקנת בית שמאי ובית הלל. ותיריך, דמכל מקום לשון הברייתא נמנו ובטלו לא משמע דלא תיקנו בלבד, אלא ממש ביטלו.

(כא) גמ', אין בידך יכול לבטל דברי בית דין חבירו וכו'. כתב הריטב"א דהיינו דוקא בתקנה שפשטה ברוב ישראל, והוי גזירה שיכולים לעמוד בה. וקים לן דכן הוא גם בתקנה זו, דאי לא הכי גם בית דין קטן יכול לבטל. ועיין בעלון מגילה דף ב. אות יז.

(כב) גמ', עשר נטיעות. כתב התוס' רי"ד, דלא איצטריך הלכתא לנטיעות גופייהו, כיון שהחרישה מתחת הנטיעות אינם לצורך שביעית כדי שיעשו פירות בשביעית דהא הוו נטיעות [צעירות], אלא רק כדי שיתעבו האילנות. ומשום הכי שרי לחרוש תחתיהם עד ראש השנה. ולא דמי לחריש שתחת הזקנים מעצרת ואילך, דהוי לצורך שיעשו פירות בשביעית וודאי אסור. וכן שדה הלבן מפסח, דהוי לצורך שביעית ודאי אסור. ומכל מקום איצטריך הלכתא להתיר לחרוש את כל הבית סאה בשבילן.

(כג) תוס' ד"ה ניסוך המים, בסוה"ד, אינו אלא אסמכתא בעלמא, והקרן אורה ציין לגמרא דזבחים (ק): דמשמע דהוו דרשות גמורות ופליגי עליה דר' נחוניא. ועוד הקשו הרש"ש והפורת יוסף דמשמעות הגמ' בתענית (ג). אי ר' יהודה בן בתירא שיתא יומי, מבואר דהוי דרשה גמורה.

דף ד ע"א

(א) גמ', אבל לא ממי גשמים וממי הקילון. כתב הנימוקי יוסף (א). מדפי הרי"ף, דקילון היינו בור עמוק, ומי גשמים היינו דמכוונסין בבריכה ואין טורח בדלייתם. והעיר, דאף על גב דאיכא למילף מי קילון בקל וחומר ממי גשמים, דאם ממי גשמים אסור, ודאי ממי הקילון. מכל מקום תנא ליה כדי לבאר דטעם איסור מי גשמים, משום דגזרו אטו מי קילון. והריטב"א ביאר, דמי גשמים מייירי במושכין כמעין. ולכך אין טירחא בהשקאה מהם, ומי קילון הם מים מכוונסין דצריכין הדלאלה. (ועיין לקמן אות ג').

הדרק הירמי

יו"ט דכן משמע בסוגיין. והקשה בתוס' הגרע"א (שם) דבסוגיין מבורא להיפוך, דהיכא דשדי לאבראי שרי גם לרבי אלעזר בן עזריה, כיון שאינו מכשיר אגפיה לזריעה. וכתב לקיים דברי הר"ן, למאן דאמר דטעמיה דרבי אלעזר בן עזריה מפני שנראה כעודר. ולדידיה מיירי בשדי אבראי שאינו מכשיר אגפיה לזריעה, ובזה פליגי רבנן והתירו, דסברו דדוקא בזה אינו נראה כעודר, אבל היכא דשדי אדוכתיה גם לדידהו נראה כעודר. והכי עדיף למימר כדי שלא תהיה מחלוקת רחוקה, דהא מצינו למאן דאמר דאסור משום שמכשיר אגפיה לזריעה, דלא אסר משום דנראה כעודר היכא דשדי למרחוק, ואם כן למאן דאמר שנראה כעודר יש לומר סברא הזו.

(טו) תוס' ד"ה מפני, בסוה"ד, ורבנן סברי כיון דע"י שינוי עביד ליה וכו'. כתב הקרן אורה, דמלשון הרמב"ם (פ"א משמיטה ויובל ה"ט וה"י) נראה, דרבנן שרו משום פסידא. וכן פירש התוס' יו"ט בדעתו. והקשה, מדמקשינן להלן בגמ' לרבי אלעזר בן עזריה דאסר מפני שנראה כעודר, מהא דשרי איהו גופיה להעמיק לצורך זיבלו. ואם איתא דטעמא דרבנן משום פסידא, לדידהו נמי תיקשי, דהא התם ליכא פסידא. אלא על כרחך דשרי משום דלרבנן אינה מלאכה כלל וכהתוס'.

(טז) גמ', ר"ז ור' אבא בר ממל, חד אמר כגון שהעמיק וחד אמר זבלו מוכיח עליו. הקשה הקרן אורה, הא חד מהני אמוראי אמר לעיל דהטעם שאסור לחפור את האמה משום שמכשיר אגפיה לזריעה, והיכא דשקיל ושדי אבראי מותר. ואמאי הוצרך לתרץ הכא, הוה ליה למימר דמיירי דשדי אבראי. ותירץ, דעדיפא ליה לתרץ כן, ולא לדחוק ולהתיר דוקא למישדי לאבראי, אלא דשרי אפילו להניח על הצדדים.

(יז) גמ', אביי שרא וכו', רב אשי שרי להו לבני מתא מחסיא לאקדוחי נהר בורנין וכו'. כתב הרא"ש (סימן ב') בשם הראב"ד דלא היה לצורך המועד, דהיה להם מים לשתות אלא שרצו להטות את הנהר לעירם שלא יצטרכו לטרוח תמיד בשאיבה. והתיר להם משום שכל צרכי רבים מותרין, ואף שכיוונו מלאכתם למועד, משום שאם לא יעשו במועד לא יעשו לעולם, דקדירא דבי שותפי לא חמימא ולא קרירא, ורק ביום שכולם בטלים ממלאכתם, אפשר לעשות דבר זה על ידי כולם יחד. והקשה מלקמן (ה.), דאסור לחפור בורות שיחין ומערות אף לצורך רבים, אם אינם צורך המועד. ותירץ, דהתם בעינן צורך המועד משום דהוי מעשה אומן, שצריכים לטוח הבור להחזיק מימיו, והוא טורח גדול. וליחיד אפילו לצורך המועד אסור, דדוקא מעשה הדיוט הותר לצורך המועד ליחיד. אבל הכא הוי מעשה הדיוט, דשרי אפילו שלא לצורך המועד אם הוא צורך רבים. והחזון איש (סימן קל"ה) כתב, דההכרח לפרש דמיירי בצרכי רבים ולא בחפירת אמת המים, משום דבעינן שנשתייר טפח, וגם לא הותר היכא דכיון מלאכתו במועד. והקשה, אמאי הוזכרו מעשים אלו הכא, דהוה ליה להזכירם לקמן (ה.). אחרי הסוגיא דחוטטין בורות של רבים.

דף ה ע"א

(א) גמ', אבל רבים צריכים להם אפילו חפירה נמי מותר. הריטב"א מביא שרש"י (כת"י) כתב, דרבים צריכין להם היינו שאין להם מים לשתות, והווי צורך המועד. והקשה, דאם כן אמאי אסור ליחיד לחפור במועד לצורך המועד, הא לצורך אכילה ושתיה עושה כל מלאכה, ואפילו בטורח גדול. ובשם תוס' כתב, דרבים צריכין להם לשתות לאחר המועד, ואפילו הכי חופרין מעכשיו כדי שיהיו מזומנים להם לאחר המועד לאלתר. ואי לאו אין חופרין אלא חוטטין כיון שיהיו צריכין להם רק לאחר זמן. והקשה, אי אין בו צורך במועד ולא לאחר המועד לאלתר, אמאי נתיר אפילו חטיטה. (ועיין

והיינו משום שהם ראויים לאכילה כבר השתא, אף שאינו רוצה לאכלם במועד שרי, ומטעם הואיל ואי בעי אכיל להו השתא. וכמו שהתירו ביום טוב לשחוט בהמה מסוכנת, אף שאין צריך לבשרה, הואיל ואי נזדמנו לו אורחים היה צריך לה עכשיו, כדאיתא בפסחים (מו:). וחול המועד לא גרע מיום טוב. ואם כן שפיר קאמרה הברייתא דרק ליפותן אסור, דאם הוא נצרך לעצם הירקות מותר להדלות, ולא דמי לבית השלחין דאסור, דהתם אינו ראוי לאכילה במועד.

(ט) רש"י ד"ה דהוה לי דוולא, בתוה"ד, וחכמים לא התירו כי אם לבית השלחין בלבד. הרש"ש תמה, דהא לבית השלחין נמי לא התירו דהוה טירחא יתירה.

(י) גמ', ליתי מר ולשמתייה. ביאר הריטב"א דכל מאן דעבר אדרבנן חייב נידוי. וכדאיתא בערויות (פ"ה מ"ו) לדעת ר' יהודה דאמר שם דנידו את אלעזר בן חנוך שפקפק בנטילת ידיים.

דף ד ע"ב

(יא) גמ', מאי מודלין שלופי. ביאר הריטב"א דמיירי דלוקט לאכילה, וסלקא דעתין לאסור משום שיכול ללקוט הכל ממקום אחד, וכשמידל אחת מבינותיים הוי טירחא. קא משמע לן דמותר כיון שהוא טירחא זוטא. והתוס' הרא"ש הקשה בשם הראב"ד מלקמן (י:) דאיתא, דאסור לפשח דיקלא לצורך בהמות אם הדבר נראה דעביד לצורך השבחת פירות הדקל, והיאך שרי הכא ללקוט פירות באופן שמשביח את הפירות האחרים. ותירץ דלא דמי, דהתם אינו לוקט פירות לאכילה כלל, ונראה הדבר דמלאכתו היא לצורך אחר המועד. מה שאין כן הכא דהתירו הואיל ואוכל מה שלוקט. וכדברי הריטב"א.

(יב) גמ', המידל בגפנים כשם שהוא מידל בשלו וכו'. התוס' ד"ה כן מידל פירשו, דהא דמותר לתלוש גם העוללות דהוו מתנות עניים, היינו משום דאיסור לקיטת העוללות הווי דוקא בשעת בצירה. אבל הרא"ש (פאה פ"ז מ"ה) פירש, דמיירי בגוונא דעוקר את כל העץ [כיון שהעצים צפופים מדאי], וקא משמע לן שמותר לעקור את העץ אף שיש עליו גם עוללות או פאה של העניים והוא מפסידם. וטעמא דר' יהודה דשרי, משום שלא היה לעניים לאחר מליטול חלקם. וטעמא דר' מאיר, שיכול למתין עד שילקטו העניים. אמנם בירושלמי (שם פ"ז ה"ה) משמע כתוס' דאיירי באשכולות. דאיתא התם דלכולי עלמא המוכר לחבירו י' אשכולות לא יגע בהם, ולכולי עלמא שותף מידל בשל חבירו כמו שהוא מידל בשל עצמו, לא נחלקו אלא בעני, דר' יהודה סובר דעני הוא כשותף. ור"מ סובר דעני כבעל הבית במה ששייך לו, ולכן אסור לתלוש את של העני.

(יג) גמ', הא בחדתי הא בעתיקי. כתב התוס' רא"ש דדוקא אם ניכר קצת שהיתה כאן עוגיה קודם לכן הוא דשרי בעתיקי, אבל אם נתמלאה לגמרי, אסור אף בעתיקי.

(יד) גמ', פליגי בה ר' זירא ור' אבא בר ממל וכו'. כתב השפת אמת דבספר ראשון לציון הקשה, מאי נפקא מינה בהאי פלוגתא, הא לרבנן שרי לעשות אמת המים בשביעית. ותירץ הראשון לציון, דלמאן דאמר מפני שנראה כעודר, רבנן נמי מודו דאסור היכא דמכשיר אגפיה לזריעה. דלא נחלקו אלא בטעמא דעודר. והקשה השפת אמת, אם כן מאי מקשינן, "למאן דאמר מפני שמכשיר אגפיה אמאי לא חייש לנראה כעודר", הא רבנן נמי סברי דשרי ולא חיישי לנראה כעודר. ולכן תירץ איפכא, דוודאי רבנן שרו בכל גוונא, והא דנקטו פלוגתא דר' זירא ור' אבא בר ממל, לאשמועינן דרבנן שרי בכל גוונא, ומשום דפליגי על שני הטעמים. והתוס' יו"ט (במתניתין) כתב בשם הר"ן, דרבנן שרו דוקא היכא דמשליך העפר למרחוק. וכתב התוס'

הדרש היומיומי

לעיל ד: אות י"ז בשם הרא"ש. והביא דהרמב"ן פירש, דרבים צריכין היינו, דצריכים שיהיו המים קרובים להם, ולכך מותר לחפור. ושאר רבים צריכים להם היינו, שאינם צריכים ממש אלא להרווחה בעלמא, ולכך מותרת חטיטה, וליחיד אסור אפילו לחטוט להרווחה בעלמא.

ב גמ', וחוטטין אותן אבל לא שפין את סדקיהן. הרא"ש (סימן ו') והרמב"ם (פ"ח מיום טוב ה"ד) גרסו "ושפין את סדקיהן".

ג גמ', ולא חוטטין לתוכן. ביאר המרכבת המשנה (פ"ח מיום טוב ה"ד) דחוטטין לתוכן היינו, שיש סדק בבור ומתקנו יפה. ואסור במועד משום דהוה מעשה אומן. וביאר דזה הטעם דהשמיט הרמב"ם (שם) האי הלכתא, דכיון שכתב לעיל מיניה (עיין באות הקודמת) דשפין את סדקיהן, ושפין היינו ביד, ממילא משמע דבכלי במעשה אומן שמתקנו יפה אסור.

ד גמ', תריץ הכי חוטטין בורות של יחיד וכו'. התוס' לעיל (ב.) ד"ה וחוטטין כתבו דהחילוק בין חפירה לחטיטה הוא דבחטיטה הוי טירחא מועטת, וליחיד התירו רק טירחא מועטת לצורך המועד. ולרבים הותר אפילו חפירה דהיא טירחא גדולה. אבל הרא"ש (סימן ו) ביאר בשם הראב"ד, דשאני חטיטה דהוי מעשה הדיוט, מחפירה דהוי מעשה אומן. ומעשה אומן אסור אפילו בשל רבים, אם לא הוי צורך המועד. ומעשה הדיוט שרי נמי ליחיד אם הוא צריך לו במועד, ואם אינו צריך לו במועד לא הותר אלא לרבים ולא ליחיד.

ה גמ', שם. כתב הרמב"ם (פ"ז מיום טוב ה"י), מתקנים קלקולי המים ברשות הרבים וכו', וכו' וירין להן נהרות כדי שישתו מימיהם. ודייק הכסף משנה מדלענין תיקון הקלקולים לא הזכיר "כדי שישתו מהם", דתיקון שרי אפילו אינו לצורך המועד. וכריית נהרות מותר רק לצורך המועד. וכדעת הרא"ש (שהובא באות הקודמת) דחטיטה שריא לרבים אפילו אינה לצורך המועד.

ו גמ', הא מקמי דליתיה יחזקאל מאן אמר וכו'. הקשה הקרן אורה דמשמע דציון קברות מן התורה, דאי הוי מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא, אמאי בעינן קרא מקמי יחזקאל. ובנדה (נז.) אמרינן דהוי רק מדרבנן. ותוס' בבבא בתרא (קמז.) ד"ה מנין כתבו, שציון מדרבנן ורמזו לציון הוא אסמכתא בעלמא. וקשה מסוגיין. ותירץ, דוודאי הוי דרבנן, אלא דלא היו גוזרים כן להפסיד את ארץ ישראל, אי לא שמצאו לזה אסמכתא בתורה. והלכך מקשינן הכא מקמי יחזקאל מאן אמרה, היינו היכן מצינו רמז לדבר זה בתורה. ומשינין, הלכה למשה מסיני, דהיינו, שניתן מסיני רשות לעשות גדר וסייג ודבר זה מסור לחכמים לעשות משמרת בכל דור ודור. והריטב"א פירש קושיית הגמ', דוודאי ענין גדול הוא ושמירה רבה, ואי אפשר שלא יהא רמז לזה בתורה, דאפילו מאי דאמרי אינשי רמיזא בתורה ללמוד ממנו דרך ארץ, והיאך יהיה ענין גדול כזה שלא נכתב. והוכיחה הגמ', דמצינו כן נמי לאסור ערל בעבודה דהוי ענין חשוב ולא נרמז אלא ביחזקאל.

ז גמ', כל השם אורחותיו זוכה ורואה בישועתו של הקב"ה. פירש רש"י בד"ה אראנו בישע, דמחשב הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה. וכתב השפת אמת דלולי דבריו יש לפרש, דמיירי אפילו שני הדרכים הם למצוה, אלא ששוקל לעשות המצוה באופן שלא יבוא לידי מכשול, והווי ממש כעובדא דההיא תלמידא דרבי ינאי, ופירש הריטב"א, דאף שהיה צריך לידע התירוץ, נתישב בעצמו שיותר מכשול יוכל להיות מהשאלה ממנה שלא ידע שאלתו. וזה הכוונה "זוכה ורואה בישועתו של הקב"ה", דכיון שמניח השאלה על ידי החשבון לשם שמים, הקב"ה עצמו מושיע לו שיבין את התירוץ בעצמו. וכמו כן בכל המצוות.

ח גמ', ולא על דבר שאינו מטמא באוהל. הריטב"א הביא מרש"י (כת"י), דהטעם שאין מציינין על זה, משום שאין לחוש שיסיט העצמות דרך הילוכו ויטמא במשא, דלא אויל אלא על ידי ניפוח. והקשה, דכיון דאין מציינין, מהיכן ידע שצריך לנפח במקום זה. ולכך פירש דלא יתכן שיסיט את המת אלא אם כן הוא מגולה, ואם כן אין צריך ציון.

ט תוס' ד"ה אין מציינין, אין צריך ציון. הקשה הגרע"א (בדרוש וחידוש) אמאי נקטו התוס' לשון "אין צריך", הא אסור לציין על כזית מן המת, דגורם להפסיד טהרות, כדאיתא בסוגיין. ותירץ בהגהות בן אריה, דתוס' איירי על המשך הברייתא "אין מציינין על הודאות".

י גמ', ואין מציינין על הודאות. פירש רש"י ד"ה אין מציינין, הואיל וברור לכולי עלמא שיש טומאה באותו מקום. והקשה השפת אמת למה לא יצינו דילמא אינש אחריני לא ידע. ופירש, דכשיש ספיקות סביב בית הקברות סגי לציין על הספיקות, וממילא יבינו דבין הספקות המצויינים הוא וודאי בית הקברות. אבל אין הכי נמי דבגוונא דליכא ספיקות אלא וודאות, מציינין על הודאות. אמנם כתב דהראשונים לא פירשו כן. ובפסקי תוספות ד"ה אין מציינין כתבו, דוודאות היינו דמקום הקבר ניכר מלמעלה. ולפי זה לא קשיא קושית השפת אמת.

יא גמ', מוטב ישרפו עליו תרומה וקדשים לפי שעה. כתב הריטב"א דטפי הוה ליה למימר מוטב שיבואו להכשל באיסור אכילת תרומה טמאה לפי שעה וכו'. אלא נקט "מוטב ישרפו" וכו', איידי דתנא בסיפא ואל ישרפו וכו', דאיירי בשריפת תרומה.

יב גמ', סככות אילן המיוסף על הארץ, פרוצות אבנים פרוצות היוצאות מן הגדר. רש"י ד"ה אילן פירש דמיירי שיש טומאה תחת נוף אחד, ואינו יודע איזהו ולכך עושה ציון. והר"ש באהלות (פ"ח מ"ב) פירש, דמיירי שאין בכל ענף פותח טפח והחמירו חכמים לצרף את הענפים זה לזה לאשוויי אוהל טפח, דאי אפשר לצרפם מדאורייתא כיון שיש אור משהו בין זה לזה. וכן פירש גבי פרוצות, דהם אבנים היוצאות מן הגדר ויש אור ביניהם. והוסיף, דכל מה שהחמירו חכמים היינו בגוונא שיכולים לקבל כולם יחד מעזיבה בינונית, כדאיתא במשנה שם. והריטב"א כתב, דבסככות אין צריך שיקבלו מעזיבה, כיון דהכל מאילן אחד גזרו בהו חכמים, אבל בפרעות צריך שיקבלו מעזיבה.

יג גמ', ושדה שנחרש בה קבר בית הפרס קרי ליה אין והתנן וכו'. ר"ע מברטנורא באהלות (פי"ז מ"א) פירש, ד"בית הפרס" היינו מקום שהטומאה פרושה ומתפשטת שם. ובשם רבותיו פירש, פרס לשון דבר פרוס ושובר, שעצמות של מת נפרסו שם. ומפי אחרים פירש, על שם שפרסות בני אדם נמנעים ללכת שם מפני הטומאה.

יד גמ', אמר אבימי משום יאוש בעלים נגעו בה. פירש הר"ש באהלות (פי"ח מ"ג) דאין בה חשש טומאה כלל, אלא הוי שדה שהחזיקו בה רבים לבכות על מתייהן, ונתייאשו בעליה ממנה והוי ליה מיצר שהחזיקו בו רבים שאסור לקלקלו. והקשה הכסף משנה (פ"ח מטומאת מת ה"ד) דכיון שאין בה דיני טומאה כלל, אמאי שנה התנא דין זה בהדי בית הפרס. ותירץ התוס' יו"ט באהלות (שם), דבבית הפרס יש איסור ליטע אילנות (באבד בה קבר כמבואר בתוס' ד"ה יש בה) ובהכי עסיק התנא שם, ואגב אורחא שנה את הדין של שדה בוכין שדינה שאינה נזרעת כלל ואינה ניטעת כלל. והרמב"ם (פ"ח מטומאת מת ה"ד) פירש, דכיון ששדה זה קרוב לבית הקברות, יש לחוש שמא יבוא אדם ויקבור בו, שהרי נתייאשו בעלי ממנו. ולכך גזרו שלא לזרוע ולא לנטוע אותו, שלא להרגיל רגל אדם לשם.

טו תוס' ד"ה מנפח וכו', בתוה"ד, הילכך לא חיישינן שמא המת בעומק וכו'. העיר הרש"ש בלשונם, דהא אם המת בעומק אדרבא הוא סברא

הדרש היומיומי

ביניהם. נואפשר דהרמב"ם פסק כהירושלמי שהובא באות הקודמת דכשיש שני אבנים תלינן שהטומאה ביניהם, שאין מציינין על מקום הטומאה ממש. (י.צ.ב.). והקדן אורה תירץ, דכוונת הרמב"ם דאם יש חורש ביניהם גם תחת האבנים טהור, דחרש גלי לן דבוודאי ליכא מת, ואין זה ציון אלא בנין.

(ד) גמ', מיצר אחד מצוין תחתיו טמא. תמה השפת אמת אמאי תחתיו טמא, הא אין מעמידין ציון במקום טומאה כדלעיל (ה:). ומה שכתבו תוס' ד"ה דאמר מר, דמשום דהשדה טהור, על כרחך הטומאה מתחתיו, אינו מובן, דאם כן בכל ציון נימא הכי שהטומאה רק תחתיו. ואי נימא דהיכא דהציון אינו מכל הצדדים באמת כן הדין דטמא רק מתחתיו, אם כן גבי אבן נמי נימא הכי שטמא תחתיה, ואמאי הוצרך רש"י ד"ה מצא אבן לפרש, דכיון שהיא גבוהה, ניכרת, ואין מרחיקין הציון מן הטומאה. היה לו לומר דהטעם דתחתיה טמא, משום שלא מצוין מכל הצדדים. ואין לומר דגם המיצר גבוה ולכך תחתיו טמא. דאם כן אמאי ארבעה מצרים טהורין, הא כיון שהם גבוהים, אם היו טהורים לא היו מציינים עליהם, כדי לא להפסיד ארץ ישראל בחינם, דיאמרו הרואים שתחתיהן טמא, דכן הדין במצא אבן מצוינת משום שהיא גבוהה. ועל כרחך דבאמת תחתיהן טמא. והניח בצריך עיון.

(ה) גמ', כי יהבינן להו שכר מתרומת הלשכה יהבינן להו. תמה השפת אמת אמאי נותנין שכרן מתרומת הלשכה, דטפי מסתבר לומר שנותנין שכרן משיירי הלישכה כדאשכחן בשקלים (פ"ד מ"ב) דכל דבר שאינו צורך קרבן ניתן משיירי הלשכה, והניח בצריך עיון.

(ו) גמ', שם. התוס' יו"ט (במתניתין) הקשה, אמאי השמיט הרמב"ם בהלכות שקלים (פרק ד') להך דינא שנותנים שכרם מתרומת הלישכה. ותירץ האליה רבא (סימן תקמ"ד סק"ו), דהכא איירי קודם התקנה להפקיר כל השדה. שהיו עוקרין את הכלאים ומשלמים שכרן מתרומת הלישכה, ולכך תיקנו לצאת בחול המועד. אבל אחר התקנה להפקיר כל השדה, אפשר שלא היו עוקרין הכלאים כלל משום דממילא מי שיזכה בשדה יעקור לו, ואם כן ליכא תשלומין כלל. ומכל מקום התקנה לצאת בחול המועד לא זזה ממקומה.

(ז) תוס' ד"ה דמוזלי גבן, למ"ד לקמן שכר פעולה וכו', ושמא יש לומר דהני דמצוות התירו. הקדן אורה תמה אקושייתם, דכיון שהמלאכה מותרת דצרכי רבים היא, מאי טעמא לא יהא מותר ליטול עליה שכר. ועל מה שרצו התוס' לתרץ, דמיירי שאין לו מה יאכל, הקשה, דאם אין לו מה יאכל שרי גם לצורך יחיד, דההיתר הוא לצורך הפועל.

(ח) בא"ד, שם. כתב הבית יוסף (סימן תקמ"ד) דכל צורך מצוה המותרת במועד שרי ליטול עליה שכר. ונראה מלשונו דדווקא לצורך מצוה שרי ליטול שכר וכדמשמע מלשון התוס', אבל צרכי הרבים הנעשים במועד בהיתר, אסור לעשותם בשכר. וכן כתב המחצית השקל על המגן אברהם (שם סק"ה). אבל מהפרי מגדים (אשל אברהם סק"ה) משמע דמותר ליטול שכר אפילו על שאר צרכי רבים שאינם צרכי מצוה. וכתב הביאור הלכה (סימן תקמ"ד ד"ה צרכי רבים) דטעמו, דהאי נמי כצורך מצוה דמיא. וכתב דכן נראה ממתניתין דכללה כל צרכי רבים בחדא מחתא, עם דין דיוצאין על הכלאים. והתם הא מבואר בגמרא להדיא דשרי ליטול שכר. וגם מי ירצה לעשות כל צרכי רבים בלא שכר.

(ט) גמ', כל סאה שיש בה רובע זרע ממין אחר ימעט. כתב הרמב"ם (פ"ב מכלאים ה"ו), דהיינו באופן שנתערב בלא כוונה. ואפילו אם כיוון לערב לאכילה ונמלך עליהם לזרעה נמי אסור לזרוע. ודעת הר"ש בכללאיים (פ"ב מ"א) שאם עירב לאכילה ונמלך לזרוע שרי לזרוע, עד שיהיה בו רובע זרע

להקל שלא נטמא כל השדה, דהא לא חרש את הקבר. וכתב, דמצינו לשון חיישינן לקולא בכמה דוכתי בש"ס. עוד כתב, דכוונתם דשורפין תרומה על טומאת בית הפרס, ולא חיישינן שמא הוא טהור דהקבר בעומק, ונמצא ששורף תרומה בחינם. ועוד כתב, דקבר שנחרש אפילו מקום הקבר טהור מלטמא באוהל, כיון שהעצמות נתפזרו, כדאיתא בתוס' בכתובות (כח:): ד"ה בית הפרס. ועל זה אמרו תוס', דלא חיישינן שהמחרישה לא הגיעה עד הקבר, אלא תולים שהגיעה עד הקבר, ונטהר מקומו.

(יז) גמ', יש בה אילנות בידוע שנחרש בה קבר. פירש רש"י בד"ה יש בה, דעל כרחך חרשו את הקבר לצורך נטיעת האילנות. והקשה הריטב"א, דלמא היו שם האילנות קודם הציון והטומאה, ואחר הטומאה לא נחרש מעולם. וכתב, דאפשר דאיידין באילנות שאין מתקיימין בלא חרישה תמידית תחתיהן. עוד תירץ, דאין לחוש שנקבר שם אחרי שהיו כבר האילנות, דאין קוברין במקום שיש אילנות כיון שרגל הרבים מצויה שם ויבואו לידי מכשול. עוד כתב, על פי הא דתנן באהלות (פ"ח מ"ג), דאסור לקיים אילנות בשדה שאבד בה קבר. ופירשו בתוספתא שם (פ"ז הי"א) שלא להרגיל רגל בני אדם לשם. וכיון דאית בה אילנות ולא נקצצו, על כרחך דנחרש בה קבר, ולא שאבד בה.

(יז) גמ', אין בה אילנות בידוע שאבד בה קבר. בתוס' ד"ה יש בה כתבו בתירוצם השני, דהא דקאמר "בידוע" לאו דווקא, דמאי ראייה מהא דאין בה אילנות, שמא אין בה אילנות כיון שאינה ראויה לאילנות. והראב"ד (פ"י מטומאת מת ה"י) פירש, דמיירי דחזוין שהיו אילנות, ונקצצו משום דאסור לקיים אילנות בשדה זו (כדאיתא באות הקודמת). והכסף משנה (שם) תמה אמאי פירש הראב"ד כן, וכתב הרש"ש דבא לתרץ קושיית התוס'.

(יח) גמ', עד שיהא שם זקן או תלמיד וכו'. הרמב"ם (פ"י מטומאת מת ה"י) פירש, שאין הכל בקיאין שאסור לנטוע בשדה שאבד בה קבר, ומותר לנטוע בשדה שנחרש בה קבר. והראב"ד (שם) פירש לשיטתו (באות הקודמת), שאין הכל זריזין לקון ממנה האילנות, ולפיכך מה שנשאר בה אילנות אין זו ראייה שהיא שדה שנחרש בה קבר, דאפשר שאבד בה קבר ולא היה מי שיזדרז לקצוץ האילנות.

(יט) [תוס' ד"ה יש בה וכו', דתנא התם שדה שאבד בה קבר וכו'. צ"ע דמשנה מפורשת היא באהלות (פ"ח משנה ג'). (י.צ.ב.).]

דף ו ע"א

(א) גמ', במסובכין. ביאר הריטב"א, דהיינו שענפי האילנות ארוכין ונוטין על כל השדה. [דכל תחת הנוף בעינן לחרוש לצורך האילן].

(ב) גמ', הכא כשהסיד שפוף על ראשיהן וכו'. בירושלמי במכילתין (פ"א ה"ב) מפרשי להאי ברייתא בענין אחר, דאמרו שם שאם מצא שתי אבנים מצוינות ביניהם טמא, דאין מציינים במקום הטומאה, אלא בסמוך לטומאה. וכדאיתא לעיל (ה:): שלא להפסיד את הטהרות. ודלא כסברת רש"י ד"ה מצא אבן, דכשמציין על גבי אבן מציין במקום הטומאה. וכן מפורש שם, דאין מציינין לכתחילה על גבי אבן במקום הטומאה. נויש לומר דרש"י למד דמדובר באבן גבוהה, כמו שכתב לקמן בד"ה מצא (בשם מורו). ובכחאי גוונא מציין במקום הטומאה. אבל הירושלמי מדבר באבנים קטנות. (א.ב.).]

(ג) גמ', שם. מבואר, דאם בין שתי האבנים אין לא חורש (או חרס) ולא סיד, טהור. וזה לשון הרמב"ם (פ"ח מטומאת מת הי"א), ואם אין סיד ביניהם אלא על ראשיהם, אם יש חרש ביניהם טהור שאין זה אלא בנין. והקשה הראב"ד שם, אם אין סיד ביניהם למה לי חרש, הא בלאו הכי טהור

טז) מתני', זרעים שלא שתו לפני המועד לא ישקם במועד. פירש רש"י ד"ה לא ישקם במועד, דהואיל ולא משקה להו תדיר לפני המועד, אין פסידא אם לא ישקה במועד. וכן כתב הנימוקי יוסף (ב. מדפי הרי"ף) אלא שהוסיף דאם היה הפסד מחמת שלא השקה, כבר הופסד לפני המועד. והרמב"ם (פ"ח מיום טוב ה"ד) כתב, משום דאם לא שתו לפני המועד הם צריכים מים רבים עכשיו, ויבוא לידי טורח יתר. ורבינו ירוחם (נתיב ד' ח"ה לה ע"ג) כתב, משום דנראה כמכין מלאכתו במועד. והתוס' יו"ט כתב על פירוש רש"י, ועיין בספ"ק דתענית. נולכאורה הוי טעות סופר, וכוונתו לפרק ג' משנה א' דאיתא התם דגשמים שפסקו ארבעים יום בין גשם לגשם, מתריעין עליהן מיד. ופירש התוספות יום טוב בשם הרי"ף, דכיון שירדו גשמים ופסקו, הדבר מוזק לתבואה (י.צ.ב.).

יז) גמ', ואם היתה שדה מטוננת מותר. פירש רש"י בד"ה אמר רב יהודה, דמיירי בשדה בית הבעל, ושרי להשקותה, דכיון שהיתה לחה עד השתא אי לא משקה לה הוי פסידא יתירא. והנימוקי יוסף (ב. מדפי הרי"ף) פירש, דמיירי בשדה בית השלחין ושרי להשקותה אם היתה מטוננת, דהוי כאילו שתתה לפני המועד, אבל בית הבעל אסור להשקותה אפילו היתה מטוננת. יח) גמ', שם. כתב הרמב"ם (פ"ח מיום טוב ה"ג), דשרי משום דאין בזה טורח יתר. ופירש הבית יוסף (תקל"ז), דלהרמב"ם מיירי בשדה בית הבעל, וכדעת רש"י (שהובא באות הקודמת). וקא משמע לן דכיון דהיא לחה ולא הוי טירחא, שרי להשקות כולה ולא רק תחת האילנות. וכתב החזון איש (סימן קל"ד אות ה') דגם הרמב"ם לא התיר להשקות כל שדה האילן בזמן שהיא לחה, דהא השקאה מלאכה היא, ולצורך האילנות בלבד שרי להשקות תחתיה, ומהיכי תיתי להתיר להשקות השדה להרווחה. וקרוב הדבר דהא דכתב הרמב"ם להתיר להשקות כל השדה, מקומו בהלכה ד', גבי שדה זרעים, ואתא להתיר להשקותה היכא דהיתה לחה ויבשה. וזה לשון הרמב"ם בפירוש המשניות, ואם היתה כל השדה מטוננת מותר להשקותה. כי אותה ההשקיה אינה נראית בנ.

יט) גמ', תניא נמי הכי וכו' ואם היתה שדה מטוננת מותר. רישא דברייתא מיירי וודאי בבית השלחין (כמו שהובא לעיל אות יז) ומכאן הוכיח הביאור הלכה (תקל"ז סעיף א' ד"ה שכיון) דההיתר של שדה מטוננת נאמר לכולי עלמא, גם בבית השלחין ולא רק בשדה האילן. דהא סיפא דברייתא מיירי בבית השלחין דומיא דרישא.

כ) גמ', ש"מ האי תרביצא שרי לתרבוצי וכו' שדה גריד מאי טעמא וכו'. הרי"ף (ב. מדפי הרי"ף) גריס להיפך, "אקשינן ליה (לרבינא) שדה גריד מאי טעמא לא אפלא לשווי חרפא, הכי נמי אפלא לשווי חרפא, ולא פריק". ופירש הנימוקי יוסף, דתרביצא היא גינה שאחורי הבתים, שזרעים שם ירקות לריח ולמראה. דדי לו בהשקאה מועטת כעין ריבוץ, מפני שצל הכתלים מגין עליו מהרוח ומהשמש. ולכך שרי כמו שדה מטוננת. נוהיינו דמפרש דשדה מטוננת שרי כפירוש הרמב"ם לעיל אות יט. ומקשינן בגמ', דכי היכי דאסור להשקות שדה גריד לכולי עלמא, כיון דהוי להרווחה בעלמא. הכי נמי אסור להרביץ גינה כיון שיכולה לעמוד כל המועד בלא השקאה. וכיון דלא פריק שמעינן מזה, דאסור להשקות תרביצא במועד.

כא) גמ', מרביצין שדה לבן בשביעית. כתב הרמב"ם (פ"א משמיטה ה"ח) דטעם ההיתר כדי שלא יפסידו. וכתב שם הרדב"ז דהשקאה בשביעית הוי מדרבנן בעלמא, ולא גזור.

כב) תוס' ד"ה צדין את האישות. תימה מאי קמ"ל בשביעית וכו', וי"ל דוודאי צריך למיסקל אבנים וכו'. והר"ף כתב, דקא משמע לן דלא גזרינן דנראה כחרישה כשחופר וטותם את החורים. וכתב התוס' יו"ט דמדלא הביא הרמב"ם האי דינא בהלכות שביעית, מוכח, דלא גריס לתיבת

ממין אחר דאסור. וכתב הכסף משנה (פ"ב מכלאיים ה"ו) דאם ידע שנתערבו שני המינים, אם ניחא ליה בזה שנתערבו אסור לזרוע, ורק היכא שלא ניחא ליה בזריעת המין השני אלא דאינו רוצה לטרוח ולברור, התירו לו לזרוע כך.

יג) גמ', שם. ביאר הקרית ספר (פ"ב מכלאיים ה"ז) דהאי שיעורא הוא הלכה למשה מסיני.

יד) גמ', שם. רש"י (בעמוד ב') ד"ה הכי גרס ימעט ביאר, דהשיעור של אחד מכ"ד בסאה לא נאמר דווקא בבא לזרוע לכתחילה, אלא גם בגוונא שזרע ומצא כלאיים בשדהו. והרמב"ם (פ"ב מכלאיים ה"ז) כתב, דהשיעור לענין החיוב לעקור, אינו תלוי כלל בשיעור הזרע של רובע הקב לסאה, אלא אחד מעשרים וארבעה בשדה. וביאר בדרך אמונה (שם) בביאור הלכה ד"ה אחד, דכיון דלאחר הזריעה אי אפשר לשער ולראות בשדה כמה זרע היה בזמן הזריעה, לכך תלוי הדבר בשטח השדה. והא דאמרין בגמרא "כאותה ששנינו", לאו לענין השיעור של אחד מכ"ד בסאה, אלא לענין השיעור של א' מעשרים וארבעה.

דף ו ע"ב

יב) גמ', אחת שמנכשין להם שדותיהן. ביאר החזון איש (א' סקט"ז) דעל ידי זה נגרם שעברו על האיסור לקיים כלאיים, דלא חששו לעקור הכלאיים באחד באדר כשהשמינו בית דין על הכלאיים, ומשום דסמכו על שלוחי בית דין שיעקרו לאחר מיכן.

יג) גמ', התקינו שיהו מפקירין כל השדה כולה. הסתפק המנחת חינוך (מצוה רמ"ה סק"י) האם הפקירו את הפירות בלבד, או את גוף הקרקע. ובטור (חושן משפט סימן רע"ג) כתב, דמפקירין את הפירות בלבד.

יד) גמ', שם. כתב המאירי דמלשון הגמ' משמע דבעינן שבית דין יפקירו, וכן לשון הרמב"ם (פ"ב מכלאיים ה"ז). והטור (בחושן משפט סוף סימן רע"ג), כתב, דכל כלאיים הוו הפקר, ותמה שם הבית יוסף, דמשמע דהוי הפקר מאליו, והא בעינן דבית דין יפקירו. והריטב"א כתב, דמפקירין מדין קנס, שלא התקינו אותו בשעה שהכריזו עליו. ולפי זה היכא שאין מכריזין אינו הפקר. וכן כתב הרשב"ש (שקלים פ"א ה"ב) שהשלוחין היו מפקירין, משמע שאינו נעשה הפקר מאליו. ובדרך אמונה (פ"ב מכלאיים ה"ז) בביאור ההלכה) הוכיח מדאיתא בתוספתא דכלאים (פ"ה ה"א) כלאי זרעים אסורין משום גזל וחייבין במעשר, הרי להדיא שאינו נעשה הפקר מאליו. וכן כתב החזון איש (סימן ב' סק"א). והוסיף שכל אדם הרואה כלאי זרעים רשאי לעקור אבל לא ליטול לעצמו.

טו) מתני', מושכין את המים מאילן לאילן ובלבד שלא ישקה את כל השדה. פירש רש"י ד"ה מושכין, דהטעם דשרי להמשיך מים מאילן לאילן משום פסידא, דהוי כבית השלחין. וכן פירשו התוספות לעיל (ב. ד"ה מושכין). אבל רבינו ירוחם (נתיב ד' חלק ה' דף ל"ה) כתב, דמיירי שהאילנות עומדים במקום משקה, דאם לא ישקה איכא פסידא. והמגיד משנה (פ"ח מיום טוב ה"ג) הביא לפרש מהרי"ף גיאנות, דמתניתין מיירי בשדה בית השלחין דאין בה ירקות ותבואה אלא אילנות, וסגי להם המשכת מים מאילן לאילן. וכתב המגיד משנה, דהיא דעת הרמב"ם, דשרי משום פסידא וסגי לזה בהמשכה מאילן לאילן. והטור (סימן תקל"ז) כתב, שדה בית הבעל שיש בה אילנות יכול להמשיך המים מתחת אילן זה לתחת אילן זה. וכתב התוס' יו"ט דהטור פירש לתניתין כרש"י ותוס', דשרי להשקות משום פסידא דהוה צורך האילנות. והריטב"א כתב בשם רש"י (כת"י), דמיירי בשדה בית הבעל, ולאילנות נמי אין צורך בהשקאה אלא רווחא בעלמא, מכל מקום כיון שאין בזה כלל טירחא, שרי. (ועיין בעלון 178 בדף ב.)

הדרך היומית

יובשביעית".

(ג) **גמ'**, מביא עפר מחור זה וכו'. רבינו חננאל הוסיף דמביא עפר עם הנמלים מחור אחר.

דף ז ע"א

(א) **גמ'**, תניא רשב"א אומר כשאמרו משרה לבן שלא כדרכו וכו'. כתב הרמב"ם (פ"ח מיום טוב ה"ה) דאסור לצוד כלל בשדה הלבן כדרכו, ואם הוא סמוך לשדה האילן מותר לצוד בשינוי. וכתב המגיד משנה דסבירא ליה דרשב"א מפרש דברי תנא קמא דמתיר כדרכו רק בסמוך לשדה האילן, ועלה קאטר ר' יהודה כדרכו והתיר שלא כדרכו, והרמב"ם לא גרס "ר' יהודה" אלא "וחכמים אומרים" כגירסא דמתניתין. או דפסק כר' יהודה מכח הברייתא.

(ב) **גמ'**, שם. הרי"ף (ב: מדפי הרי"ף) והרא"ש (סימן ח') גרסי בסוגיין, "תניא רשב"א אומר כשאמרו בשדה הלבן כדרכו לא אמרו אלא בשדה לבן הסמוכה לאילנות וכו'". נוכעין הגירסא שהובא בתוס' ד"ה תניא "באיוזה שדה לבן אמרו חכמים". והלכה כתנא קמא דמתני', וכפירוש רשב"א. וכן כתב הטור (סימן תקל"ז) דבשדה הסמוך לשדה האילן שרי כדרכו, ובשאינו סמוך שרי שלא כדרכו.

(ג) **תוס'** ד"ה תניא, או שמא יש לומר דר' יהודה מודה וכו'. ביאר המהרש"א כוונתם, דאיכא ג' אנפי, א. שדה לבן הסמוכה לעיר, דלכולי עלמא שרי רק שלא כדרכו. ב. שדה לבן הסמוכה לשדה אילן, דלכולי עלמא שרי אפילו כדרכו. ג. שדה לבן הסמוכה לבית השלחין, בהא נחלקו. דתנא קמא מתיר כדרכו ור' יהודה אוסר. והק' אורה כתב, דהוא פלאי להמציא מסברא מחלוקת חדשה שלא הוזכרה בגמרא כלל. על כן כתב, דהא דנקטי התוס' סמוכה לבית השלחין, משום דגרסי כגירסת הרי"ף והרא"ש (הובא באות הקודמת), דלא הוזכר בגמ' כלל שדה הסמוכה לעיר.

(ד) **גמ'**, צר בצרור ואינו טח בטיט. כתב השולחן ערוך (תק"מ ס"א) הטעם, דצר בצרור היינו מעשה הדיוט, וטח בטיט הוא מעשה אומן, ומעשה אומן אסור אפילו לצורך דבר האבד.

(ה) **גמ'**, שם. הקשה הט"ז (סימן תק"מ ס"א), דמדהא דאסרינן לטוח בטיט, משמע דהוי מעשה אומן. וקשה דבבבא מציעא (קא.) אמרינן המשכיר בית לחבירו, המשכיר חייב בכל דבר שהוא מעשה אומן. אבל דבר שאינו מעשה אומן, כגון לעשות לו סולם ומעקה ולהטיח גגו, השוכר עושה. הרי דטיחה מעשה הדיוט היא. ותיירך, דהכא הטיחה הוי מעשה אומן כיון שעושה אותה עם מלאכת עשיית הגדר, אבל התם דהגג כבר עשוי, לא הויא הטיחה מעשה אומן. וכתב, דלפי זה שרי להטיח גגו במועד לצורך המועד.

(ו) **גמ'**, התם כדקתני טעמא מפני הסכנה. הקשה הריטב"א מאי סלקא דעתין לאתויי סיעתא. ותיירך, דהוה אמינא דמפני הסכנה לא סגי אלא לסתור, ואמאי שרי לבנות, על כרחך משום פסידא. ותירצו דכוליה מילתא שרי מפני הסכנה, כדי שלא ימנע מלסתור וכמסקנת הסוגיא.

(ז) **גמ'** שם. כתבו הריטב"א, והנימוקי יוסף (ב: מדפי הרי"ף) בשם הראב"ד, והמאירי, דלאו דווקא כותל הגוהה לרשות הרבים, דהא אם נוטה למבוי או לחצר נמי איכא סכנה. אבל המורדכי (אות תתמ"א) כתב, דדוקא אם נוטה לרשות הרבים איכא סכנת נפשות, ובכחאי גוונא התיירו.

(ח) **גמ'**, התם נמי ליסתור ולא ליבני. הקשה המלא הרועים הא שרי לסתור משום סכנה, ושרי לבנות משום דבר האבד. וביאר, דהוקשה להגמרא דמהברייתא נראה דגם הבניה היא משום הסכנה, והוי ליה לפרושי דלא הוי משום הסכנה אלא הסתירה, והבנין הוא משום דבר האבד, ועלה

מקשינן. והרש"ש כתב דאפשר דקאי ארלעיל בלישנא קמא, אחרי שדחו ואמרו דהתם משום סכנה. ועלה הקשו, אם כן אמאי שרי לבנות. (ט) **גמ'**, אמר רבא בטהור כולי עלמא לא פליגי. ביאר הריטב"א דבטהור לכולי עלמא אינו רואה כיון שאין לו מזה רווח כל כך, דהא בחזקת טהור היה עומד, אלא דהפסד יש כאן דשמא ימצא טמא. ולא נחתא הגמ' לפרש דברי רבא אלו, משום דפשיטא.

(י) **תוס'** ד"ה אמר רבי, מה שפירש הקונטרס וכו' לא נדע מנין לו וכו'. הריטב"א תירץ דעת רש"י דאמנם לא נוהג במצורע מוסגר דין שילוח ממש חוץ לג' מחנות, אבל ענין שילוח יש בו, שאין לו לצאת לחוץ בין בני אדם. (יא) **בא"ד**, וטמא טמא יקרא ופורש מבני אדם בימי חלוטו יותר מבמי הסגירו. כתב התוס' יו"ט במגילה (פ"א מ"ז), דמצורע מוסגר נמי בעי לקרוא טמא טמא כמוחלט, ותוס' כאן לפום ריהטא כתבו. וכן משמע מהריטב"א דכתב בשם התוס' דאין ביניהן אלא פריעה ופרימה שהוא ניוול גדול, ולא הזכיר כלל הקריאה טמא טמא. אמנם המשנה למלך (פ"ז מיום טוב הט"ז ד"ה וראיתי) כתב, דכוונת התוס' בדווקא, דהא כל כוונתם לפרש אמאי במוחלט ליכא צוותא דעלמא, ולא יתיישב אלא לענין טמא טמא יקרא, שיפרשו בני אדם ממנו. ופריעה ופרימה דנקטו התוס' נמי מהאי טעמא הוא, דכיון דפורע ופורם ניכרת טומאתו לכל, ויפרשו ממנו.

(יב) **תוס'** ד"ה בהסגר ראשון, בתוה"ד, וקשה דילמא פשה הנגע וכו'. המשנה למלך (פ"ז מיום טוב הי"ז) יישב דעת רש"י, דאין נמנעים מלהראות המנוגע לכהן מחשש דילמא יתחדש בו דבר, כיון שכבר נזקק לכהן מתחילה. אלא דאם יש לחוש שאף שלא יתחדש שום דבר יבא לידי החלט, אמר רבי יוסי דאין רואין. ובסוף שבוע ראשון אם לא יתחדש כלום לא יפסיד המנוגע מידי, דישאר בהסגרו, ולכך מראין לכהן. אבל בסוף שבוע שני גם אם לא יתחדש מידי ממילא יטמא, ולכך אין מראין. [וביאר דבריו, דמעיקר הדין יש להראות לכהן מיד, כדי שישמח ברגל כשיטהר מצרעתו, אבל אין מראין דשמא יטמא. אבל היכא דהספק שמא יטמא הוא ספק רחוק, דהא אם ישאר על מצבו ובחזקתו לא יטמא, לא נמנעים מלהראות לכהן את הנגע מיד].

(יג) **בא"ד**, בהסגר ראשון היינו בתחילת הסגר ראשון וכו'. הקשה הקרן אורה אם כן מהו שאמרה הגמ' בטהור כולי עלמא לא פליגי, הא הסגר ראשון וטהור היינו הך. וכתב, דהתוס' לא גרסי לה. וכן כתב הגרע"א (על המשניות).

(יד) **בא"ד**, היינו תחילת הסגר ראשון שיכול לשתוק בהם דהא לא שייך לטהרו או לטמאו. הקשה המהרש"א למה לא שייך לטמאו, הא אם רואה מחיה בתחילת שבוע ראשון מטמאו מוחלט. ותיירך הקרן אורה, דכוונת תוס' דבתחילת הסגר ראשון לא שייך לטהרו כיון שעדיין לא נזקק לו, דהלא היה טהור מתחילה.

(טו) **בא"ד**, הרי"ש בנגעים (פ"ג משנה א') ביאר סוגיין, דלכולי עלמא מצי הכהן לשתוק ואינו חייב לומר דהנגע טמא, ולכך בהסגר ראשון לכולי עלמא רואין הנגע, כיון שהכהן יכול לשתוק. כי פליגי בהסגר שני, דלר' יוסי אין רואים הנגע, דסבר דמריביא דלטהרו או לטמאו ילפינן, דגם אם ישתוק הוי כאילו אומר טמא, ובהכרח יטמא המוסגר.

דף ז ע"ב

(טז) **גמ'**, תנאי היא אליבא דרבי מר סבר צוותא דעלמא עדיפא ליה, וכו'. כתב הריטב"א, דלפירוש רש"י ד"ה מר סבר, וודאי דלרבי אינו יכול לשתוק וחייב לטמאו אם רואה שנטמא, כר' יוסי. אלא דפליגי תנאי מה עדיף ליה, האם להיות מוסגר או להיות מוחלט. אבל לתוס' (בעמוד א') ד"ה אמר רבי

(ג) רש"י ד"ה אבל טומאה דגופיה, בתוה"ד, דהוה אמינא חידוש הוא קמ"ל וכו'. הקשה המלא הרועים. א. דלרש"י הוה לגמ' למימר, ואי כתב רחמנא וצוה הוה אמינא דמהכא לא גמרינן דחידוש הוא. ב. הא לרבי ילפינן מ"צוה הכהן" אף דהוה חידוש, כיון דהוה לחומרא, וכמו שכתב הריטב"א (הובא באות הקודמת). ג. אי סבירא ליה לרבי דלא ילפינן מחידוש, מאי אהני לן קרא ד"ביום הראות" דהדר נילף מ"צוה הכהן" אפילו דבר הרשות, דרש"י פירש דהאי קרא גלי דילפינן אף דהוה חידוש, והיכי גלי, הא יש לומר כר' יהודה דלא ילפינן מבית דהוה חידוש, ומקרא ד"וביום הראות" ילפינן לדבר מצוה בלחוד. ופירש ליישב דברי רש"י. דכוונת הגמרא חידוש הוא, דבסברא יש לומר שאי אפשר להמתין, משום דמיד כשיש נגע, נעשה טמא ממילא, ולא באמירת כהן תליא. והא דאשכחן דבבית אפשר להמתין, היינו משום דטומאת בית חידוש הוא, דבית אינו מקבל טומאה בשום מקום, מה שאין כן אדם שמקבל טומאה. ומשום הכי כתב רש"י דלאחר דחזינן שאפשר להמתין לדבר מצוה, שמעינן דטומאתו היא על פי הכהן, וממילא ידעינן דאפשר להמתין גם לדבר הרשות. והוא החילוק בין טומאת גופיה לטומאת בית, וחדא מילתא היא.

(ד) תוס' ד"ה דהא עצים ואבנים, ואפ"ה וכו' לאו דווקא דהא תנן במסכת נגעים לר' יהודה אפילו חבילי קש וחבילי תבן. כתב השפת אמת דמשמע דתוס' מפרשי "עצים ואבנים" היינו חבילי עצים. והביא דבאליה רבא נגעים (פ"ב מ"ה) כתב, דהיא דנחלקו בה תנאים, דאיכא מאן דאמר שמקבלי טומאה, ואיכא מאן דאמר שאין מקבלים טומאה, ומכל מקום בעי לפנותם. ואמנם הרמב"ם (פ"ד מנגעים ה"ד) כתב, דחבילי עצים צריך לפנותם ולא כתב שנטמאים, ומשום דפסק כהאי תנא.

(ה) תוס' ד"ה נפקא, בתוה"ד, ומילתא דאתיא בק"ו טרח וכתב לה קרא. הקשה המהרש"א למאי הוצרכו תוס' לזה, הא כבר כתבו דאיצטריך "וביום הראות", דמ"ופינו" ליכא למילף, משום דהוה אמינא דלא ידעינן אלא טומאה דלאו גופיה אבל טומאה דגופיה לא. ותירץ הקרן אורה, דהוקשה לתוס' לפי מה שכתבו דר' יהודה דריש לתרווייהו, ורבי לא דריש אלא קרא ד"ופינו". לאביי, מוכח דלרבי לא פרכינן דהוה אמינא דדוקא טומאה דלאו גופיה. דהא חזינן דסגי ליה בקרא דופינו. ולפי זה גם לענין ראייה ביום ולא בלילה, אפשר למילף מקרא ד"נגע נראה לי ולא לאורי" דאיתמר גבי בית, וליכא למיפרכי מידי. ואם כן קשיא לרבי למה לי קרא ד"וביום הראות" דדרשינן מיניה ביום ולא בלילה. לזה כתבו התוס' דבאמת לרבי דרשינן מ"וביום הראות" לדבר מצוה, אף דלא איצטריך ליה קרא, דמילתא דאתיא בק"ו טרח וכתב לה קרא.

(ו) בא"ד, משמע כשהאיסור חידוש אין ללמוד ממנו קולא וכו'. הקשה המהרש"א מאי חזינן מהתם, הא התם אתינן למילף דטעם כעיקר, והוא חומרא, וילפינן מחידוש לחומרא דין חומרא. ועלה שפיר אמרינן חידוש הוא. ומאי שייך להכא דבעינן למילף קולא. ותירץ הקרני ראם, דכוונת תוס' דהתם הוה להיפך, דלא ילפינן חומרא מדוכתא דאיתמר ביה חידוש לקולא, דאי תרו ליה כולי יומא שרי. ואם כן הוא הדין להיפך לא ילפינן חידוש לקולא ממקום שיש בו חידוש לחומרא. וכן כתב השפת אמת.

(ז) [מתני', לא יעורר אדם על מתו ולא יספידנו וכו'. רש"י בד"ה לא יספידנו פירש, דמיירי במת שמת תוך שלשים יום מן המועד. ושלשים יום אתרווייהו קאי. (דהיינו גם על ערעור) וצריך עיון, דאם כן איך כתב בד"ה לא יעורר, דמיירי דמת לו מת חדש או חדשיים קודם הרגל. ויש לפרש, דדרכם היה להספיד ביום השלשים, כדאיתא בבבא קמא (יז.), ואם כן הערעור שקורא "יבכו עמי כל מרירי ליבא" תוך שלשים לרגל. (ועיין לקמן אות י"ג)

דכתבו, דצוותא דעלמא וצוותא דאשתו תרווייהו קאי אמצורע מוחלט, צריך לפרש דנחלקו אי מצי שתיק אי לא. והיינו דלבריייתא קמיינתא מצי שתיק, ולכך ראוי לטרוח על ראיית מוסגר, דאם הוא טהור יטהרנו ואם הוא מוחלט ישתוק. ואין רואין את המוחלט, דהא אם יטהרנו יאסר באשתו, וצוותא דאשתו עדיפא ליה, ואם ישתוק ישאר בטומאתו, ואם כן טורח ראייה זו למה. ולבריייתא בתרייתא לא מצי שתיק, ולכך נראין דברי רבי מאיר במוחלט, דאם הוא טהור יטהרנו, אף שיאסר באשתו, דצוותא דעלמא עדיפא ליה. ודברי רבי יוסי במוסגר, דהא אי חזי טמא יהיה חייב לטמאו ולהטעינו פריעה ופרימה. אבל התוס' לעיל (בעמוד א') ד"ה אמר רבי פירשו, דלכולי עלמא אין יכול לשתוק, והא דרואין המוסגר להאי תנא, אף שבזה יתכן שיצטרך להחליטו, ויפסיד צוותא דעלמא במקצת, מכל מקום אינו חושש, אלא על צוותא דאשתו. ותמה הקרן אורה (בעמוד א) אמאי לא פירשו כהריטב"א, והיתה מיושבת קושייתם שהקשו (בסוה"ד שם) מהו נראין דברי רבי מאיר, הא רבי לא סבר כלל כרבי מאיר לענין מצי שתיק, דלר"מ מצי שתיק ולר' יוסי לא. דלהריטב"א, לבריייתא קמיינתא מצי שתיק.

(ז) תוס' ד"ה מאי דלא גלי לא גלי, יש מקשין למה אין רבי דורש ק"ו וכו'. והשפת אמת תירץ, דיש לומר דיו לבא מן הדין, דהא בימי ספירו אסור רק שבעת ימים, וכן יש לומר בימי חלוטו, ואי אפשר לומר כן, משום דאיזה ז' ימים תבחר, דאי אפשר לידע מתי יטהר. ואף דמיפריך קל וחומר, מכל מקום בבבא קמא (כה). אמרינן דיו לרבנן דר' טרפון.

(יח) גמ', למימרא דבכהן תליא מילתא. המשנה למלך (פ"ז מיום טוב הט"ז) פירש, דקושיית הגמ': מנלן שהדבר תלוי ביד כהן ואינו נטמא מאליו על ידי הנגע. והקרן אורה כתב, דהא וודאי לא הוה קשיא לן. אלא קושיית הגמ', מנא לן שהכהן יכול להמתין ולא לראות הנגע מיד.

(יט) תוס' ד"ה משמעות דורשין, בסוה"ד, אבל ופינו את הבית שמא איצטריך לר' יהודה אפילו חבילי קש וכו'. הקשה השפת אמת, מה בכך שהפסוק נצרך לזה, הא ממשמעותא איכא למילף דהתורה התירה להמתין עד שיפנה. וכתב, דאפשר דכוונתם דלר' יהודה הוא גזרת הכותב לפנות הבית, אפילו חבילי קש שאינם נטמאים. ולא משום דשרי להמתין כדי שלא יטמא מה שבבית. אך כתב, דמתוס' לקמן (ח.) ד"ה דהא, לא משמע כן.

(כ) תוס' ד"ה דבר הרשות, בסוה"ד, ואין נראה לפרש שאר דברי הרשות כגון חבילי קש וכו'. ביאר הרש"ש דאין כוונתם דחבילי קש עצמם אין ממתנינן עליהן, דהא דריש ר' יהודה אפילו חבילי קש, כדאיתא בתוס' ד"ה משמעות. אלא כוונתם לשאר דברים הדומים לחבילי קש.

דף ח ע"א

(א) גמ', דהא עצים ואבנים בעלמא לא מטמאי. ופירש רש"י ד"ה דהא, דפשוטי כלי עץ לא מקבלי טומאה. והיינו דהכא נתחדש דפשוטי כלי עץ שבבית נטמאים. והמשנה למלך (פ"ד מטומאת צרעת ה"ד) כתב, דהיה אפשר לפרש הקרא דקאי אעצים ואבנים שהבית בנוי מהם, דבעלמא אינם מקבלים טומאה. ודחה סברא זו, דהא מהא דאמרה הגמ' דהטעם דאינם מטמאין משום דהוו עצים ואבנים דהיינו משום פשוטי כלי עץ, חזינן דאיירינן בעצים שנמצאים בבית, דאי לאו הכי תיפוק ליה שאינם מקבלים טומאה משום דהבית מחובר לקרקע.

(ב) גמ', שם. הריטב"א (לעיל ז:) כתב, דרבי סבר דילפינן מיניה אף דהוה חידוש. כיון דאינו חידוש לקולא אלא לחומרא - דאפילו עצים ואבנים נטמאים. דאם כשהחמירה תורה, הקילה שמותר להמתין, כל שכן הכא דשרי להמתין.

הדרת היוזמי

מודה לרב דבשכר אסור, משום שצריך מעות לרגל. אלא דמוסיף דבחינם נמי אסור באבל ישן, ונמצא דאין נפקא מינה בין רב לשמואל אלא רק לאסור בחינם במת ישן.

(יד) **מתני'**, אין חופרין כוכין במועד. רש"י ותוס' ד"ה אין חופרין פירשו, דמיירי לצורך מתים שעדיין לא מתו. וכן פירשו הר"ף (ג: מדפי הר"ף) הר"ח, והנימוקי יוסף (ג: מדפי הר"ף) בשם הר"ף גיאות. והקשה הבעל המאור דהא מילתא דפשיטא היא, שאסור לעשות מלאכות במועד לצורך אחר המועד, ולא איצטריך למיתני. ותירץ הרמב"ן במלחמות, דחפירת קברים הם צרכי רבים, ולחכי איצטריך למימר דאסור, [והטעם דאסור משום דהוא טורח גדול]. וכדמצינו לעיל (ה:). דשרי לחטוט בורות לצורך הרבים אף דאינו צורך המועד.

(טו) **בא"ד**, והא דשרינן למיגז ליה גלימא היינו דווקא כדפרישית שלא ימצא גלימא ואסא. אמנם רש"י בבבבצה (ו:). ד"ה דאיכא חברי כתב להדיא, דהאי גלימא מיירי בגלימא שאינו צריך לו כל כך, דאם הוא צריך לה מאי אפילו דקאמר. (דאמרו שם "אפילו למיגז ליה גלימא").

(טז) **מתני'**, ועושין נברכת. פירש רש"י בד"ה ועושין, בריכה של כובסין. והרמב"ם (בפירוש המשניות) פירש, בריכה ששורין בה פשתן. ובהגהות מיימוני (פ"ז מיום טוב אות כ') פירש, כעין קברים שלנו. דהא דאסור במתניתין לחפור קבר למת, דווקא קברים שלהם שדומין לכוכין אלא שהם בבנין, אבל קברים שלנו אין בהם טירחא ושרי לחפורם במועד.

(יז) **מתני'**, וארון עם המת בחצר. פירש רש"י ד"ה וארון הטעם, דאם אין המת בחצר יאמרו שעושאה לצורך מלאכה אחרת. והוסיף הריטב"א דהטעם דאסור, לפי שאין בארון צורך כל כך, כיון דיותר מצוה לקבור בקרקע, ולכך לא התירו אלא כשניכר דעושה לצורך המת.

(יח) **גמ'**, וכי שמחה היא לו מאי הוי וכו'. הקשה הקרן אורה, דאיתא לקמן (יח:). דאין עושין סעודת אירוסין במועד. ובשלמא למאן דאמר מפני הטורח יש לומר דבסעודת אירוסין נמי איכא טירחא, וכן יש לומר דאם עושה סעודת אירוסין חשיב ששמח באשתו ואיכא משום ושמחת בחגך ולא באשתך. אבל למאן דאמר משום ביטול פריה ורביה מה ביטול איכא בסעודת אירוסין. ותירץ דהני אמוראי לא פליגי חד אדחבריה אלא כל אחד מביא טעם אחר.

(יט) **תוס' ד"ה אבל מחזיר גרושתו**, בירושלמי הדא דתימא מהנישואין וכו'. הקשה השפת אמת פשיטא, דהא אפילו קודם הגירושין אסור לכנוס הארוסה, וכל שכן שאסור לארס ולכנוס הגרושה. ופירש, דאין כוונת הירושלמי להתיר נישואין, דוודאי אסור. אלא להתיר סעודת אירוסין דאיתא לקמן (יח:). דאין עושין סעודת אירוסין במועד. ואמר הירושלמי, דשרי במחזיר גרושתו מהנישואין, אבל לא מהאירוסין.

(כ) **תוס' ד"ה לפי וכו'**, בתוה"ד, וטעם נראה קצת דכמו שאין עושין מצות חבילות דבעינן שיהיה ליבו פנוי למצוה אחת וכו'. ליבו פנוי בשמחה [דהיינו שצריך שיכווין לשמחה המיוחדת ממצוה אחת] והריטב"א כתב דלהאי טעמא דאין מערבין שמחה, דוקא אין מערבין בשמחה שמחת מילה במשתה או בפדיון הבן ודכותה, אבל שתי משתאות עושין כיון שהן ממין אחד. וסיים דאין הלכה כמותו דאידך כולוהו פליגי עליה. (ועיין באות יח) והמאירי כתב דהטעם הנכון שבהם שאין מערבין שמחה בשמחה שלא תהא האחת מתמעטת בחברתה.

(כא) **תוס' שם, רש"י סוטה (ח)**, בד"ה חבילות חבילות, ביאר הטעם דנראה כמו שהיו עליו למשאוי וממדה לפרק משאו.

(כב) **תוס' ד"ה בחגך וכו'**, עיקר דרשה היא וכו'. הגרע"א (בגליון הש"ס) ציין לתוס' בכתובות (מו:). ד"ה דמסר, שהקשו האיך אמרו שם בגמ' דהאב מצי

(ח) **גמ'**, המלקט עצמות אביו ואימו הרי זה מתאבל עליהן וכו'. כתב הרא"ש (סימן ט) דלאו דווקא אביו ואימו, אלא כל הקרובים שמחויב להתאבל עליהם. והאבילות היא ככל הדברים הנוהגים באבל ככפית המיטה, עטיפת הראש, נעילת הסנדל, תשמיש המיטה, רחיצה וסיכה. והביא ברייתא באבל רבתי (פרק י"ב) דכל מי שקורעים עליו בשעת מיתתו, קורעים עליו בשעת ליקוט עצמותו.

(ט) **גמ'**, אמר אביו אימא מפני ששמחת הרגל עליו. פירש רש"י ד"ה מפני ששמחת, דעוסק הרבה בשמחת הרגל ולא יבוא לידי צער בזה שליקט עצמות אביו ואימו. [נאף דבמשנה פירש, שקוברין בקברי אבותיו ואינו מצטער ברגל. ומשמעות דבריו, דעצם הקבורה בקברי אבותיו הווי שמחה, ולא כמו שמבואר כאן. אולי יש לומר דפירש כן רק להזהר אמינא בגמ']. והנימוקי יוסף (ג: מדפי הר"ף) פירש, שאינו צריך להתאבל ברגל על ליקוט עצמות אביו ואימו, דנרחית אבילות זו מפני הרגל. [אולי לפירוש הנמוקי יוסף יש לבאר מה שהערנו בדברי רש"י במשנה. דהיינו דדוקא אבילות זו שקלה היא ומהטעם שביאר רש"י במשנה, שמחת הרגל דוחה אותה].

(י) **תוס' ד"ה ולערב אינו מתאבל ואמר רב חסדא**, בלא דרב חסדא הקשה היטב וכו'. הריטב"א כתב, דאי לאו דרב חסדא הוה אמינא דהא דנוהג אבילות היינו בשקברם, ומתניתין בשלא קברן, ולכך אינו מתאבל בו ביום. קא משמע לן הא דרב חסדא דמיירי אף בשלא קברם דאפילו צוררין לו בסדינו נוהג אבילות.

(יא) **גמ'**, מעשה באדם אחד שכנס מעות וכו' באותה שעה אמרו וכו'. כתבו הרשב"א שו"ת (ח"א סימן ק"מ) והריטב"א (כאן) דקבעו שלשים יום, לפי שבאותו זמן הדרך לכנס מעות לצורך הרגל, דמתחילין לשאול בהלכות החג. [ובדינא דשואלין בהלכות הפסח שלשים יום קודם לרגל, הב"ח (סימן תכט) כתב דלאו דווקא פסח. והבית יוסף כתב, דדוקא בפסח נתקן, משום דהלכותיו מרובות. ובביאור הגר"א שם (ס"א) כתב, דבעצרת אין צריך לשאול שלשים יום קודם אלא סגי מא' סיון. ולכאורה מסוגיין דלא חילקו בין הרגלים, מוכח דבכל הרגלים דינא הכי דשואלין שלשים יום קודם. (י.צ.ב.) אמנם יש לומר דמטעמא דלא פלוג לא חילקו בין הרגלים ואוקמי לכולהו אחומרא].

דף ח ע"ב

(יב) **גמ'**, מאי בינייהו. הקשה בחידושי הר"ן בשם הרמב"ן, אמאי לא אמרו דנפקא מינה בזמן הזה דליכא עולי רגלים. ותירץ, דלאו דווקא לצרכי עליה לרגל, דגם בזמן הזה הדרך לכנס מעות שלשים יום לפני הרגל לצרכי המועד.

(יג) **תוס' ד"ה דקא עבד בחינם**, ונראה דהלכה כרב באיסורי. אבל הרמב"ם (פ"א מאבל ה"ו) פסק, כשמואל דאסור לאשה לעורר אבל על מת שלה כדי שלא יבוא הרגל והן דוויין. והרא"ש (סימן יג) כתב דהראב"ד פסק גם כשמואל, והוכיח מדאיתא בירושלמי (פ"א ה"ה) דבאבל חדש, היינו שמת לו מת תוך שלשים יום לרגל, שרי לעורר אבילות. משום דבלאו הכי הוא מצטער על המת ברגל, ואין תוספת מפני ההספד. אלמא דמפני צער המועד הוא דאסור, וכשמואל שאין המת משתכח מן הלב. דלרב דהטעם משום שצריך מעות לרגל, מאי נפקא מינה בין מת ישן למת חדש. וברש"י (בעמוד א') ד"ה לא יספידנו מבואר, דאסור להספיד מת חדש, ודלא כהירושלמי. אמנם הרמב"ן בתורת האדם (עמ' 3 ענין ההספד) כתב, דאפילו לרב במת תוך שלשים מותר, משום שמכין מעות למת המוטל עליו ואינו גורם לו שלא ישאר לו מעות לרגל. וכתב השפת אמת דאין לומר דמדלא אמרו בגמ' נפקא מינה בין רב לשמואל במת חדש, מוכח כדבריו. דאפשר דשמואל נמי

ומתריצין דילפינן מגזרה שוה.

(ו) **גמ'**, למדתנו רבינו תלמיד שנפטר מרבו וכו'. הקשה השפת אמת, אטו רבי שמעון בן יוחאי לא ידע האי דינא. ותירץ, דלגודל עוותנותו לא חשבם לתלמידיו. והמהרש"א (בחיידושי אגדות לקמן עמוד ב') כתב, דשאלם כן לחודי לראות אם הם זוכרים מה שלימדום.

(ז) **גמ'**, וכתובי וביום עשרים ושלשה לחודש השביעי וכו'. הרי"ף (ג): מדפי הרי"ף (ף) גרס "וביום עשרים וארבעה לחודש", וביאר הנימוקי יוסף, דביום שמיני עצרת היינו כ"ב לחודש לקחו רשות לשוב. כי היה דעתם לשוב בכ"ג, ולאחר מיכן שנשתהו עוד לילה, ולנו שם בליל כ"ד, הוצרכו לקחת שוב רשות. אבל אם היו נוסעים בכ"ג לא היו צריכים לקחת שוב רשות, [אף על פי שלנו שם בליל כ"ג אחרי שנטלו רשות בכ"ב], דאדעתא דהכי נטלו מעיקרא רשות. דרך היכא דנמלך בעי ליטול רשות שנית.

דף ט ע"ב

(ח) **גמ'**, כאן מצוה שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים. דהיינו דבזה אל יניח המצוה הקטנה מפני הגדולה. ובשורת חכם צבי (סימן ק"ו) הביא שנסתפק הרדב"ז, במי שנמצא בבית האסורין ונתנו לו רשות לצאת פעם אחת בשנה, האם יצא להתפלל מיד בציבור, או ימתין עד שיוזמן לו מצוה חמורה יותר כגון שמיעת פרשת זכור. ופשטי ליה החכם צבי מהכא, דהיכא שאי אפשר למצוה להיעשות על ידי אחרים אל יניח המצוה הקטנה מפני הגדולה.

(ט) **גמ'**, לא מיבעיא דברוכי לא בירכן אבל צעורי צערן. העיר המהרש"א (בחיידושי אגדות), אמאי לא אמר שקללוהו, אלא שציערוהו. וביאר, דוודאי הוא נמי הבין דלא באו לקללו, אלא אמר שמכל מקום לפי דבריהם לא הבנתי מהם ברכה כלל, ולכך הוה צער בשבילי.

(י) **גמ'**, שם. ביאר המהרש"א (בחיידושי אגדות), דברכוהו באופן זה, כדי לחדדו לראות אם יבין כוונת דבריהם.

(יא) **גמ'**, דכתיב קרבם בתימו לעולם, אל תקרי קרבם אלא קברם. קשה, דהאי קרא איירי ברשעים כמבואר שם, והוא היה צדיק. וביאר המהרש"א (בחיידושי אגדות), דגם אצל הצדיקים קרי לקבר בית, אלא אצל הרשעים הוה בתימו לעולם לפי שלא יקומו בתחיית המתים. ואצל הצדיקים אין זה ביתם לעולם כיון שיקומו בתחיית המתים.

(יב) **גמ'**, לא תיבוש ולא תתבייש. פירש רש"י בד"ה לא תיבוש, לא תיבוש אחריו וכו'. וביאר המהרש"א (בחיידושי אגדות), דלפי זה לא תיבוש אינו חלק מהברכה, דהברכה אינה אלא שלא תתבייש. ומלמדו מוסר שיזכה לזה על ידי שלא יבייש. ובקרא דמיתיי "ולא יבושו עמי לעולם", נמי אין הכוונה אלא שלא יתביישו, ולא מוזכר בפסוק שלא יביישו אחרים. אלא מהא דשנה הכתוב לכתבו "ולא יבושו" ב' פעמים, דרשינן ליה באם אינו ענין, דהוא על ידי שלא יביישו אחרים.

(יג) **רש"י** ד"ה באנפי בלטה, שהיתה כל כך זקנה. תמה הרש"ש מאי ראייה מהא דיש לה כלה שהיא זקנה, הא איתא בקידושין (כט:): דרב חסדא נסיב בשיתסר, ואפשר דלשנה הבאה נולד לו בן ונסיב איהו נמי בשיתסר, ואם כן היה רב חסדא בן ל"ג כשהיתה לו כלה, ומסתמא אשתו היתה גם בת שנים כמותו. וביאר על פי מה דאיתא בבבא בתרא (קמא:), דאמר רב חסדא לדידי בנתן עדיפא, ופירש הרשב"ם (שם) ד"ה א"ר חסדא לדידי וכו', שלא נתקיימו לו בנים. ואפשר, דבצעירותו לא נתקיימו בניו ולא נשאו אשה, דמתו. ורק בזקנותו זכה לבנים בני קיימא שנשאו אשה.

(יד) **גמ'**, ומודה ר' יהודה בסיד שיכולה לקפלו במועד וכו'. כתב המגיד משנה (פ"ז משביתת יום טוב ה"כ) דשמע מינה דסבר תנא קמא דאף סיד

להשיא בתו בשבת ויום טוב הא אין מערבין שמחה בשמחה מדאורייתא. ותירצו, דשרי דוקא בתוספת. אי נמי בלי סעודה דבכהאי גונא ליכא שמחה.

(כג) **תוס' ד"ה מפני וכו', בתוה"ד**, אי נמי כיון שזמנו קבוע וכו' אבל סעודת פדיון הבן וכו' ואין לומר הא זמנה קבוע תינח בזמנה שלא בזמנה היאך יהיה מותר. [נהנה חידשו שיש דין זמנה קבועעל פדיון הבן בזמנו. וצריך עיון היכן מצינו שיש דין דחיה מחמת זמנו קבוע לענין פדיון הבן. דהא לא דמי למילה שאפילו שבת נדחית מפניה. ועוד בתשו' הרשב"א (א' שע"ט) כתב דגבא פדיון הבן לא שייך לומר דהיא מצוה בזמן. אלא דמיום ל"א מתחיל הזמן. ועוד צריך עיון דמה שפיר לתוס' מילה שלא בזמנה מפדיון הבן שלא נתקשו איך דוחה. ועוד, דבקדושין כט. כתבו התוס' בד"ה אותו וכו', דאין מצות מילה בגדר הזמן גרמא כיון דאינו דוקא ביום השמיני אלא שמיום זה מתחיל זמן המצוה. ועיין בתשובות דבר אברהם (ח"א סל"ג, וח"ב ס"א ב' ג' ד'). מה שדן בענין מצות מילה בזמנה ושלא בזמנה.

דף ט ע"א

(א) **גמ'**, עיקר שמחה חד יומא הוא. מבואר בגמ' דשרי לישא אשה ביום שלפני הרגל, דאין מערבין שמחה בשמחה לא נאמר אלא איום הראשון. ולכאורה לפי זה שרי נמי לישא אשה ביום השני שלאחר נישואי הראשונה. וקשה דהתוס' לעיל (ח:): ד"ה לפי מיתו קרא "מלא שבוע זאת" דילפינן מהתם דאסור לערב שמחה בשמחה, והתם הלא המתין כל השבע ברכות. (א.ג.) ויש לתרץ, דעירוב שמחה בשמחה כששתי השמחות מאותו מין חמיר טפי ואסור אפילו ביום השני, על דרך שאמרו בת מינה מחריב בה].

(ב) **גמ'**, ודאין מערבין שמחה בשמחה מנלן וכו'. הקשה העמק ברכה (הלכות חוה"מ סימן ה) היאך ילפינן מנשיאים הא הוי הוראת שעה. ותירץ, על פי הרמב"ן בפרשת נשא (במדבר ז י"ג) שכתב, דמחנכת המשכן ילפינן לדורות דבעינן לחנך המשכן והמזבח, וכן יעשו לימות המשיח, וכן עשו בבית שני. ולכך שפיר ילפינן מהא דחנכת המשכן דוחה שבת.

(ג) **גמ'**, ודילמא מינטר לא נטרינן. פירש רש"י ד"ה ודלמא, דלא נטרינן נישואין עד הרגל כי היכי דלא נטר שלמה. והיינו דפירש הקושיא דלא נטרינן מלעשות המצוה. והקשה הקרן אורה, אם כן מאי מקשה הגמ' "איבעי ליה לשיורי פורתא" הא אמרינן דלא נטרינן, וכיון דאפשר לסיים קודם, הא לא נטרינן. על כן פירש, דטעמא דמינטר לא נטרינן אינו משום עירוב שמחה בשמחה, אלא דצריך לעשות השמחה בזמנה. וכיון שנגמר בנין בית המקדש, צריך לעשות השמחה מיד. ולפי זה בנישואין בכל גווני מותר, כיון דאין בה זמן, ולערב שמחה בשמחה ליכא איסור כלל. ומשני איבעי ליה לשיורי פורתא ויהיה הזמן שמחה בחג.

(ד) **גמ'**, איבעי ליה לשיורי באמה כליא עורב. הקשה המהרש"א (בחיידושי אגדות), כיון דלפי סברתו לא חשיב שיורי בנין ביהמ"ק ולא הוי צורך בנין הבית, הדרא קושיא לדוכתא ודילמא מינטר לא נטרינן. וכתב שיש ליישב בדוחק. והקרן אורה כתב דהתוס' ד"ה איבעי ליה (השני), כיוונו ליישב קושיא זו, דכתבו שלא היה זה צורך הבנין כל כך.

(ה) **גמ'**, ודילמא ימים הראויין, גמר יום יום מהתם. הקשה הקרן אורה אמאי מיתיי קרא "ארבעה עשר יום" ולא תחילתו "שבעת ימים ושבעת ימים". וביאר, דאי מהאי קרא "דשבעת ימים", הוה אמינא כדלעיל "ודילמא ימים הראויין". אבל השתא דכתיב "ארבעה עשר יום", דקרא מיותר הוא, על כרחך אתא לאשמועינן דעשו ארבעה עשר יום רצופין. ומכל מקום מקשינן ודילמא ימים הראויין, דהיינו שמא אשמועינן קרא דבימים הראויין עשו רצופין ולא הפסיקו, אבל בימים שאינן ראויין אכתי נימא דלא עשו.

הדרה היומית

בעיר אין בו דבר האבד. והכל לפי הבהמה.

(ט) גמ', רב שרא לסרוקי סוסיא. ביאר הריטב"א דאפילו במסרק שמוציא דם אסור ביום טוב.

(י) גמ', רבא שרי למישקל דמא לבהמה. הריטב"א ביאר, משום דבר האבד. והקין אורה כתב, משום צער בעלי חיים.

(יא) תוס' ד"ה ואין מונעין רפואה, בתוה"ד, אין נראה לי דהא ק"ל דבין קירוד ובין קירצוף שרי. המרדכי (סימן תתמ"ה) תירץ, דמיירי שעושה באופן דאיכא פסיק רישיה שישיר נימין, וקא משמע לן דשרי בחול המועד. והשפת אמת תירץ, דלפי מה שכתבו התוס' בשבת (נג.) ד"ה מהו, דלא התירו אלא משום צער בעלי חיים, הכא נמי מיירי שעושה כן ליפוטו, ומשום הכי לא שרי אלא בחול המועד.

(יב) גמ', קיטורי בירי אסור. פירש רש"י ד"ה קיטורי, שהיו מחליקין עליהן בית יד של החלוק. אי נמי, לכוין קמטין. והרמב"ם (פ"ח מיום טוב הי"ד) פירש, דהיו עושים קשרים על בית הידיים. והמגן אברהם (סימן תקמ"א סק"ה) כתב בשם האגודה, דכוונת הרמב"ם כפירוש השני ברש"י.

(יג) גמ', ואמר רבא הני תמרי דתוחלני מגזירינהו שרי וכו'. פירש רש"י ד"ה מייצינהו אסור, בסוה"ד, ואסור לתקן ביום טוב וכו'. ומהריטב"א משמע דפירש דמיירי בחול המועד. דפירש הטעם דאסור לכבשם, כיון שיהיו ראויים רק לאחר המועד, ואסור לטרוח במועד לצורך אחר המועד.

(יד) גמ', שם. פירש הרא"ש (סימן כ"ב) דלא שרי ללקט תמרים אלא לצורך אכילה, ואם נשתתרו, לרבא אסור לכבשם. ולרב פפא מותר משום דבר האבד. אבל לכולי עלמא אסור ללקט על מנת לכבשן.

(טו) גמ', מהו למיזל האידנא עליהו. כתב הט"ז (סימן תקל"ט סק"א) דהאיסור לתבוע חוב אינו אלא היכא דצריך לטרוח בדינא ודיינא, אבל לתבוע חוב בעצמו לא חשיב פרקמטיא, ושרי. ודקדק כן מלשון הגמ' "מהו למיזל עליהו", דמשמע דהיה צריך לתבועם על ידי בית דין. והגרע"א (בגליון השולחן ערוך) אסר בכל גווני. והוכיח, מדהקשו התוס' ד"ה פרקמטיא מהא דבני אקרא דשנואתא, דמשמע דחשיב פרקמטיא, ותימצו דמיירי בהלואת מעות לצורך יין. ולדברי הט"ז לא קשיא, דהא דאסור היכא דצריך למיזל בדינא, משום דחשיב סחורה. ואינו ענין כלל להלואה, דוודאי דלא חשיבא פרקמטיא.

(טז) תוס' ד"ה ובדבר האבד מותר, פירוש בדבר וכו' ויפסוד מן הקרן. הריטב"א כתב דיש חולקים, וסוברים דכיון שהסחורה כבר מצויה בידו, ויש לו מקום להרויח, חשיב דבר האבד אם ההפסד כנגד הרויח. נוכח משמע מרש"י ד"ה ובדבר האבד. שכתב בסוה"ד "אבל בחינם שלא להרויח אסור", משמע דלהרויח מותר, דחשיב דבר האבד.

(יז) בא"ד, אבל לקנות יין כשר בתוך המועד מותר. והר"ר יוסף פירש דיש לאסור וכו'. הקשה הקרן אורה, דלכאורה הטעם דהתירו, משום דהווי צורך המועד דישתה ממנו. ואם כן אמאי אסר הר"ר יוסף משום דאין זה דבר האבד, והא לאו מטעם דבר האבד הוא דשרינן ליה. וביאר כוונתם, דהתירו לקנות יין כשר לכל השנה כמו שחילק הרמב"ן (הובא בנמוקי יוסף ד: מדפי הרי"ף), משום דדבר שהוא לצרכו, אם נזדמן לו במועד בזול מותר לקנותו אפילו על לאחר המועד. דכיון דצריך לו ויצטרך ליתן אחר המועד ביוקר, חשיב דבר האבד שיפסיד מכיסו. אבל לקנות סחורה לצורך פרקמטיא אפילו אם נזדמן לו במועד בזול כגון על ידי שיירות שבאו, אסור לקנות. דלהרויח לאו דבר האבד הוא. והם דברי התוס', דסחורה ודאי אסור אפילו אם יכול לקנותה עתה בזול הוא, אבל לקנות יין כשר שהוא לצרכו מותר לכל השנה. אבל הר"ר יוסף אוסר גם בזה ולא חשיב ל' דבר האבד. וכעין זה פירש השפת אמת.

שאינ יכולה לקפלו במועד שרי. וכדכתב רבי יצחק אבן גיא. והביא דיש מי שכתב, דתנא קמא ור' יהודה לא פליגי גבי סיד כלל, דלא בא ר' יהודה אלא להוסיף על דברי תנא קמא. ומצד דכן סובר הרמב"ם דפסק (שם) דאסור לאשה לסוד אם אינה יכולה לקפלו במועד, דהיינו כר' יהודה. ומדפסק כר' יהודה שמע מינה דסובר דלא פליגי. ובביאור הגר"א (על שולחן ערוך או"ח תקמ"ו ס"ה) הקשה, דאי לא פליגי מאי לשון "מודה ר' יהודה".

דף י ע"א

(א) רש"י ד"ה שאינו יכול לכוין אימרא וכו', שאינו יודע לתחוב וכו'. הבית יוסף (תקמ"א) גרס ברש"י "שאינו יודע לחתוך". דהיינו שאינו יודע לחתוך כראוי את הבגד שעושים בו האימרא. והטור (שם) פירש, דאינו יודע לכוין האימרא בשפת החלוק שתהיה תפורה לחלוק בשוה, אלא פעם מרחיב ופעם מקצר.

(ב) גמ', ושזין שאין מפשילין חבלים לבתחילה. פירש רש"י ד"ה שאין מפשילין וכו', שאין גודלין חבלים לבתחילה. וביאר הבית יוסף (סימן תקמא) דלרש"י מותר לסרג אפילו בחבלים שלא היו מעולם במטה, אלא שלא יעשה חבלים. אבל להטור (שם), מסרגין את המטות היינו, לארוג אותם שתי וערב בחבלים שהיו בה כבר. אבל לא יסרג חבלים בתחלה, כלומר בחבלים שלא היו מעולם במטה זו.

(ג) גמ', והתנן ר"מ אומר המיטה משיסרוג בה ג' בתים. הריטב"א ביאר קושיית הגמ'. דמההיא שעתא חזיא לשכיבה ומטמאה מדרס. דהיינו, דכיון דראויה למדרס, על כרחך מיירי שסרג בה שתי וערב. והביא דהר"ש בבליים (פי"ט מ"א) פירש, דמיירי על החבל, דמשיסרוג במיטה ג' בתים נעשה החבל טפל למיטה ונטמא עימה.

(ד) תוס' ד"ה במסרגין וכו', תימא היאך מותר לעשות מלאכה כי האי בלא שינוי. כתב השפת אמת, דלפי מה שכתב הטור (הובא לעיל אות ב') דהא דמסרגין מיירי שהחבלים הם במיטה, אלא דבעי לסדרן, לא קשה קושיית התוס'. דאין זו מלאכה גמורה. ועוד העיר, מנא להו להתוס' דאין צריך שינוי, דמלשון הרמב"ם (פ"ז מיום טוב הי"ה) משמע דכללא כייל בכל המלאכות, דאם הוא הדיוט עושה כדרכו, ואם הוא אומן עושה בשינוי. ואם כן במסרגין נמי בעי שינוי.

(ה) תוס' ד"ה כיון דאפשר וכו', משמע דאין מותר אלא לצורך המועד. כתב האליה רבא (תקמ"א ס"ב) דדווקא אם לא כיון מלאכתו למועד. עוד כתב, דאפילו מיתוח החבלים נמי אינו מותר אלא לצורך המועד.

(ו) מתני', מעמידין תנור וכיריים וריחיים. פירש רש"י ד"ה מעמידין שעושין אותן לבתחילה. והרמב"ם (פ"ח מיום טוב הי"ג) פירש, דעושין הטפילה שלהם. [דהיינו שהיו טחין את התנורים מבחוץ בטיט]. והתוס' ד"ה רבי יהודה, והרא"ש (סימן י"ח) פירשו, דמעמידין אותו יפה על עמודו כדי להשתמש בו.

(ז) גמ', מעמידין את החרשה ומכבשין את הישנה. כתב הראב"ד (ספר האשכול ח"ב עמוד 146) דמשמע, דרבנן שרו אפילו לכבש את החרשה. והביא ראיה, דדרש רב חמא נוקרין ריחיים במועד ולא חילק בין חרשה לישנה.

דף י ע"ב

(ח) גמ', אבל חמרא דריחיא לא. כתב רש"י ד"ה אבל וכו' דהטעם משום דבהאי טחינה פורתא מצי לטחון. וכתב הריטב"א בשם התוס' דלפי זה, לא התירו נמי ליטול צפרני חמור אלא כשהוא רוצה לרכוב חוץ לעיר, דללכת

הדרך היומית

מסכת מועד קטן דף יא

כה אב התשע"ד

מהדגים שנמלחו על ידי איצצא, יכול לומר על כל דג ודג לזה אעשה איצצא. ובהאי הערמה שרי למלוח אפילו ביום טוב, כדאיתא **בביצה** (יא:), וכל שכן בחול המועד. והביא **שהראב"ד** הקשה אתרי לישני, אמאי לא שרינן אפילו להביא לכתחילה על מנת למלוח, מדין דבר האבד. דהא אמרו **בירושלמי** (פ"ב ה"ג) דשרי לקנות בחול המועד משיירה עוברת. ומוכח דמניעת ריוח חשיב דבר האבד. והכא נמי הא אם לא יביאו הדגים וימלחום ימנע מהם ריוח. ותיירך, דדוקא מקח וממכר התירו משום מניעת ריוח, דכיון דהוא דרך כל אדם לא מיקרי מלאכה, אלא דרך חול בעלמא. אבל מלאכה גמורה כגון מליחת דגים אסורה, אלא אם כן עושה על מנת להנצל מהפסד ממש. **והרא"ש** (בסוף סימן כ"ח) תירץ עוד בשם הראב"ד, דאף דמניעת הריוח חשיבא דבר האבד, שאני הכא דמיייר במציאה, דלא חשיב הפסד כלל ואסור לטרוח בה שלא לצורך המועד.

(ט) **גמ'**, **כוורא סמוך למיסרחיה מעלי**. פירש **רש"י** בד"ה **סמוך**, דהוא טוב יותר בשאינו סמוך לזמן צידתו. **ובתוס'** ד"ה **כוורא** הקשו, דבזמן הזה אכילת דג כזה נחשבת לסכנה. **ובתוס'** **הרא"ש** פירש, סמוך למיסרחיה, בשר הדג הסמוך לנקב בית הרעי שלו הוא מוטעם וטוב.

(י) **גמ'**, **כוורא תחלי וחלבא ליטעון גופא ולא ליטעון פוריא**. עיין פירש"י ד"ה **לטעון**, וד"ה **לא לטעון**. ובערוך (ערך כוור) הביא בשם **רב שרירא גאון** דדברים אלו יפים לגוף, והגוף סובלן, וזהו לטעון גופא. אך שהם מרבים הזרע ולפיכך אין המצע סובלן, וזהו לא ליטעון פוריא. [ובערוך טען ב' פירש כרש"י].

(יא) **רש"י** ד"ה **תחלי**, שחליים. **ובחידושי הר"ן והערוך** (ערך תחל) פירשו, דהם תמרים שלא בשלו כל צרכן.

(יב) **תוס'** ד"ה **כוורא**, **בתוה"ד**, וגם משתי עלה אבוה וכו' ושמא נשתנו הרפואות. **בתוס'** **הרא"ש** דייק כן מלשון **רבינו חננאל** שכתב "וכשתאכלהו שתה אחריו המים, כי באותה העת ובאותו המקום היו אומרים להם הרופאים כשתאכל דגים שתה אחריו המים". משמע שלא כל המקומות שוין, והאידנא נהגו שהיין יותר טוב.

פרק מי שהפך

דף יא ע"ב

(יג) **מתני'**, **מי שהפך את זיתיו**. כתב **הרמב"ם** (פ"ז מיו"ט ה"ג) דאף מותר להפוך את זיתיו לכתחילה כדי להנצל מהפסד. **והראב"ד** (שם) השיג, דלא אמרו אלא כשהפך, אבל אם לא הפך ליכא הפסד כל כך ואסור. וכן נקטו **ברש"י** (ה). **מדפי הרי"ף** ד"ה **מי שהפך**, וד"ה **דברים העושים**. **והמגיד משנה** תירץ לדעת הרמב"ם, דהא דתנן "מי שהפך" רבותא קא משמע לן, דאף דכבר הפכן ואינן מתעפשות כל כך שרי, וכל שכן אם לא הפך כלל דשרי. **ובמגדל עוז** כתב, דהרמב"ם לא גריס בגמ' גבי אַבְל "זיתיו הפוכין - טוענין לו", היינו דדוקא בזיתיו הפוכין כבר התירו. אלא גרס: "זיתיו להפוך", וכשלא הפך כלל נמי איכא פסידא, [וכן העתיק הרמב"ם בפ"ה מאבל ה"י].

(יד) **מתני'**, **או אונס או שהטעוהו פועלים**. הקשה **בחידושי הר"ן**, מאי שנא שכתב התנא האי אונס דהטעוהו פועלים להדיא משאר אונס. ותיירך, דהוה אמינא דהאי לאו אונס הוא, דאם היה הולך אליהם ומוסיף להם על שכרם שמא היו באים, קא משמע לן.

(טו) **מתני'**, **ר' יוסי אומר זולף וגומר וכו'**. מדכתב **רש"י** ד"ה **טוען** דאי לא עביד הכי איכא פסידא יתירא, משמע, דכשטען קורה ראשונה נמי איכא פסידא קצת, אלא דלא התיר ר' יהודה לגמור הכל מחמת אותה פסידא, ור' יוסי מתיר. וכן משמע **בריטב"א**. אך **בחידושי הר"ן** דביאר דטעמיה דר' יוסי, כיון שהתחיל בהיתר גומר כל מלאכתו כדרך שעושה בחול. משמע, דהתיר

דף יא ע"א

(א) **מתני'**, **עושין מעקה לגג ולמרפסת**. איתא **בירושלמי** (פ"א ה"י) דלגג יעשה מעקה של ג' טפחים, ולמרפסת עשרה. וכתב **בתוס'** **הרא"ש** בשם **הראב"ד** דאינו מדיני מצות מעקה. דהא במרפסת ליכא מצות מעקה, ובגג נמי יש בו מקומות שצריכין מעקה עשרה. אלא הכא שרי משום צניעותא בעלמא. ועלה קאמר דבגג דגבוה ותשמישו ארעי לא התירו אלא מעקה של ג' טפחים, אבל מרפסת בעי מעקה עשרה. וכן כתב **הריטב"א** (לעיל ט). והוסיף, דבמקום שחייב במעקה יהא מותר לעשות כדרכו. **ובביאור הלכה** (תק"מ, א ד"ה וכן) כתב, דשאר הפוסקים לא חילקו להתיר יותר כשעושה משום מצות מעקה.

(ב) **מתני'**, **שפין את הסדקין ומעגילין אותן**. פירש **רש"י** ד"ה **שפין** דמייירי בסדקין שבקרקע התנור. **ורש"י** (ד. **מדפי הרי"ף**) ד"ה **שפין**, והנימוקי יוסף (שם), **והרמב"ם בפירוש המשניות** פירשו, דמייירי בסדקין שבגג הבית, שהיו גגותיהן שטוחים ולא משופעים, וכדי שלא יכנסו מים לבית היו עושין צינורות להוציא מי הגשמים לחוץ, והיו טחין הגג בטיט, ואם נבעו בו סדקים, בעינן לסתמם כדי שלא יכנסו מים לבית ואיכא פסידא.

(ג) **רש"י** ד"ה **הקורה**, מה שעל הפתח וכו'. אמנם **רש"י** (ד. **מדפי הרי"ף**) ד"ה **קורה** פירש, דקאי על קורות הבית עצמן. וכן פירש **הנימוקי יוסף** (ד: **מדפי הרי"ף**).

(ד) **גמ'**, **ומעגילין אותן כעין מעגילה ביד וברגל וכו'**. מבואר דבמעגילה נמי אסור, והקשה **הנחלת דוד** אם כן אמאי נקט "אבל לא במחלצים", הוה ליה למינקט טפי "אבל לא במעגילה", דאינו מעשה אומן כל כך כמחלצים [נכמו שפירש **רש"י** במשנה **בד"ה מחלצים**]. ותיירך, דאיכא נמי רבותא במחלצים דאין במעגילה, דאף דהוה מעשה אומן טפי, מכל מקום אית בהו טירחא פחותה ממחלצים, וקא משמע לן דאפילו הכי אסור.

(ה) **גמ'**, **הא במגלי הא בחציני**. פירש **רש"י** ד"ה **מגלי וד"ה בחציני** דמגלא אינו מוליד קול וחצינא מוליד קול. **ובהעמק שאלה** כתב **דמהשאלות** (פרשת ברכה, ק"ע אות י"ד) מבואר, דמגלא שרי מפני שאינו מעשה אומן, וחצינא אסור שהוא מעשה אומן. והא דתני "עד ימיו היה פטיש וכו'", היינו בפטיש של אומנים. ולפי זה כתב השאלות דכיון דקיימא לן (לקמן יב). כר' יוסי דלא בעי שינוי בדבר האבד, אין הלכה נמי כרב חסדא, ושרי נמי בחציני. וכן פירש להדיא **בתוס'** **הרא"ש**. והוסיף, דאין להביא ראיה מיוחנן כהן גדול שסבר דבעי לשנות בדבר האבד, ודלא כר' יוסי. דבדבריו גופא פליגי ר' יהודה ור' יוסי, דלר' יוסי יוחנן כהן גדול לדורו אסר, מפני שראה שהיו מזלזלים לכיון מלאכתן למועד. אבל לשאר דורות לא בעי שינוי. ור' יהודה סבר דלדרי אחרני נמי אסר.

(ו) **גמ'**, **מאן תנא שינוי במועד בדבר האבד, דלא כר' יוסי**. **בתוס'** **הרא"ש** גרס "מאן תנא שינוי במועד לא, כמאן, כר' יוסי". והכוונה לתנא דידן דתני מתקנן במועד סתם, ומשמע בלא שום שינוי, דהיינו כר' יוסי דלא בעינן שינוי בדבר האבד.

(ז) **גמ'**, **כמאן מודלינן האידנא קביותא דרשא**. פירש **הנימוקי יוסף** (ד: **מדפי הרי"ף**), דעושים נגר לדלת. והוא דבר האבד, מפני שאם לא יעשנו יכנסו גנבים בלילה.

(ח) **גמ'**, **ואיכא דאמרי שרי להו רבא מיצר וכו'**. ביאר **הנימוקי יוסף** (ד: **מדפי הרי"ף**), דללישנא קמא דווקא בדיעבד כשהביאו על דעת אכילה ונשתייר, שרי למלוח משום דבר האבד. אבל להביא מעיקרא כדי למלוח אסור ולא חשיב דבר האבד. ולישנא בתרא מודו דלהביא לכתחילה לא חשיב דבר האבד, אלא סברי, דמכל מקום שרי על ידי הערמה, דכיון דאפשר לאכול

הדרה היומית

י"ג]. ואם איתא דשרי לאבל מלאכה בצינעא, הוי ליה כיון מלאכתו במועד, אם לא טען הקורה קודם יום טוב, [על ידי אחרים, או על ידי עצמו בצינעא]. והרא"ש הקשה על דבריו, דאף אי שרי לעשות בצינעא כרשב"ג, מכל מקום לא מיקרי כיון מלאכתו במועד, כיון דמתוך מרירות אבילותו אין הדעת סובלתו להתעסק בשום מלאכה.

(כא) גמ', האריסין והחכרין והקבלנין הרי אלו יעשו אחרים בשבילן. פירש רש"י (ה. מדפי הרי"ף) ד"ה הרי אלו, דמותרין לעשות על ידי אחרים משום פסידא דבעל הבית, ואפילו חכירים שאין לבעל הבית בה אלא סכום קצוב, כיון שאינו גובה אלא מגופיה דארעא. ואם הוהיר השדה אין לבעל הבית בה כלום. והקשה הרא"ש (סימן ג) מהא דתנן בבבא מציעא (קד.), המקבל את השדה והוהירה, שמין אותה כמה היא ראויה לעשות ונותן לו. ומפורש שם בגמ' דדין זה הוא בין בחרנות ובין בקבלנות, ואם כן ליכא הכא פסידא לבעל הבית כלל. והנחת דוד תירץ, דאין כוונת רש"י שאם יוביר החוכר יפסיד בעל הבית לגמרי, אלא דכיון דכל זמן שלא הוהירה שיעבודו של בעל הבית הוא דווקא על פירות שדהו, ואינו יכול לפטורו בפירות מן השוק. נמצא שאם יוביר השדה יפסיד בעל הבית את שעבודו על פירות שדהו, ולזה סגי להתיר לחוכר לעבוד בימי אבלו על ידי אחרים.

(כב) גמ', האריסין והחכרין והקבלנין הרי אלו יעשו אחרים בשבילן. עיין באות הקודמת בשיטת רש"י. אמנם רבינו חננאל, והרי"ף (ה. מדפי הרי"ף) והרמב"ם (פ"ה מאבל ה"א) והראב"ד (הובא ברא"ש סימן ג'). ועיין להלן אות כ"ד) והרמב"ן לא גרסו "בשבילן", אלא "הרי אלו יעשו". ופירשו, דמיירי כשבעל השדה איהו גופיה אבל, והנידון אי שרי לאריסו לעבוד בשדה, וקאמר, דהאריס עובד לכתחילה על ידי עצמו, דבשביל שבעל השדה אבל, לא ימנעו מלעבדה ולשומרה. וכן בסיפא, לא מיירי שהאבל עושה מלאכה בעצמו, אלא, דבעל החמור או הגמל או הספינה הוא אבל. וקאמר דלא יעסקו אחרים בחמורו או ספינתו אלא אם כן היה מושכר או מוחכר מראש לזמן קצוב. וביאר הראב"ד הטעם, דבאריסים שרי בכל גווני אף שלא בתוך זמן האריסות, דמנהג האריסות ידוע, ואם אדם זה הוא אריסו תמיד, גם עתה לא יסלק ליה, ומותר לו להתחיל תקופת אריסות חדשה אפילו בתוך ימי אבלו, דהוה ליה כמושכרת אצלו מעיקרא. אבל בחמרין וספנים, דדרך בני אדם להחליף מזה לזה וליתן לכל המרבה במחיר, אסור בכהאי גוונא ושרי דווקא במושכרת מתחילה. והרמב"ן כתב, דשאני אריסים שנותלין שכן למחצה לשליש ולרביע והוי מלאכה ידידה. מה שאין כן חמרים שעושים מלאכה ידידה [ונוטלים משכורתם]. וכתב דאין הכי נמי דאם יטלו החמרים למחצה לשליש ולרביע, שרי לכתחילה.

(כג) גמ', שכיר יום אפילו בעיר אחרת לא יעשה. מרש"י ד"ה לא יעשה מבואר, שפירש שהאבל הוא שכיר יום. אמנם רבינו חננאל והרמב"ם (פ"ה מאבל ה"ב) פירשו דהאבל הוא הבעל הבית, וכן פירש הרא"ש (סוף סימן ג'). דאסור לו להעסיק בימי אבלו שכיר יום אפילו בעיר אחרת, דשכיר יום כעבדו של בעל הבית, וחשיב כטורח בשל בעל הבית ולא בדנפשיה טרח. וכן פירש בחידושי הר"ן. והוסיף, דשכר יום אחד או יומיים, או אפילו ז' ימים לא חשיב להפסד לגבי אחרים, דנתיר לו להעסיק את שכיריו בימי אבלו משום פסידא ידידה.

(כד) רש"י ד"ה ואם היו מוחכרין או מושכרין, הם או בהמתם וכו' הרי אלו יעשו הם לעצמן, ולא יפסידו כל שכן וכו'. הרא"ש (סימן ג) הקשה, מהא דאיתא לקמן (כא:): דאבל שלשה ימים ראשונים, אפילו אם הוא עני המתפרנס מן הצדקה, אסור בעשיית מלאכה. ואיך התירו לו כאן לעשות מלאכה בפרהסיא, מפני הפסד ממונו מעט. ובהגהות מיימוניות (פ"ה מאבל אות ט') כתב, דבהיו מוחכרין או מושכרין איכא טפי סברא להקל משאר

גם דברים דליכא פסידא אם ימנע מעשייתם. ובתוס' הרא"ש הביא דאיתא במסכת שמחות (פ"ה ה"ב) דר' יוסי אומר דלאחר שיטעון קורה ראשונה נמי איכא פסידא. ולכך פירש, דודאי אית ביה פסידא, ונחלקו אי בעי שינוי במלאכת דבר האבד, דלר' יהודה דבעי שינוי, אף על פי שיפסיד לא התירו לו לעשות כדרכו.

(טז) גמ', פתח באבל וסיים במועד. פירש רש"י ד"ה פתח, ולעיל ד"ה ואירעו, דמתניתין מיירי בב' עניינים, באבל בכל ימות השנה, ובאירעו אונס או הטעוהו פועלים קודם המועד. ולפי זה לא נתפרש במתניתין מה הדין באבל. אבל רש"י (ה. מדפי הרי"ף) ד"ה פתח, וד"ה זאת אומרת פירש, דודאי גם הא דאירעו אבל מיירי קודם המועד, דמחמתו נתעכב עד המועד בלא לטעון הקורה על הזיתים. והכא דייק, מדפתח באבל ופירש היתר לטעון קורה כשנתעכב מחמת אבלו עד המועד, ולא פירש ההיתר בימי האבל עצמם, מוכח שאבלו חמור יותר. ובתוס' הגרע"א (על המשניות) הקשה לפירוש זה, אמאי מוכיח דאבל אסור בדבר האבד, מדפתח באבל ולא פירש בו תקנתא. הוה ליה להוכיח טפי מגופא דדינא, דכשאירעו אבל עד המועד שרי לטעון במועד. ואי איתא דשרי בימי אבלו הוה ליה למעבד בימי אבלו, וליכא היתר למיעבד במועד.

(יז) גמ', דברים המותרין במועד אסורים בימי אבלו. הקשה הרא"ש (סימן ד') אמאי החמירו באבל יותר מחול המועד, הא איסור מלאכה בחול המועד הסמיכוהו אדברי תורה, ודאבל הסמיכוהו אדברי קבלה, וביאר, דבאמת חול המועד חמיר טפי מאבל, אלא דבאבל איכא למיעבד על ידי אחרים, מה שאין כן בחול המועד דכולהו אסורים בו. והיינו טעמא דרשב"ג בברייתא לקמן, דמתיר גם באבל היכא דאי אפשר לעשות על ידי אחרים. והק' אורה הוכיח, דהריטב"א פליג על הרא"ש בזה, ולדעתו רב שישא סובר דבאבל אפילו כשאי אפשר על ידי אחרים אסור לעשות על ידי עצמו, וכת"ק דרשב"ג בברייתא דלקמן. ודין אבל חמור מחול המועד. ובתוס' לקמן (יב.) ד"ה אמר שמואל כתבו [לגירסת ולביאור הפורת יוסף, עיין שם אות ד'] דהטעם שהחמירו באבל יותר מחול המועד משום דחול המועד דאורייתא או כעין דאורייתא, ואבל אינו אלא מדרבנן והחמירו בו כדי שלא יזולו בו.

(יח) גמ', אלא אפילו במועד דאיסור מלאכה מדאורייתא. דעת תוס' בחגיגה (יח.) ד"ה בחולו של מועד דמלאכה דחול המועד אסורה מדרבנן. ופירשו לשון הגמ' כאן דאיסורו כעין דאורייתא משום דאית ליה אסמכתא מקרא.

(יט) גמ', ומרביצים שדהו משתגיע עונת המים שלו. העיר הרמב"ן, דסתם שדה משמע שדה בית הבעל, ואם כן, אמאי שרי להשקות לו שדהו, הא במועד נמי לא התירו לעיל (ב.) להשקות משום פסידא, אלא שדה בית השלחין. ותירץ, דהכא מיירי בשדה שאינה זרועה, ומרביצים היינו שמשקין אותה מעט כדי להכשירה לזריעה. ודבר האבד הוא, שאם אין מרביצין אותה עכשיו, באין ימות הגשמים ושוב אינה נזרעת יפה בשנה זו. והרא"ש (סימן א) תירץ, דלא התירו הכא להשקות משום פסידא דזרעים, אלא מחמת הפסד המים, שהמים חלוקים לבני הבקעה לכל אחד ואחד יומו, ואם הגיעה עונת המים שלו ולא ישקה הוי פסידא דלא הדר. ובקרבן נתנאל (שם אות ב) הבין בדברי רש"י ד"ה משתגיע, דעונת המים שלו, היינו העת שמוטל עליו להשקות לכל שדות הבקעה, והתירו לעשות מלאכתו על ידי אחרים משום פסידא דשאר בעלי שדות.

(כ) גמ', רשב"ג אומר זיתיו הפוכין ואין שם אומן אלא הוא וכו' הרי זה יעשה בצינעא. כתב הרא"ש (סימן א') בשם הראב"ד, דמתנא דמתניתין מוכח דפליג ארשב"ג, דהא אמר, דאם עיכבו אבל עד המועד שרי לטעון קורה במועד, [וכפירש"י שעל הרי"ף דחדא מילתא קתני, עיין לעיל אות

הדרך היומית

מסכת מועד קטן דף יא – דף יב

כו אב – כז אב התשע"ד

שריא כיון דנקראת המלאכה על שם הגוי, וקבלנות בימי אבלו (בימות החול) אסורה. וכדבר שישא (לעיל יא): דהחמירו באבל יותר מבשבת. ושמאל מתיר קבלנות בימי אבלו חוץ לתחום, וכביאור הגמ' דמיירי בשבת ויו"ט כשאין ישראלים שרואים אותו במלאכתו. אבל ביום חול דשכיחי אינשי דאזלי התם, ואפילו בחול המועד דלא שכיחי אינשי כל כך, כיון שיכולים הם לבא לשם על כל פנים, אסור מדין קבלנות בימי אבלו. ופירש, דגם מעשה דאפדנא דמר זוטרא מיירי שבנו בימי אבלו. וביאור זה הובא ברא"ש (סימן ז') בשם לישנא אחרינא מרש"י. ובתוס' בעבודה זרה (כ"א:א) ד"ה אריסא בשם ר"ת. והקשה הבעל המאור (ה: מדפי הרי"ף), דבשלמא שבת איכא למימר דכיון דעולה למנין שבעה ואינה מפסקת האבילות, שייך בה איסור מלאכה דאבילות, וכן ביום טוב משכחת לה ביום טוב שני דעולה למנין שבעה. אבל בחול המועד מה שייך איסור אבילות, הא אין אבלות נוהגת בו.

ג) בא"ד, דהא ריחים של מים איכא השמעת קול ושרינן בפ"ק דשבת. בתוס' עבודה זרה (כ"א:א) ד"ה אריסא, דוחה ר"י ראייה זו, דשאני ריחים של מים שהמלאכה נעשית מאליה כל השבת, ואינו דומה לגוי העושה מלאכה בידיים בשבת, ונראה כאילו הישראל מצוה לו לעשות בשבת.

ד) בא"ד, דברים המותרים בחולו של מועד אסורין בימי אבלו דהוי דאורייתא או כעין דאורייתא. הרש"ש והפורת יוסף הגיהו בדבריהם "אסורין בימי אבלו אבל במועד דהוי דאורייתא או כעין דאורייתא הקילו". וביאר הפורת יוסף, דהחמירו יותר באבל דדינו מדרבנן ודברי סופרים צריכים חיזוק.

ה) גמ', ואיכא דאמרי הוא נמי לא על בגוויה. כתב בתוס' הרא"ש דמחמיר על עצמו היה, דהא מלאכת שבת מותרת לערב בכדי שיעשו. והטור (תקמ"ג) כתב, דבית שנבנה בקבלנות באיסור, נכון להחמיר שלא יכנסו בו. וביאר הבית יוסף שלמד ממעשה דידן, ונקט כלישנא בתרא דלא שניא אדם חשוב או אחר, כיון שנבנה באיסור אין להכנס בו. ומכל מקום משמע ליה מלישנא דגמרא דלא הוי איסור מן הדין. ובסימן רמ"ד הביא הבית יוסף בשם הראב"ד, דלא נאסר להכנס בו אלא כמעשה דידן שנבנה באיסור, דהוי נוטלים תבן משל מר זוטרא. אבל כשנבנה בהיתר שרי. ובמשנה ברורה (רמ"ד סק"ט) הביא מחלוקת אחרונים לענין בית שנבנה באיסור על ידי שכירים גויים [ולא בקבלנות]. דיש אומרים דאסור להכנס בו מדינא לעולם.

ו) גמ', והאמר שמואל מקבלי קבולות וכו', אדם חשוב שאני. פירש השפת אמת, דהבית יוסף (המובא באות הקודמת) פירש בתירוץ זה, דאדם חשוב צריך להחמיר שלא להכנס לבית שנבנה בקבלנות בשבת אפילו בהיתר. ולא כפשטות הגמ' דאדם חשוב אסור לבנות על ידי גוי בקבלנות.

ז) גמ', רב חמא שרא להו לאבונגרי וכו'. פירש רש"י ד"ה אבונגרי, וד"ה שרשווי, דהם מסדרי שולחנות ומותר להם לתקן השולחנות בחול המועד, דכיון דאינם מקבלים שכר ממש אלא מזונות, לא חשיב מלאכה. וכן כתבו הרא"ש (סימן ט') והמרדכי (סימן תת"נ), וביארו, דאפילו הכי שרי דוקא שרשווי, אבל בשכר אסור. משום דקבלת שכר במועד כעובדא דחול דמיא. וכן נראה מדברי רש"י (לקמן יח:) ד"ה לעצמו. והנימוקי יוסף (ה: מדפי הרי"ף סוד"ה מקבלי) ביאר, שהאבונגרי היו נכרים אוכלי שלחנו של ריש גלותא, והיה תפקידם לרדות בבעלי מלאכות למהרם, ופעמים היו מסייעים לבעלי המלאכות ולא היו מקבלים על זה שכר, אלא עשו כן למצוא חן בעיני הריש גלותא. ומשום הכי לא חשיב דבר זה סיוע, אלא הנאה בעלמא ואינה ניכרת, ושרי לכתחילה בחולו של מועד. נוקאי אהא דאמר לעיל מינה, סיועי הוה מסייע בתיבנא בהדיהון. [וצריך עיון בדרכי משה סימן

עשיית מלאכה, כיון שאם לא יעשו יפסידו גם שכר הימים של אחר ימי אבלו, דהיינו שכר כל החודש, וזה ודאי אין להם להפסיד. והרא"ש עצמו הסכים עם שיטת הראב"ד ודעימיה. עיין לעיל אות כב.

כה) תוס' ד"ה רבן שמעון בן גמליאל, בתוה"ד, ויש מפרשים דהא דשרינן לאבל וכו'. הנחלת דוד הרש"ש ותפארת למשה ביארו, דב' הפירושים בתוס' פליגי, האם הא דהותר בדליכא אומן אלא הוא, מיירי כשיש אומנין אחרים אלא שאינם מומחין כמותו. או דוקא בדליכא כלל אומנין אחרים. והרש"ש תיקן כמה טעויות סופר בדבריהם, דמתיבות "יעשו ע"י אחרים" הוא ד"ה חדש, וקאי אדברי הגמ' דאריסין יעשו ע"י אחרים. ובמקום "בחמרין וספרין" צריך לגרוס "בחמרין וספנין". ובסוה"ד במקום "באותו שיש אומנות" צריך לגרוס "באותו שיש לו אומנות".

כו) גמ', נהי דלפסידא ידיה לא חייש אדאחרים לא חייש וכו'. מבואר דשני שותפין שאירע אבל לאחד מהם, השני ממשיך לעסוק כדרכו. והרי"ף (ה: מדפי הרי"ף) השמיט מעשה זה, והביא את דברי הירושלמי (לקמן פ"ג ה"ה) דשני שותפין שאירע לאחד מהם דבר הרי אלו נועלין חנותם. וכן הוא גם ברמב"ם (פ"ה מאבל ה"ט). ותמה הרמב"ן מה ראו לדחות גמרא ערוכה מקמי הירושלמי. ותיירץ, דלמדו דגם לבבלי שני שותפין נועלין חנות, ומעשה דהכא מיירי כשכתבו מתחילה איטדא [שטר חלוקה (בבבא מציעא לט:)], שיהיה הגמלא שבוע של זה ושבוע של זה, והכא איתרע האבל אצל מר בריה דרב אחא, בשבוע של מריון. ומשום הכי תמה רב אשי אמאי לא חש לפסידא דמריון הא לא גרע ממושכרת ביד אחרים. והרא"ש (סימן ה') הביא שהראב"ד יושב הבבלי עם הירושלמי. דהירושלמי אינו אוסר אלא בפרהסיא, והכא דמי לצינעא כיון שאחרים עוסקים והם חולקים בשכר. והוא סבר אדם חשוב שאני, דאדם חשוב דמי לפרהסיא.

דף יב ע"א

א) גמ', אמר שמואל מקבלי קבולות בתוך התחום אסור וכו'. דעת רש"י ד"ה מקבלי, דשמואל מיירי בקבלנים נכרים שעושים מלאכה עבור ישראל בשבת, ומחמת איסור שבת נגעו בה. וכמבואר בסוגין הדינים בשבת ויום טוב וחול המועד. והקשה הבעל המאור (ה: מדפי הרי"ף), מאי שניא דאסרינן הכא לעשות מלאכה במועד על ידי קבלן, ולעיל (יא:) איתא בברייתא דמותר לעשות מלאכה על ידי קבלנין אפילו בימי אבלו, וכל שכן במועד דשרי, דהא דברים המותרים במועד אסורים, בימי אבלו. ותיירץ, דלעיל מיירי בקבלנות שדה, שהקבלן נוטל בשכרו חלק מפירות הקרקע עצמם ודומה בזה לשותף בקרקע, ועל כן שרי דבדידיה קא טרח. והכא מיירי בקבולות דבנין בית, דהקבלן נוטל בשכרו מעות, ונראה כעובד עבור בעל הבית, ואסור אפילו באבל וכל שכן במועד. ודקדק כן בלישנא, דהכא קרי ליה קבולת. והתם קרי ליה קבלנות. וכן תירצו התוס' בעבודה זרה (כ"א:א) ד"ה אריסא בשם הר"מ. וכעין זה כתב גם הרא"ש (סימן ו') בשם הראב"ד דהכא מיירי בקבולות בנין דיש בה מראית העין טפי, והתם בקבלנות שדה דנראה יותר כטורח בדנפשיה. [וכל זה דוקא לפירוש הראב"ד ודעימיה לעיל (י"א: אות כב), דהא דתניא גבי אבל הקבלנים יעשו, מיירי כשבעל הבית אבל. אבל לרש"י (שם) ד"ה האריסין ואילן, דמיירי דהקבלן עצמו אבל, קושיא מעיקרא ליתא, דלא מצינן גבי אבל היאך הדין כשבעל הבית אבל. ואפשר, דאין הכי נמי כל מין קבלנות אסור וכסתימת דברי שמואל כאן].

ב) תוס' ד"ה אמר שמואל, בתוה"ד, ור' יעקב לא היה מחלק וכו' ובשמעתין וכו' מפרש ר' יעקב וכו' וא"ת וכו' וצריך עיון. שיטת ר' יעקב מבוארת בספר הישר לר"ת (חלק השו"ת סימן ו'), דכתב, ומפרש התם דקבלנות גוי בשבת

הדרך היומית

תקמ"ב שהשווה דברי הרא"ש והנימוקי יוסף. (י.ס.).

ח גמ', **תנו רבנן מקבלין קיבולת במועד לעשותה לאחר המועד, ובמועד אסור**. מכאן הקשה **רבינו תם בספר הישר** (חלק השו"ת סימן ו') לשיטתו המובא **בתוס' ד"ה אמר שמואל**, דשרי קיבולת על ידי גוי אפילו בשבת, דהכא מפורש שבמועד עצמו אסור. ותירץ, [וכן כתב **רבינו חננאל**] דהכא לא מיירי כלל בנתינת קבולת לגוי, אלא אישראל. דהא לא אמרו "נותנין קבולת" אלא "מקבלין קבולת". ועיקר הברייתא אתי למימר דשרי לקבל קבולת במועד עצמו, על מנת לעשותה אחר המועד, ואפילו לישראל. אלא דאשמועינן נמי, דבמועד עצמו אסור לעשותה בין על ידי ישראל ובין על ידי גוי. לישראל, משום שמוזהר על מלאכת המועד, ולגוי, מפני שנתנו לו במועד עצמו הוי ליה אמירה לגוי שבות, אבל אם נתנו לגוי בקבולת קודם המועד, שרי לעשות מלאכתו במועד.

ט גמ', **וכל שאינו עושה אינו אומר לנכרי ועושה**. הגמ' בבא מציעא (צ). מסתפקת, האם אמירה לנכרי באיסורי לאו, אסורה. או דדוקא גבי שבת דאיסור סקילה אסרו רבנן. והקשו שם **התוס' ד"ה הכא** מסוגיין, דמבואר דבחול המועד נמי אסורה אמירה לנכרי. ותירצו, דשאני יום טוב וחול המועד משאר איסורים, דשבת ויום טוב חדא מילתא היא וגזרו אטו שבת.

י גמ', **ובלבד שלא ימדוד ושלא ישקול**. פירש הנימוקי יוסף (ה): מדפי הרי"ף, דאסור משום דהווי דרך חול. אך הריטב"א כתב, דהטעם כדי שלא יעשה בדבר שום טירחא של מלאכה.

יא גמ', **שם. בספר הישר לר"ת** (חלק השו"ת סימן ו') הקשה מכאן לשיטת **הראב"ד (לעיל אות א')** דשאני קבולת בנין מקבולת שדה או מטלטלין דשריא. דהכא משמע מהלשון שלא ישקול וימדוד דמיירי במטלטלין, ומכל מקום אסרו בסתמא לעשותה במועד. (ופירוש ר"ת עצמו עיין לעיל אות ב').

יב גמ', **בשביל שלא תצטנן**. פירש הנימוקי יוסף (ה): מדפי הרי"ף, שאם תצטנן תעקר ולא תתאוה עוד לעולם, ועל כן דבר האבד הוא.

יג גמ', **שומר לנער את צאננו**. פירש **רש"י ד"ה לנער** דהיינו לשמור. **והרמב"ם** (פ"ח מיו"ט ה"א) פירש, להוליכן ממקום למקום כדי שיזבלו את השדה. וכן הביא הריטב"א מהירושלמי (שבועות פ"ג ה"ג).

יד גמ', **רבי אומר בשבת בטובה וכו'**. פירש הנימוקי יוסף (ו): מדפי הרי"ף דקאי אנכריים שבאו מאליהן לדייר, ובשבת שרי דווקא אם עושין בחינם. וביום טוב במוזנות. וכתב הרא"ש (סי' י"ב) בשם הראב"ד, דדוקא ליתן להם המוזנות לאחר יום טוב, דהא אמרינן **בביצה** (כא): דאין מומנין את הנכרי ביום טוב. **והריטב"א** וכן הרא"ש עצמו, סברי, דאף ליתן להם ביום טוב שרי. ופירש, דהא דאסרו בביצה היינו דוקא היכא שמרבה מנות לכבוד הגוי. אבל היכא דאוכל עמו מה שיש לו אין לאסור. ופירש הנימוקי יוסף, דהותר להעסיק ביום טוב במוזנות, כיון דמוזנות לא מחזי כשכר ממש, ודיוור נמי אינה מלאכה גמורה שרי. ובמועד שרי בשכר שיתן לו אחר המועד, ובלבד שלא יאמר לו עשה ואתן לך שכר. אמנם **המגיד משנה** פירש בדברי **הרמב"ם** (פ"ח מיו"ט ה"א) דדברי רבי קאי אשכיר שבת שכיר חודש וכו', דמוסרין להם שומר לנער את צאננו, וקאמר רבי דבמועד שרי אפילו לשכור שומר לכתחילה כדי למסור להם. אבל בשבת שרי רק בטובה וביום טוב במוזנות. ועיין שם שתמה על הרמב"ם שהשמיט דין שבת ויום טוב. **ובהגהות הגר"א** (אות ב') פירש, דהרמב"ם פסק כרבי דוקא במועד, אבל בשבת ויום טוב סבר דאסור למסור להם שומר כלל. **ובמגן אברהם** (תקל"ז ט"ו) כתב, דלפירוש הנימוקי יוסף לא מצינו היתר בשכיר שבת או שכיר חודש, אלא בחול המועד. אבל בשבת אין בזה שום קולא. [נדברי **רש"י בד"ה רבי** מבוארים יותר כפירוש הרמב"ם].

טו תוס' ד"ה דברי ר' יוסי, בתוה"ד, ומדקתני בה זולף וגומר משמע דאבור

קאי. כתב **בתוס' הרא"ש** דזולף משמע לבור, דומיא דרישא גבי זיתים דזולף דהתם היינו שגומר כל המסיקה ומניחו בבור. אמנם רצה להוכיח דמדבעי בגמ' מהו למישעא חביתא דשיכרא, משמע דדברי ר' יוסי במתניתין נמי אחבית קאי. אבל דחה, דאפשר דכיון דלר' יוסי במתניתין לא בעי שינוי בדבר האבד, נסתפקו נמי בכהאי גוונא בחבית, אף שלא נזכר במשנה.

טז רש"י ד"ה דמשחא, יקיר ואיכא פסידא יתירא. **הרש"ש** העיר מהא דאיתא **בנזיר** (לא): דבגליל חמרא עדיף ממשחא. וכתב, דיש לפרש כאן דמשחא מתקלקל יותר.

יז גמ', **אמר רב יצחק בר אבא מאן תנא שינוי במועד בדבר האבד, דלא כר' יוסי**. כתב **התוס' הרא"ש** (בריש פירקין) דמדמייתי גמרא מימרא זו אמתניתין, מוכח דטעמא דר' יוסי דמתיר במתניתין לזולף ולגמור מפני שאינו מצריך שינוי בדבר האבד. ור' יהודה לשיטתו דבעי שינוי ומשום הכי אסור לזולף ולגמור. ודלא כהמפרשים בטעמא דר' יהודה דאינו חושש לפסידא אחר טעינת קורה ראשונה או עשיית לימודים. (עיין לעיל יא: אות יג). אמנם **הריטב"א** (בריש פרקין) כתב בחד ביאור, דהראיה דר' יוסי לא בעי שינוי ולר' יהודה בעי שינוי, הוא מהלשון שנקט ר' יוסי גומר **בדרבנן** ומשמע דלר' יהודה אפילו בדבר האבד בעי שינוי. [וכפירוש זה מבואר מדברי **רש"י ד"ה דלא כר' יוסי**].

יח גמ', **מר חייש לפסידא ומר חייש לטירחא**. **הרמב"ם** (פ"ח מיו"ט ה"ד) פסק לקולא, בין בחבית ובין בכזותא. והקשה **הריטב"א** מנא ליה הא. ותירץ, דפסק כרב נחמן דלעיל דהתיר למישע חביתא דשיכרא ולא חייש לטירחא. ופסק נמי כרבא [צ"ל כר' יוסי בר אבין] **לעיל** (י): דהתיר פרקמטיא כל שהוא בדבר האבד ולא חייש לפסידא. **והמגן אברהם וביאור הגר"א** (תקל"ח, א') הקשו מדברי **תוס' בביצה** (י"ד) **ד"ה איכא**, דכשכל אחד מיקל בחד צד ומחמיר בחד צד לא אזלינן בדרבנן לקולא, ואיך מקילינן הכא כתרוייהו. **ובקרנן נתנאל** (סימן י"ד אות פ) תירץ, דהתם התוס' מיירי בפלוגתא דרב הונא ורב חסדא, ובדאי הכלל שהלכה כרב הונא, אלא דלא ידעינן מה סבר רב הונא ומה סבר רב חסדא, וכיון דבכל אחת מהדעות יש צד אחד לחומרא, מחמירין בתרוייהו. מה שאין כן בשמעתין. **והבעל המאור** (ו). מדפי הרי"ף פסק כרב דימי דמתיר בחבית ואוסר בכזותא, כיון דרב נחמן בר יצחק דלעיל מסייע ליה. **וברוקח** (סימן ש"ז) פסק כתרוייהו לחומרא.

דף יב ע"ב

יט גמ', **יש מהן פטור אבל אסור ויש מהן מותר לכתחילה**. פירש **רש"י ד"ה יש מהן**, דקאי אזופתין ואין זופתין דלעיל. **ורש"י** (ו). מדפי הרי"ף **ד"ה מה הלכות בפירוש קמא, והר"ן בחידושו**, פירשו, דכמו דבפטורי דשבת יש מותרין לגמרי ויש פטור אבל אסור, כך בהיתרים שהתירו חכמים בחול המועד יש שהותרו לגמרי כגון במקום פסידא, ויש שצריכים שינוי כגון הא דתנן **לקמן** (יג): מוכרין בצנעא. **ובפירוש שני פירש רש"י על הרי"ף**, דיש מלאכות המותרות במועד לכתחילה, וגם האסורות אין לוקין עליהן אלא פטור. וכן פירשו הנימוקי יוסף (שם סוד"ה למישע) **והריטב"א**, אלא שהנימוקי יוסף כתב, דאין לוקין אלאו ד"את חג המצות תשמור", דמיניה ילפינן איסור מלאכה בחול המועד, משום דהוי לאו שבכללות. **והריטב"א** והר"ן כתבו, דאינו אלא עשה. וכתב הריטב"א דלביאור זה, לא אתי אביי לאשמועינן לעיקר הדין שאין לוקין עליהן דפשיטא הוא, אלא לומר דיתכנו ב' מלאכות דומות זו לזו, ואחת תהיה מותרת לכתחילה והשניה פטור אבל אסור, דומיא דמימרות דלעיל.

כ גמ', **ואם אין לו מה יאכל קוצר ומעמר ודש וכו'**. כתב **הריטב"א**, דאם

הריטב"א, דמשום הכי יש לאדם חשוב לזוהר במעשיו מאוד. וכן כתבו הרוקח (סימן ש"ז) ורבינו ירוחם (נתיב ד' ח"ה ל"ז): דממעשה זה יש ללמוד, שאדם חשוב צריך לזוהר אפילו במלאכת דבר האבד, שמא יטעו העולם לומר שכיון מלאכתו במועד. אמנם הבית יוסף (בבדק הבית ס"ט תקל"ז) כתב, דאדרבה מוכח לאידך גיסא, דהא רבי ינאי מעיקרא לא היה נוזהר, וגם לשנה הבאה לא נמנע אלא משום שאירעה תקלה על ידו. וביותר יש לומר דאפילו מכאן ואילך לא נמנע רבי ינאי, ובאותה שנה בלבד אפקריה, להודיע לבני אדם שלא כיון מלאכתו במועד, וגם זאת מדת חסידות היתה ולא מן הדין.

(לא) מתני', וכולן אם כווננו מלאכתן במועד יאבדו. משמע מרש"י ד"ה יאבדו שלא זו בלבד דמונעים אותו מלעשות מלאכתו, אלא אפילו עשה כבר אסור לו ליהנות ממנה. וכן פירש הרמב"ם (פ"ז מיו"ט ה"ד), דבית דין מאבדין את מלאכתו ומפקירין אותה לכל. והרמ"ך (שם) השיג, דהגאונים פירשו, מניחים אותה ליאבד ומונעים אותו מלעשותה, אבל להפקיר בידים לא קנסו. והמגיד משנה הביא מכמה גאונים דסברי כהרמב"ם. והטור (תקל"ח) פסק כהרמ"ך. והשפת אמת כתב, דלשון המשנה מורה כרש"י והרמב"ם, דכשאמרו מכניס אדם וכו' ושולה פשתנו וכו' "ובלבד" שלא יכיון מלאכתו, מוכח שאם כיון מלאכתו אסור לו להכניס או לשלות לכתחילה, ואם כן סיפא דכולן אם כווננו וכו' יאבדו, על כרחך דהמלאכה אסורה גם בדיעבד.

(לב) מתני', שם. כתב הרא"ש (סימן י"ז) דבצורך אוכל לא אסרו אפילו כיון מלאכתו במועד, כגון הא דאמרן לעיל דבאין לו מה יאכל, קוצר ומעמר ודש וכו', שרי אפילו בכיון מלאכתו.

(לג) תוס' ד"ה מכניס, בתוה"ד, ואיני יודע מה מלאכה וכו'. הרש"ש ומהרש"ם תמחו על תמיהתם דלכאורה פשוט שהיא מלאכת עימור, ואף דבעינן דוקא ממקום גידולו יש לומר דמייירי בכהאי גוונא. נולכאורה יש לומר דכיון מכניס כאן מפני הגנבים הרי שאינו מאספם למקום אחד. [וצריך עיון אמאי לא הוכיחו התוס' מדלעיל (עמוד א') דאסור להרביע בהמה בחוה"מ, וליכא שום מלאכה אלא טירחא בעלמא. (י.צ.ב.א).]

(לד) גמ', תנא ובלבד שיכניסם בצנעא וכו'. כתב הרמב"ן (בפסקי דיני חוה"מ), דלא מצינו בהיתרי דחול המועד דליבעי צינעא אלא בב' דברים. א. דבר שאינו אבד ממש אלא דחושש להפסד, כגון במכניס פירותיו מפני הגנבים. ב. אומן שעושה את מלאכתו של כל השנה לצורך המועד, כגון מוכרי פירות וצדידין דתנן **לקמן** (יג): שעושים בצנעא. אבל בדבר האבד ממש וכל שכן במלאכת אוכל נפש, אם אין מלאכתו בכך כל השנה עושה כדרכו ולא בעי צינעא. והעיר הקרן אורה [על דברי הריטב"א שהביא את הרמב"ן] **מלעיל** (יא). דמתירין להכות בפטיש לתקן ציר וצינור, והוי פרהסיא, אף דהתם הוא דבר האבד רק מחמת שחושש להפסד דגנבי, ולא הצריכו צינעא. וביאר, דהתם הוא משום דאי אפשר בענין אחר. [וצריך עיון בלשון הרמב"ן והריטב"א].

(לה) גמ', כוון מלאכתו במועד ומת מהו שיקנסו בניו אחריו. בגיטין (מד): מפורש, דהאי ספיקא הוא באופן דעדיין לא עבד איסורא, דלא עשה המלאכה עד שמת. ומספקינן אי התירו לבניו לעשות המלאכה במועד כדין דבר האבד או שקנסו גם אותם. וכן פירשו כאן התוס' בד"ה אם, והנימוקי יוסף (ז): מדפי הרי"ף ד"ה מהו. אמנם מרש"י ד"ה מהו משמע, דהספק הוא גם כשכבר עשה, האם אסורים בניו ליהנות ממנה כדרך שאסרו על אביהם. וכן מפורש בשיטת הריב"ב (ז): מדפי הרי"ף. ונראה דלרמ"ך ודעימיה לעיל (אות לב) דלא קנסו בכיון מלאכתו אלא כשעדיין לא עשה, בודאי גם במת ליכא להסתפק אלא כשלא הספיק לעשותה. אבל לרש"י

אינו מוצא מי שיקצור לו מעט כפי צרכו במועד, מותר לו לקצור אפילו הרבה כדי שיהיה לו מעט, דכל זה צורך המועד הוא. (ועיין **לקמן** אות כג).

(כא) גמ', ואי ר' יוסי יודש נמי בפרות. פירש הריטב"א, אי אמרת בשלמא דברייתא קמיתא רבנן היא, וסברי רבנן כר' יוסי לאסור במחובר ופליגי עליה רק לענין שינוי, נחא דידוש בפרות משום שינוי, אלא לדידך דאמרת דיחידא ממש היא ור' יוסי היא, אמאי בעי שינוי.

(כב) גמ', טוחנין במועד לצורך המועד ושלא לצורך המועד אסור. הקשה הריטב"א, מאי קא משמע לן בכפל הלשון. ותירץ, דקא משמע לן, דדוקא שלא לצורך המועד כלל אסור, אבל כל שהוא צורך המועד שרי לעשות אפילו בהרוחה גמורה, ולא צריך לצמצם כלל. ולא דמיא להא דלעיל גבי מ' שאין לו מה יאכל, שקוצר ומעמר ודש וזורה ובורר וטוחן, דכיון דצריך לעשות כל אלו המלאכות, לא הותר לו אלא בצמצום כל כמה דאפשר.

(כג) גמ', ובלבד שלא יערים. כתב המגן אברהם (תקל"ג, ב') דבדיעבד אם יערים לא נאסר. אך הקרן אורה כתב, דמדתניא ואם טחן והותר הרי זה מותר, משמע שרק כהאי גוונא מותר, אבל אם יערים נאסר בדיעבד.

(כד) גמ', תנאי היא דתניא אין מערימין בכך. פסק השלחן ערוך (תקל"ג, א') דאסור להערים לטחון ולהטיל שכר אם יש לו ישן. והקשה המגן אברהם (שם סק"ז) דאיהו גופיה (שם סעיף ד) פסק כאיכא דאמרי בדעת רבא (לעיל יא): דשרי לצוד הרבה דגים ולמלוח, כיון שיכול לאכול כל אחד על ידי איצצא. ותירץ, דשאני צידת דגים שיכול לומר על כל אחד שמא האחר משובח ממנו. מה שאין כן בקמח דאין זה משובח מזה. והא דהתירו מליחה בהערמה [אף שיכול לברור המשובח ולמלוח], היינו מפני שמליחה באוכלין היא איסור דרבנן והקלו בה. [כך ביאר המחצית השקל]. ובקרבן נתנאל (בסוף פרק א') תירץ, דצידת ומליחת דגים התירו, מפני שיהיה לו ריוח משום שאם לא יצוד וימלח במועד יאבדו. אבל בטחינת קמח אין לו ריוח מהערמתו לטחון במועד.

(כה) גמ', לימא שמואל כיחידא סבירא ליה. העיר הרש"ש הא איתא במגילה (יח): **וביבמות** (פג). "שמעינן ליה לשמואל דחייש ליחידא". ותירץ, דאמרין ביבמות שם דהיכא דמיתעקרא מתני' לא חייש, והכא מתני' דריש מכילתין משקין בית השלחין במועד, שמתירה מלאכת מחובר דלא כר' יוסי.

(כו) גמ', אדם חשוב שאני. ופירש רש"י ד"ה אדם חשוב, דרב לא הוה ליה למיעבד הכי אפילו אין לו מה יאכל. וכתב הריטב"א, דאף דאין לו מה יאכל, סבר שמואל דלא הוי ליה למחצד כולי האי, אלא הוה ליה למעבד בצמצום. והשפת אמת כתב, דלולי דבריהם היה אפשר לפרש בגמ', אי נמי אדם חשוב שאני, דלעולם חצדו לרב שעורים, ואף דאית בהו פסידא, אדם חשוב צריך להחמיר שלא לקצור שדהו. וכן פירש הרש"ש.

(כז) גמ', לייט עלה אביי. כתב הרמב"ן (בפסקי דיני חוה"מ) דהא דלייט עלה טפי משאר הערמה, מפני שעיקר מלאכה זו היא שלא לצורך המועד כלל.

(כח) גמ', הוה ליה אבא בשלניא. גירסת הערוך (ערך אבא) הוה ליה אבא בשלניא, דהיינו יער שנכשלים בו בני אדם.

(כט) גמ', בשלמא כיתנא חזי לחפיפה. פירש רש"י בד"ה לחפיפה, לכיסוי. והריטב"א פירש, דשורין את הזרע והנשים חופפות בו פניהם ורגליהם להחליק בשרם ולצחצח מראיהן.

(ל) גמ', אפקריה רבי ינאי לפרדיסיה. כתב רש"י (ו. מרפני הרי"ף) ד"ה אפקריה, "מרויב צער שיצתה חורבה ממנה". והריטב"א כתב, שקנס עצמו בכך לחומרא. ורבינו חננאל, והרי"ף (שם) הביאו דברי הירושלמי (בפירקין ה"ב) על מעשה זה "ילפינן מקלקלתא ולא ילפינן מתקנתא", דבני אדם ממחרים ללמוד מדברים מקולקלים ולא ללמוד מן המתוקנין. וכתב

הדרה תיזמי

דחבריה, מכל מקום לא שייך בזה קנס דהא בעל הקרקע לא עביד איסור כלל, אלא אחר עשה בשדהו שלא מרצונו, (דאי עשה ברצונו גם גבי שבת חייב), ואם כן איכא לאוקמי בקוצים מחוברים ובעביד בארעא דחבריה. ובחידושי חתם סופר (שם ד"ה שדה) תירץ, דכוונת תוס' דכיון שהמקורן עבר על איסור דאורייתא, אם ידעו הבעלים ממעשיו ושתקו ולא מיהו ראוי לקונסם, אף שהלה עשה שלא מרצונו. [ועל כרחק מיירי כשידעו הבעלים דנתקוצה דומיא דנטייבה ונדיירה דבודאי ידע מזה הבעלים, דאי לאו הכי לא הוה קנסינן ליה].

(ז) תוס' ד"ה נטייבה (השני), בתוה"ד, ובפירוש ר"ח חורש בה חרישה יתירא, ובירושלמי מפרש כן. וכתב התוס' הרא"ש, דהא דקנסו דוקא על החרישה יתירה ולא על החרישה הראשונה, מפרש בירושלמי (שביעית פ"ד ה"ב) דאיירי במקום שהמלכות אונסת לחרוש השדה לצורך מיסים של התבואה, וכולי עלמא חורשים פעם אחת, וזה שחורש שתי פעמים שלא באונס, קנסוהו.

(ח) תוס' ד"ה אין לוקחין, פי' הר"ר יוסף הוא הדין בשאר דברים. אמנם דעת המגיד משנה (פ"ז מיו"ט הכ"ב) שבשאר דברים אין איסור ליקח אפילו שלא לצורך המועד, כיון דאיסור מקח וממכר אינו מדאורייתא אפילו ביום טוב, לפיכך בחול המועד לא גזרו כל שיש לו בו צורך כל דהו, ואפילו אינו צורך המועד. ודוקא בתים עבדים ובהמה דאוי ואושא מילתא אסרו. [והא דאסור למכור פירות אלא לצורך המועד פירש, דהתם מיירי דוקא במוכרים שזוהי מלאכתם כל השנה, ולכן אסרו להם למכור במועד אפילו לצורך המועד אלא בצנעא].

(ט) בא"ד, וצריך עיון אי צריך בהני צינעא כמו בההיא דפירות וכו'. מדברי הרמב"ם (הובא לעיל יב: אות לה) נראה, דלא בעי הכא צינעא. דביאר, שבמוכרי פירות וכו' צריכים צינעא דוהי מלאכתם כל השנה, וכדי שלא יראו כאילו עוסקין סתם במלאכה על מנת להשתכר הצריכו שינוי. מה שאין כן הכא דמסתמא כשלוקחין בתים ועבדים וכו' אין מלאכתן כל השנה בכך. [ואם זוהי מלאכתן, אין הכי נמי שלהרמב"ם יצטרכו שינוי]. ובמכניס פירות, ביאר הרמב"ם דצריך צינעא כיון שאינו דבר האבד ממש אלא שהוא חושש להפסד, ולא דמי להכא.

(י) גמ', שכן פעולה שאין לו מה יאכל מהו. ביאר הנימוקי יוסף (ו: מדפי הרי"ף) דמספקין אי מה שהותר במתניתין באין לו מה יאכל, היינו דוקא מקח וממכר, אבל מלאכה גמורה אסור לעשות מפני זה. או דמלאכה גמורה נמי שרי למיעבד כדי להרוויח שיהיה לו מה יאכל. והריטב"א ביאר דמספקין, דאפשר דהא דהתירו כשאין לו מה יאכל, היינו דוקא כשהמלאכה נעשית לצורך "בעל הממון", ובמתניתין המוכר שהוא בעל הממון במלאכה זו נמי עושה המלאכה. ושרי אפילו ללוקח, כיון דהמלאכה נעשית עבור בעל הממון. ועוד, דאין הלוקח עושה בדבר כל כך. ומספקין אי התירו לבעלי הממון לעשות מלאכתם, כדי שיהיה לפועל מה יאכל, כיון שאין המלאכה נעשית בעבור הפועל.

(יא) גמ', אין כותבין שטרי חוב במועד וכו' לאתווי שכן פעולה, שמע מינה. כתב הנימוקי יוסף (ו: מדפי הרי"ף) דדעת ר"מ הלוי דלא התירו לעשות מלאכה מפני שאין לו מה יאכל, אלא בשותרה ההלואה ממילא לצורך הלזה, דהתירו גם לכתוב על ידי סופר שאין לו מה יאכל. אבל להתחיל מלאכה מיוחדת כדי ליתן שכר פעולה לפועל שאין לו מה יאכל, אסור. והקשה עליו, דהיתר אין לו מה יאכל מדין דבר האבד הוא, דאין לך דבר האבד יותר מזה, ואמאי לא הותר גם תחילת מלאכה. ועוד, דאמרין לקמן "אי סלקא דעתך שכר פעולה שאין לו מה יאכל שרי, כל מלאכות נמי לישתרי" וכו', ומשמע דכל מלאכה שריא כדי שיהא לו מה לאכול.

והרמב"ם, דגם כשכבר עשאה מפקירין אותה ממנו, איכא לפרש כן גם בספק הגמ' כשמת, אם קנסו בנו בהכי. אמנם המור וקציעה (תקל"ח) כתב, דגם להרמב"ם על כרחק לא מסתפקינן באופן שכבר עשה המלאכה. דאם עשאה, כבר חל עליה הקנס והוי ליה הפקר ופשיטא דממילא לא ירשה בנו. אך במשנה ברורה (שם, ט"ו. ושער הציון ז) כתב, דברמב"ם משמע שמפרש כרש"י והריב"ב, דהספק הוא גם כשכבר עשאה ודלא כהמור וקציעה. [ועיין באות הבאה].

דף יג ע"א

(א) גמ', צרם אוזן בכור קנסו בנו אחריו משום דאיסורא דאורייתא. התוס' (יב: בד"ה אם כתבו דאין צריך לגרוס דאורייתא, אלא דהתם עבד איסורא והכא לא עבד איסורא. ובהגהות חות יאיר על הרי"ף (ו: אות א') הקשה, דאם כן סגי בחד אם תמצוי לומר לצורם אוזן בכור, ולמוכר עבדו לעכו"ם דתרוייהו איסורא עבדי, מה שאין כן כיון מלאכתו שלא עשה עדיין איסור. וכתב, דמקושיא זו מוכח כשיטת הרמב"ם (לעיל יב: אות לא לה) דבכיון מלאכתו במועד קנסו להפקירה ממנו גם כשכבר עשה האיסור. דספק הגמ' דוקא בגוונא דכבר עשה את האיסור. אבל אם לא עשה המלאכה ומת, פשיטא לן דלא קנסו בנו אחריו. [וצריך עיון, דמכח קושייתו אין הכרח אלא לומר שספק הגמ' הוא גם באופן שכבר עשה האיסור, דילמא הספק בתרוייהו וכשיטת ריב"ב באות הקודמת, והגמ' נקטה אם תימצוי לומר דיהני גם לגוונא דעביד כבר איסורא. (י.ס.).]

(ב) גמ', הכא נמי לדידיה קנסו רבנן לבריה לא קנסו רבנן. כתב הנימוקי יוסף (ו: מדפי הרי"ף סוד"ה מהו) דהא דפשטינן דלא קנסו לבנו אחריו, היינו דוקא במלאכת דבר האבד וכיון מלאכתו במועד, אבל אם עשה בחול המועד מלאכה בדבר שאינו אבד, מאבדין אותה ממנו, ואפילו מת קונסין בנו אחריו. וביאר רבינו ירוחם (נתיב ד' ח"ה, ל"ז: שדין זה הוא למאן דאמר דאיסור מלאכה בחול המועד דאורייתא, דכיון דעבד איסור דאורייתא קנסו בנו אחריו כמו צורם אוזן בכור. והקשה עליו הבית יוסף (תקל"ח) דמסקינן בבכורות (לד: דגם בצורם אוזן בכור לא קנסו בנו. ועל כן בודאי גם אם עשה מלאכת דבר שאינו אבד לא קנסו בנו אחריו.

(ג) רש"י ד"ה מכר עבדו, בתוה"ד, דאי ברח מן העובד כוכבים אין ישראל יכול לכופו לעבודתו. כתב הט"ז (יו"ד רס"ז סקמ"ח) דהוה אמינא דיכול לשעבד בו אף על גב דמכרו, דעובד כוכבים לא קנה גופו אלא למעשה ידיו. (ד) בא"ד, ואם מת אין בניו יכולין לכופו. דייק השפת אמת דלרש"י מספקין דווקא לענין אם בניו יוכלו להשתעבד בעבד, אבל לענין הא דאמרין בגיטין (מג: דקנסו לו נמי שיצטרך לפדותו אפילו ביוקר, בזה ודאי לא מחייבים את בניו. אמנם הביא רש"י (ו: מדפי הרי"ף) ד"ה המוכר עבדו פירש, הספק לענין אם מחייבין בניו לפדותו. וכתב, דלפי זה אדרבא יש לדון דלענין שלא יוכלו לכופו אין ספק, כיון שמיד כשמכרו קנסו שיצא מתחת ידו לחירות.

(ה) תוס' ד"ה נטייבה (הראשון), בתוה"ד, ובגיטין פירש בקונטרס דבקווצה מלאכה דרבנן. ופירשו תוס' בגיטין (מד: ד"ה נטייבה) [לפי ביאור המהר"ם שם], דאף דנטייבה ונתקווצה תרוייהו מלאכות דרבנן, מכל מקום קנסו בנטייבה ולא בנתקווצה, משום דנטייבה היא מלאכה חשובה יותר.

(ו) בא"ד, וצ"ל דאיירי בקוצים תלושים וכו', אבל גבי שביעית לא בעינן מלאכת מחשבת. כתב התורת גיטין (גיטין מד: על תוס' ד"ה שנתקווצה) דמשמע מדבריהם דליכא לאוקמי בקוצים מחוברים, משום דהוי מלאכה דאורייתא, ואף אם עביד בארעא דחבריה, אכתי גבי שביעית לא נפטר בכך והיה ראוי לקנסו. והקשה, דאף דבשביעית אינו פטור בעביד בארעא

דף יג ע"ב

(יח) גמ', ואם חושש להם שמא יגנבו. ביאר התוס' הרא"ש (פסחים נה:), דהא דתני "ואם חושש שמא יגנבו" כשהן בבית הסמוך, ולא תני בבית האומן עצמו, משום דסתם בית האומן משתמר מגנבים, דהכל מביאים אצלו כלים לתקן. וזהו הטעם דלא משני אסתירה ממתני' דידן למתני' דפסחים, דהא כשחושש שמא יגנבו והא כשאינו חושש. דבבית האומן עצמו ליכא לאוקמי דחושש שמא יגנבו. נוצריך לומר דהרא"ש מפרש במתני' "אם חושש להם מפנן לחצר אחרת" כדפירש רש"י (ו: מדפי הרי"ף) ד"ה ואם חושש, דחושש שמא האומן עצמו יגנבם ויברח. וכן פירש תוס' רבינו פרץ בפסחים (שם), ודלא כרש"י דידן שפירש (בעמוד א') בד"ה אם חושש, שמא יגנבו.].

(יט) גמ', ואם חושש להם שמא יגנבו מפנן לחצר אחרת, ואם אינו מאמינו וכו'. מצינו כמה גירסאות א. בפסחים (נה:): לא גרסינן "מפנן לחצר אחרת ואם אינו מאמינו", אלא דאם חושש שמא יגנבו נבבית הסמוך לבית האומן מותר לפנות מיד לתוך ביתו. ופירשו התם תוס' ד"ה ואם מתיירא, דכיון דאינו יכול להניחם בבית האומן ולא בבית הסמוך, לא הטריחוהו טפי לחפש בית שלישי דיכול להניחם שם, ומותר לפנות בצנעא לתוך ביתו. ובתוס' הרא"ש (שם) הסתפק [לגירסא דהתם] אי הותר לפנות לביתו דוקא, היכא דחושש שמא יגנבו בכל הבתים שמבית האומן עד ביתו. או כתוס', דלא הטריחוהו לחפש יותר. ב. מרש"י (כאן) ד"ה ואם אינו מאמינו נראה דגרס כגירסה דידן, דבעי לחפש חצר אחרת שאינו חושש בה שמא יגנבו. [אמנם אפשר שרש"י גרס נותן לו שכרו ומניחו אצלו "ואם אינו מאמינו מפנן לחצר אחרת ואם אינו מאמינו מביאן בצנעא בתוך ביתו" ופירש כגירסא דפסחים. ולפי זה לא מצינו למי מהראשונים שיגרסו כלפנינו בגמ'.]

ג. והרי"ף (ז. מדפי הרי"ף) והרא"ש (סימן י"ט) ונוסחאות ישנות ברמב"ם (פ"ח מ"ט ה"ט) גרסו, ואם חושש להם שמא יגנבו מפנן לחצר אחרת, ובוזה מסתיימת הברייתא. ואין כלל היתר לפנות לתוך ביתו, אלא יניחם במקום הראשון המשתמר שימצא. וכן פסק הטור (תקל"ד). והבית יוסף העיר על חלופי הגירסאות בזה. נוצריך ביאור לגירסא זו היכי מייתי מיניה סייעתא לשינויא דהא במאמינו והא באינו מאמינו. הא במתניתין דפסחים אשכחן היתר גם להכניס לתוך ביתו ממש. ואולי בזה צריך לומר כדברי התוס' הרא"ש בפסחים דמתניתין מייירי כגון שאין שום בית משתמר עד ביתו.].

(כ) מתני', מחפין את הקציעות בקש. פירש רש"י (ז. מדפי הרי"ף) ד"ה מחפין, שהקציעות מונחין בשדה ליבש ונפסדים על ידי הגשמים, והווי דבר האבד.

(כא) מתני', ר' יהודה אומר אף מעבין. הירושלמי (הלכה ה') הקשה מהא דבריש פרקין מצינו דר' יהודה מחמיר במלאכת חול המועד והכא מיקל. ועיין בריטב"א דלגירסתו מסקנת הירושלמי דאין הכי נמי גרסינן הכא, ר' יהודה אומר מעבין. ונחלק לחומרא. וביאר דלתנא קמא שרי לקצור קש כדי לחפות קציעות, ולר' יהודה מותר דוקא לעבות. ועיין אות כג.

(כב) רש"י ד"ה בצנעה, שמא יאמרו זה לוקח שלא לצורך המועד. והרמב"ן (בפסקי דיני חוה"מ) הוסיף טעם אחר, דכיון שמלאכתן כל השנה בכך, שמא יאמרו שעסוקין במלאכתן להשתכר כדרך כל השנה. וכן דקדק המגיד משנה מלשון הרמב"ם (פ"ז מ"ט ה"ט) שכתב "כל מלאכות שהן לצורך המועד כשעושין אותן אומניהן עושין בצנעה" ומשמע דוקא באומניהם גזרו.

(כג) גמ', חד אמר מחפין אקלושי מעבין אסמוכין וכו'. כתב הקרן אורה

(יב) גמ', ואם אינו מאמינו אן שאין לו מה יאכל וכו'. כן גרס הריטב"א. וכתב, דעיקר ראיית הגמ' היא משום דתניא או, דמשום הכי אי אפשר לומר דאין לו מה יאכל הוא פירושא דרישא. אבל רש"י ד"ה שאין לו סבר, דליכא למימר פירושי קא מפרש מטעם אחר, דהא שרי לצורך הלזה גם אם יש לו מה יאכל (ועיין לקמן אות יד), ועל כן כתב בהגהות הב"ח (אות א') דרש"י לא גרס "אן".

(יג) גמ', אלא מעתה בנין לשתי שכן כותל הגוהה וכו'. הקשה הריטב"א, אמאי נקט בנין ומשום כותל הגוהה, ולא נקט אלא מעתה כל המלאכות לשנתו, דהא שריין במועד לצורך דבר האבד. ותירץ, בשם תוספות, דלא התירו בי"ד אלא מלאכות שמותרות במועד בלא שינוי, כדתנן שכן הדיוט תופר כדרכו. ואם כן לא קשיא מכל דבר האבד, דמצי לדחויי דמתני' דפסחים ר' יהודה היא דמצריך שינוי בדבר האבד. ודוקא מבנין קשיא, דהא כותל הגוהה לכולי עלמא בונה כדרכו בלא שינוי.

(יד) רש"י ד"ה לאיתויי מאי, אי למוכר הא תני ליה לצורך המועד. כתב הנחלת דוד דלרש"י ראיית הגמ', דכולי סיפא מיותר והוי סגי למתני אין לוקחין וכו' אלא לצורך המועד, ובכלל זה הווי צורך המוכר שאין לו מה יאכל. והא דנכפל בסיפא לצורך המוכר וכו', לאתויי שכר פעולה אתי. ואם כן מסקנת הגמ' דסיפא דלצורך המוכר, הוא פירושא דרישא. דצורך המועד הוא כגון דאין למוכר מה יאכל, וכדכתב רש"י בד"ה פרושי. ותמה, דלפי זה אין היתר לקנות לצורך המועד אלא אם כן אין למוכר מה יאכל, ובכמה וכמה מקומות מצינו בגמ' דקונים צרכי סעודה במועד, ולא מסתבר דבכל אלו מירי כשאין למוכר מה יאכל. ובהגהות הב"ח (אות ג', ד') הגיה ברש"י, דדעתו כהנימוקי יוסף (ז. מדפי הרי"ף ד"ה שכר) דדייק הגמ' מתיבות "שאין לו מה יאכל" דמיתירות. ומסיק, דהוא פירושא דרישא דלצורך המוכר, אבל לצורך המועד הוא היתר בפני עצמו, ואפילו יש למוכר מה יאכל.

(טו) גמ', אלא אמר רב אשי מועד אי"ד קא רמית וכו'. ולפי זה התירו בי"ד משום צורך יום טוב. וכתב הריטב"א דצריך לומר, דהא דתנן התם הטעם שכן הדיוט תופר כדרכו בחולו של מועד, אינו עיקר הטעם, אלא לסניפין בעלמא נקטיה.

(טז) רש"י ד"ה שאין לו מה יאכל לאיתויי מאי, בתוה"ד, והכא לא מצי לתרוצי פרושי קא מפרש דהכי מתרמי מילתא וכו'. הרש"ש הגיה "דהיכי מתרמי מילתא".

(יז) גמ', אמר אבבי סיפא אתאן לבית שבחצר. פירש רש"י ד"ה סיפא, דמפנה מבית שבחצר אחרת לחצירו. ורש"י (ז. מדפי הרי"ף) ד"ה סיפא, והרמב"ם (בפירוש המשניות, ובפ"ח מ"ט ה"ט) פירשו, דמפנה מבית לבית באותה חצר. והא דאסר ברישא לפנות מבית לבית היינו כשהן בשתי חצירות. והראב"ד (בהשגות שם) הביא להירושלמי (פ"א ה"ד הובא בתוס' ד"ה אין מפנין) דשרי לפנות מבית שאינו שלו לבית שלו, דשמחה לאדם שהוא דר בתוך שלו. וכתב הראב"ד דנראה דבוזה שרי אפילו מבית שבחצר אחרת. וכתב, דאף דיש לדקדק על זה מגמרא דידן, נאה ומקובל הוא. וביאר הרא"ש (סוף סימן י"ח) דגמרא דידן דהתירה דווקא בבית שבחצר, מיירי כשמפנה משלו לשלו או משל אחרים לשל אחרים. אבל משל אחרים לשלו הכל מותר וליכא פלוגתא בין התלמודים. אך המגיד משנה כתב, דעל כרחך הבבלי פליג על הירושלמי. דאי לאו הכי כשהקשו סתירה מרישא לסיפא, הוי להו לתרץ רישא בבית שאינו שלו וסיפא בבית שלו. וכפשטות לשון מתניתין "אבל מפנה הוא לחצרו". אלא בהכרח דלהבבלי אין חילוק בין שלו לאינו שלו. והריטב"א הקשה, דהא דלא מפרשינן הכי למתני', משום דאם כן ליתני אבל מפנה הוא לביתו, ומדנקט חצירו משמע כתיורץ הגמ'.

הדרה היומית

קאי אלא אמצורע, אבל נזיר הוא מילתא באנפי נפשה, וקאי אנזיר שהשלים נזירותו במועד. **והרמב"ם** (בפירוש המשניות ובפ"ז מ"ט הי"ט) גרס במתניתין, הנזיר והמצורע והעולה מטומאתו לטהרתו. דהיינו טמא בשאר טומאות שנטהר בחול המועד, נמי שרי ליה לגלח, וביאר **המגיד משנה** דהטעם, לפי שהטמא אין לו להתקשט קודם הרגל.

דף יד ע"א

(א) **מתני'**, מטפחות **הידים** וכו' **ומטפחות הספג**. **רש"י** **לקמן** (יח). ד"ה **מטפחות ידים** פירש, שמנגבים בהן ידים משום דמאיס. **והרמב"ם בפירוש המשניות** פירש כן על מטפחות הספג. **ורש"י** (שם) ד"ה **מטפחות הספג** פירש, שמנגבין בהן עצמן כשיצאין מבית המרחץ. **ורש"י** (י: **מדפי הרי"ף**) ד"ה **ומטפחות וד"ה במטפחות** פירש, דמטפחות ידים, הם שמנגבים בהם ידים בשעת אכילה. ומטפחות הספג, שמנגבים בהם פניו וידיו כל היום, או בשעת יציאה מהמרחץ.

(ב) **מתני'**, **ומטפחות הספרים**. פירש **רש"י** (י: **מדפי הרי"ף**) ד"ה **מטפחות**, א. מטפחות הספרים, היינו של תספורת שנותנין הספרים על כתפי המסתפר. ב. מטפחות הספרים, היינו מטפחות כתבי הקודש. **והריטב"א** (**לקמן** יח. ד"ה ומטפחות) כתב, **דבירושלמי** (פ"ג ה"ב) מוכח כפירוש בתרא, דאיתא התם מטפחות הספרים אין מכבסין במי רגלים מפני הכבוד, הרי דמיירי בכתבי הקודש דצריך לנהוג בהם כבוד. עוד כתב דכך מסתבר, דהא אסור להסתפר במועד, ואותם המותרים להתגלח מועטים הם ולא יצטרך לכבס מטפחתו מחמתם. **נאבל הנימוקי יוסף** (י: **מדפי הרי"ף**) כתב, דמטפחות אלו צריך לכבסם תדיר ואף דכבסם קודם המועד. (וכן הוא ברש"י על הרי"ף שם, אלא שיש ט"ס). אמנם **תוס' לקמן** (יח). ד"ה **הספרים** הסכימו לפירוש קמא, וכתבו דאין להוכיח מהירושלמי, דגם במטפחות דתספורת שייך לומר שאסור לכבסם במי רגלים מפני כבוד המסתפרים שנותנין את המטפחות על פניהם.

(ג) **מתני'**, **הזבין והזבות והנדות והיולדות וכל העולין מטומאה לטהרה**. **התוס' לקמן** (יח): ד"ה **העולים** כתבו, שהעולים מטומאה לטהרה קאי אמצורע. ונסתפקו אם דוקא למצורע התירו מפני שאסור בתכבוסת, או גם לשאר טמאים כגון טמא מת ונבילה שצריכים לכבס בגדיהם בשעת טהרתם. וביאר שם **הרש"ש**, דתוס' לא גרסו במתניתין "הזבים והזבות והנדות והיולדות". וכן בגירסא דמתניתין **בירושלמי** ליתא. נדאם גרסינן לה, נפשט ספק התוס' שבכל טמאים התירו.

(ד) **תוס' ד"ה ומנודה**, **בתוה"ד**, וכן מי שנשאל לחכם מוקי לה כשבא בחול המועד. **המהרש"א** פירש דבריהם, דבא זמן התרת נדרו בחול המועד. וכגון שנדר קודם המועד דמהיום לא יתגלח אם יאכל פירות במועד, דכשאכל פירות במועד חל עליו נדרו למפרע, ואין נראה להתירו אלא מאותה שעה. **והשפת אמת** ביאר, כגון שרק בחול המועד עלה בלבו לשאול על נדרו דחשיב נמי אונס. (ועיין לעיל יג: אות כט השיטות בזה). וכתב דתירוץ זה לא נמצא לפנינו בירושלמי. **והקדן אורה הרש"ש** פירשו דבריהם, כגון שלא בא חכם לאותו מקום להתיר נדרו עד המועד. וכדאיתא שם בירושלמי. אלא **שהרא"ש** פירש (שם) שהוא תירוץ אחד, שבא חכם ומצא לו פתח. ותוס' פירשו שהם שני תירוצים, א. דלא היה חכם כלל. ב. וכגון שלא נמצא לו פתח עד המועד.

(ה) **בא"ד**, ואי מיירי הכא בשלא היה להן פנאי דווקא וכו'. הקשה **בתוס' הגרע"א** (על המשניות) דמדבריהם משמע, דעיקר קושייתם מאי קא משמע לן נזיר ומצורע קשה לשני הצדדים בגמ'. ותירוצם הוא להצד דשרי דוקא בלא היה להם פנאי. והרי אדרבא להצד דשרי גם בלא היה להם פנאי

דנחלקו במחלוקת הבבלי והירושלמי (שהובאה לעיל אות כא) אם ר' יהודה לחומרא או לקולא. דלמאן דאמר מעבין אסמוכי, ר' יהודה לקולא. ולמאן דאמר מעבין עושה אותו כמין כרי, ר' יהודה לחומרא דאסור לכסות כלל אלא רק לעשות את הקציעות עצמן כמין כרי.

(כד) **רש"י ד"ה דשקיל חלקיהו**, כלומר כשנוטל הקליפה והוי חלק. לרש"י חלקיהו הוא לשון "חלק" **והנחת דור והרש"ש** פירשו, דהוא לשון "חלוק" שהקליפה היא כמו חלוק על גרעין החיטה.

(כה) **תוס' ד"ה בשביל כבוד יום טוב**, **בתוה"ד**, דיש לאוקמיה בי"ט ולא בחול. **השפת אמת** תמה היאך מפרשין הכי, חס ושלום שהתירו למכור ביום טוב אפילו בצינעא. וכתב ליישב קצת, דאי הוה מוקמינן ביום טוב, היינו לא בפותח למכור. אלא כגון שביתו פתוח לחנותו, ועובר דרך החנות לרשות הרבים, ובכהאי גוונא צריך לנעול פתח אחד משום מראית העין, שלא יאמרו למכור הוא פותח. אבל מסיפא מוכח שפיר דמיירי בחול המועד ובמכירה ממש.

(כו) **תוס' ד"ה בתבלין**, פי' בקונטרס כרוב וכרשנין והקשה בתוס' רבי פרץ וכו'. **בהגהות חות יאיר על הרי"ף** (ז. אות ב') כתב דפירוש רש"י בתיבת תבלין הוא זר מאוד ולא כבשאר מקומות, אלא דהכא הוכרח רש"י לפרש כן, ודו"ק. **ונראה** כוונתו, דהא תבלין כפשוטו היינו מיני בשמים, שמתקיימים לזמן ארוך. ואמאי אמרו כאן שבתבלין מוכח שקונה ליומו, וכמו שפירש"י שהוא מפני שאינם ראויין להתקיים. ועל כרחך דכאן הכוונה לכרוב וכרשנין (י"ג כרישין) שאלו דרכן להתקלקל מיד. (י.ס.).

פרק ואלו מגלחין

(כז) **מתני'**, **ואלו מגלחין במועד**. פירש **הרמב"ן** (פסקי דיני חוה"מ) דאלו שהותרו לגלח בחול המועד, מגלחין כדרכן במעשה אומן, ואין צריכים שינוי. ואף ששאר מלאכות לצורך המועד אסור לעשותן במעשה אומן, שאני קשט הגוף דהנאת הגוף היא ודמיא לאוכל נפש, וכל מלאכת אוכל נפש או מכשיריו, אינה צריכה שום שינוי. **ובביאור הלכה** (תקל"א, ד. ד"ה ואלו מגלחין) לא ראה דברי הרמב"ן והניח בצריך עיון אמאי התירו בלא שינוי. וכתב דאולי עשאוהו כדבר האבד.

(כח) **מתני'**, **הבא ממדינת הים**. כתב **הריטב"א**, דלאו דוקא ממדינת הים, אלא הוא הדין כל הבא מחוץ לעיר, ואפילו אינו מקום רחוק. **נאבל** שיש חילופי גירסאות בריטב"א. ועיין **משנה ברורה** (תקל"א, י"ב) בשמו. והדעות בזה.

(כט) **מתני'**, **וכן מי שנשאל לחכם והותר**. הקשה **רש"י** (ז. **מדפי הרי"ף**) ד"ה **ומי שנדר** אמאי התירו לו להתגלח, הא היה יכול להשאל לחכם קודם המועד. ותירץ, דקודם המועד לא יכל להשאל דרצה להשלים נדרו. אי נמי, כגון שלא מצא חכם להתיר ועכשיו מצאו, דאנוס הוא עד השתא. אמנם **בירושלמי** (פ"ג ה"א, והובא **בתוס'** (יד). ד"ה **ומנודה**) הקשה קושיא זו, ותירץ כגון שלא מצא פתח לנדרו אלא ברגל. וכתב **התוס'** **הרא"ש** דלהירושלמי, למאן דאמר פותחין בחרטה, דהיינו דאין צריך למצוא פתח, אסור לו לגלח במועד כיון שיכל לישאל קודם המועד. ואף על גב דאז רצה להשלים נדרו ובמועד נמלך לא חשיב זה אונס. (ועיין **לקמן** יד. אות ד).

(ל) **רש"י ד"ה מטומאתו לטהרתו**, נזיר טמא כשעלה מטומאתו ושוב אינו משמר נזרו ומגלח. **הקדן אורה תמה**, דהא ודאי הוא משמר מעתה נזירות בטהרה. **והרש"ש** כתב, דלשון רש"י אינו בדקדוק, וכוונתו דצריך לגלח ביום השביעי לימי טהרתו קודם שמתחיל נזירות דטהרה. **וברש"י** (ז. **מדפי הרי"ף**) ד"ה **והנזיר וד"ה והמצורע** פירש, דהעולה מטומאתו לטהרתו לא

(יב) **תוס' ד"ה אומן**, פירש בקונטרס דבאומן מבעי' ליה אבל בני העיר וכו'. אבל **המאירי** פירש, דכשהספר נאנס מותרים נמי בני העיר. נולכאורה מסברא נראה כהמאירי דכי היכי דידעי באונס ידידיה כשבאו אליו, כך ידעי כל אחד מאונס חבריו, דהא לא היה ספר בעירם בערב הרגל. וגם **השפת אמת** נתקשה בטעמם. ואפשר דתוס' פירשו **בחיודושי הר"ן** (המובא באות ט) דהראיה על הספר אינה מחמת שבאו אליו, אלא מפני שספר שלא סיפר את עצמו מוכיח שהיה לו אונס, וזה לא שייך בבני העיר. (י.ס.י.).

(יג) **בא"ד**, יש להסתפק אם חלה ונתרפא אם מותר לגלח. **בשו"ת הרשב"א** (ח"ג סימן רע"ה) נשאל שאלה זו והסיק לאסור. וטעמו משום דבהדיא אמרו בגמ', ושאר כל אדם אסורין. עוד הוכיח כן מדאמר שמואל לקמן דקטן הנולד במועד שרי לגלח, דאין לך בית האסורין גדול מזה. ולכאורה הוה ליה למימר בפשיטות מפני שלא יכול היה לגלח קודם המועד. ומוכח דלא הותר אלא משום שהוא בכלל היוצא מבית האסורין דתנן במתני', אבל מי שלא יכול לגלח מטעם אחר, אסור. **והשפת אמת** תמה אראיתו דהא קיימא לן כלישנא בתרא דשמואל לקמן דמתיר גם בנולד קודם הרגל, וחזוין דכיון דלא שייך בו שלא יכנס לרגל מנוול שרי, אף דאינו שנוי במתניתין.

(יד) **גמ', ר' יהודה אומר הבא ממדינת הים לא יגלח מפני שיצא שלא ברשות**. פירשו **רש"י ד"ה מפני וכו'**, ו**בחיודושי הר"ן**, דכיון שיצא מרצונו ולא ברשות אחרים, שלא ברשות קרי ליה. ומשמע דפליגי על **הראב"ד** שהביאו **הרא"ש** (סימן א') ו**הריטב"א** דפירש דברי ר' יהודה, דוקא בשיצא מארץ ישראל לחוץ לארץ, ומשום שעבר אאיסור יציאה מארץ ישראל, אבל ביוצא מארץ ישראל לארץ ישראל או מחוץ לארץ לחוץ לארץ, אפילו יצא לשוט בעלמא וחזר במועד שרי לגלח. והוכיחו **הרא"ש** ו**הריטב"א** כדבריו מהלשון **שלא ברשות** דאילו אדם שיצא מארץ לארץ סתם, אפילו יצא לשוט, ליכא למימר עליה שיצא **שלא ברשות**. ואף שמסברא אפשר לומר דכיון דיצא לשוט בעלמא מוטל עליו להתגלח קודם המועד. **ונבותוס' הרא"ש** מבואר דלהראב"ד פלוגתא דר' יהודה ורבנן אי שרי לצאת מארץ ישראל לחוץ לארץ להרוחה. וכתב **הרא"ש** שכדברי הראב"ד מבואר **בירושלמי**. אך **בביאור הגר"א** (תקל"א, ד') כתב דבירושלמי מוכח להיפך.

(טו) **גמ', ואלא להרויחא, והא אמרת נראין דברי רבי יהודה בהא**. כלומר וקשיא דרבי אדרבי שפסק כר' יהודה ורבנן בחדא מילתא. והקשה **הריטב"א** דאיכא למיפרך נמי אי תרתי מילי דרבי מיירי בהרויחא, אמאי בתחילה קרי ליה שלא ברשות ולבסוף קרי ליה ברשות. ותיריך, דכשפסק כר' יהודה קרי ליה ברשות, משום דלסברת חכמים הרוחה היא ברשות, וכשפסק כרבנן קרי ליה שלא ברשות דהא לסברת ר' יהודה הרוחה היא שלא ברשות.

(טז) **תוס' ד"ה מתני' דלא כר"י**, תימה לוקמה אפילו כר"י ולמוזנות וכו'. **הריטב"א** הסיק, דכשאמר רבא דר' יהודה מודה דלמוזנות שרי, בכלל דבריו דמתני' אתיא נמי כר' יהודה. **ובקרבן נתנאל** (סימן א אות ב) הקשה אתוס' אמאי לא אמרו כהריטב"א. והוכיח מדבריהם דבכל הש"ס היכי דאמרינן "מתני' דלא כרבי פלוני", על כרחך דקאי הכי למסקנא, דאי לאו הכי הוה אמר לימא מתני' דלא כר' פלוני.

(יז) **רש"י ד"ה קטן הנולד במועד**, בסוה"ד, שער ראשו המצער. כתב **הריטב"א** על דברי רש"י אלו ודברי פי חכם חן, דודאי מיירי שמגלח מפני הצער ולא לצורך רפואה. דהא משום רפואה שרי אפילו לבהמה. (כרלעיל י.).

דף יד ע"ב

(יח) **גמ', ואי אמרת קטן אית ביה פלוגתא נמצאת אבילות נוהגת בקטן**,

קושיא מעיקרא ליתא, דודאי קא משמע לן טובא דאף דהיה להם פנאי מותרים לגלח במועד. והניח בקושיא.

(ו) **גמ', הכא נמי כדי שלא יכנסו לרגל כשהן מנוולין**. כתבו **בהגהות אשר"י** (סימן א) **ובטור** (תקל"א) דמטעם זה התיר **רבינו תם**, למי שגילח קודם המועד לגלח שנית במועד, דהא לא נכנס לרגל מנוול. והקשו עליו דהיה צריך להזכירו בין אלו שמגלחין במועד. ועוד, דלקמן גבי מי שאבדה לו אבידה מבואר, דלא התירו אלא לאלו שסיבת היתרן מפורסמת. אבל זה אחר שיגלח שנית במועד לא מוכחא מילתא כלל שכבר גילח קודם המועד.

(ז) **גמ', איזורו מוכיח עליו**. כתב **הסמ"ק** (קצה), דבגוונא דאין אזורו מוכיח עליו, כגון בחלוקים שאין להם אזור, אסור לכבסו אפילו אין לו אלא חלוק אחד. **והטור** (תקל"ד) העיר אדברי אביו **הרא"ש** שכתב (בסימן כא), דמי שאין לו אלא חלוק אחד מותר לכבסו, ולא כתב דדוקא כשאזורו מוכיח עליו. **והבית יוסף** (שם) הקשה כן נמי על **הרי"ף והרמב"ם** שהשמיטו תנאי זה. ותיריך הבית יוסף, דהסמ"ק מפרש איזורו מוכיח עליו **כרש"י בחולין** (מובא באות הבאה), דהראיה בחלוק עצמו בשעת כביסה, ואם כן חלוק דאין בו ראיה זו אסור לכבסו. אבל **הרי"ף והרמב"ם** והרא"ש פירשו **כרש"י** בסוגיין **ד"ה איזורו**, דהראיה אינה מהחלוק המכובס, אלא דהאדם המכבס כשאין לו אלא חלוק אחד ניכר בשעת כביסה שאינו לבוש חלוק. ולפירוש זה "איזור" לאו דוקא, ועל כן לא חילקו בזה. **נותרוס' הרא"ש** כאן פירש איזורו מוכיח עליו **כרש"י בחולין**, וצריך עיון. **והב"ח** כתב, דהשמיטו הני פוסקים דין איזורו מוכיח עליו, משום דפירשו דהא דסיימה הגמ' ב"תיקו" אבעיא דר' זירא, קאי נמי אלישנא קמא, דלא קיימא לן כדיחוי הגמ', אלא גם היכא דאין הוכחה שרי לכבס כיון שנאנס בערב הרגל. ומספק פסקו לקולא.

(ח) **רש"י ד"ה איזורו מוכיח עליו**, דמי שאין לו אלא חלוק אחד וכו' וחוגרו באיזורו ועומד ומכבס וכו'. אמנם **רש"י בחולין** (קח.) **ד"ה איזורו** פירש, דמי שיש לו שני חלוקים, דרכו כשמכבס האחד מוציא ממנו את האיזור ונותנו בשני. ומי שאין לו אלא חלוק אחד מכבס החלוק עם החגור. ולכך כשרואים שמכבס חלוק שיש בו איזור מוכח דאין חלוק אחר. והקשה **הבית יוסף** (תקל"ד), לרש"י דסוגיין דכיון שאין הראיה אלא מדמכבס חגור באיזור על מקטורונו, יהיה אסור לו לכבס על ידי אחר, דליכא הוכחת איזור. ועוד, שיהיה אסור לו לשאול חלוק בשעה שמכבס. וחומרות אלו לא נזכרו. מה שאין כן לרש"י בחולין ניהא, דההוכחה מהחלוק המכובס בעצמו. ונודח, דכיון דסתמא דמילתא מי שאין לו אלא חלוק אחד אין לו גם מי שישמשו ומכבס חלוקו בעצמו, התירו חכמים בסתם לכל מי שיש לו חלוק אחד, ולא חילקו בין מכבס על ידי עצמו או אחר, או ששאל חלוק מאחר.

(ט) **רש"י ד"ה אומן**, כגון ספר שהכל באים אצלו ערב הרגל וכו'. **ובחיודושי הר"ן** פירש, דההוכחה באומן, מפני דכשרואים אותו במועד שאינו מגולח, יודעים בודאי שהיה אנוס ערב הרגל, דאי לאו הכי אמאי לא סיפר את עצמו. (ועיין לקמן אות יב).

(י) **תוס' ד"ה ושאר כל אדם, בתוה"ד**, א"נ אף שיש מלאכות וכו'. **הרש"ש** גורס א"נ שיש מלאכות, וכתב דפירוש אי נמי כאן הוא "אם שגם", היינו הגם שיש מלאכות אסורות גם בלא טורח, זה היה צריך להתיר משום יפוי וכבוד המועד.

(יא) **תוס' ד"ה שאין לו, בתוה"ד**, וכי תימא כשכבסו קודם מועד ומשום הכי מותר לכבסו במועד וכו'. משמע דנסתפקו אי הא דהתירו לכבס כשיש לו חלוק אחד, מיירי דוקא כשכבסו קודם המועד או אפילו בלא כבסו. אמנם **תוס' לקמן** (יח.) **ד"ה אע"ג** פשטו מהתם, דאפילו פשע ולא כבסו קודם המועד מותר לכבסו במועד.

הדרת היוזמי

ותירץ, דהכי קאמר הכא, אפילו למאן דאמר אנינות לילה דאורייתא, מכל מקום אתי עשה דרבים דרגל ודחי לה. והרא"ש (סימן ג) הריטב"א והחידושי הר"ן הביאו דעות הראשונים בזה. דעת הראב"ד, דאבלות דשלשים יום דגיהוץ ותספורת היא דאורייתא. וכוונת הגמ' אם אבלות דמעיקרא היא, כגון שמת לו מת יותר מז' ימים קודם הרגל אתי עשה דרבים, ודחי עשה דיחיד דאבלות ל'. וכל שכן אי אבלות דהשתא היא, דהיינו שהוא בתוך ז', דבדאי לא אתי אבלות ז' דרבנן ודחי עשה דרבים. ודעת ר"י, דאין כלל דין אבילות מדאורייתא, ולא מצינו אלא אנינות דאורייתא, ואנינות ואבילות שני דינים נפרדים הם. והא דקאמר הכא דאבלות עשה דיחיד, הכוונה עשה דיחיד דרבנן.

(כה) תוס' ד"ה מהו, והקשה הרב הא ליכא אלא עשה וכו'. והתוס' הרא"ש תירץ, דגבי אבל הוא דשייך לומר אתי עשה דרגל דכתיב ביה ושמחת, ודחי עשה דאבל שהוא מצוה על מניעת השמחה, דסתרי אהדדי. אבל דין מנוחה הוא לקיים מצות לא תסור, ומחמת שאינו שומע לדברי חכמים הטילו עליו חומר זה, ואינו מצות מניעת השמחה דיבטל מצות "ושמחת" דרגל. והריטב"א כתב, דעיקר הנידון בגמ' אינו בדאורייתא, דמדאורייתא כיון ששמח באכילת בשר וכיוצא בזה אין הרגל מתחלל וקרינן ביה ושמחת בחגך, ומשום דאיירי דרבנן אפשר לומר דאחמור ביה רבנן והעמידו דבריהם. ובשם תוספות כתב, דגם אם איירי בדאורייתא, חכמים התנו לעקור דבר מן התורה בשב ואל תעשה, וחמיר להו נידוי מאבילות.

(כו) בא"ד, ועוד כיון שעבר על דברי הדיינין הרי יש כאן עשה דרבים. המהרש"א כתב, דבזה אכתי לא נתיישבה קושייתם הראשונה דהא גם רגל הוא עשה דרבים, ואין עשה דוחה עשה. והיעב"ץ כתב, דקושייתם נתיישבה, דהא ודאי כיון דתרויהו עשין ועשה דנידוי חל קודם, לא יבא עשה דשמחת הרגל וידחה לעשה דנידוי דכבר חל מקודם.

(כז) תוס' ד"ה ממנעי, בסוה"ד, אי נמי, כיון שהיא מצוה, לצורך יו"ט קרינא ביה. נראה לדמות דבריהם להא דכתב הרא"ש בבב"א (פ"ב סימן כ"ב) שמותר להדליק ביום טוב של בית הכנסת, אף שאין משתמשין בו. והוא משום דיש בהדלקתו מצוה, חשיב צורך יום טוב קצת, לומר מתוך שהותרה לצורך הותרה נמי שלא לצורך. ועיין בטור ושו"ע (תקיד"ה). ואף דאין לדמות כל צורך מצוה להתיר ביום טוב עצמו, אך בחול המועד על כל פנים חשיב כל דבר מצוה צורך המועד. ובמהר"ץ חיות מעיר על תוס' מכמה מקומות בש"ס, דמצינו שצורך מצוה אסור ביום טוב, ומחלק גם כן בין יום טוב לחול המועד. (י.ס.).

(כח) תוס' ד"ה נמצאת, בתוה"ד, וי"ל דמשתכחי וכו'. והריטב"א תירץ, דהא דלא העמידו הכא בעיין בעלמא הוא מפני שמשלשון הברייתא "דינין" משמע גמר דין.

(כט) גמ', מצורע מהו שינהיג צרעתו ברגל. פירש רש"י ד"ה שינהיג צרעתו שלא יבא אל תוך המחנה ולא יגלח. ותמה הקרן אורה מה שייך לספוקי בזה הא תנינן להדיא לעיל (י). פלוגתא דתנאי אם רואין נגעים ברגל, ואמרינן התם דפליגי אם צוותא דאשתו עדיפא ליה או דעלמא. וכל זה לא שייך אי נימא דאינו נוהג צרעתו ברגל, דבדאי אין צריך לראות או נגעים, ולא שייך לטהרו או לטמאו, ולא צוותא דאשתו או דעלמא. ועוד דר' חייא הוכיח שם (י): מיותם שנולד בימי חלוטו דעוזהו דמצורע מותר בתשמיש המיטה. ואי נימא דברגל אינו נוהג בצרעתו ליכא ראייה, דשמא נולד מתשמיש דימי הרגל. ותירץ, דספק הגמ' כאן אינו אלא לגבי דיני אבלות דמצורע כתספורת ועטיפת הראש וכיוצא בזה, אבל שלוח מחנות ותשמיש המיטה וכדומה ודאי נוהג גם ברגל. והיעב"ץ הקשה נמי קושיא זו, וכתב דשמא אין ספק הגמ' אלא לענין גילוח, וגילוח במצורע הוא איסור דרבנן.

והתניא וכו'. העיר השפת אמת דהא דמצינו בברייתא דקטן פטור, היינו ממעשה אבלות כקריעה וכדומה. אבל למנוע ממנו דבר שמחה כגון גילוח, אפשר דנוהג גם בקטן, ומאי קושיא.

(יט) גמ', לא אתי עשה דיחיד ודחי עשה דרבים. כתב בהלכות גדולות (הלכות אבל) דאם מת לו מת ביום טוב שני האחרון של סוף החג, דאינו אלא יום טוב מספק. כיון דאבילות יום ראשון דאורייתא ויום טוב שני דרבנן מספק, אתי עשה דיחיד ודחי ספק עשה דרבים. אבל במת לו מת בכל ימי החג [ואפילו ביום טוב שני של חג הראשון, דהא על כל פנים מדאורייתא הוא חול המועד], ולא חל עליו אבילות עד לאחר שיצאו כל הימים טובים. ככהאי גוונא ביום טוב שני האחרון אינו נוהג אבילות [כיון שאינו יום ראשון אין כאן אבלות דאורייתא], ומכל מקום הוא עולה לו למנין שבעה. ובתוס' לקמן (כד): ד"ה דרבי אליעזר, והרא"ש (סימן ג') כתבו, דר"י ור"ת פליגי על הבה"ג, וסברי דלעולם אין אבלות דוחה אפילו יום טוב שני דרבנן.

(כ) גמ', משומת ואתי מעיקרא אתי רגל דחי ליה, השתא משמתנין ליה. הקשה התוס' הרא"ש דמצינו כהאי גוונא באבילות, דאם היה אָבֵל מעיקרא, אתי רגל ודחי ליה, אבל הנעשה אָבֵל ברגל נוהג אבילות אחר הרגל. ונימא נמי הכא דהשתא משמתנין ליה, וינהג נידוי אחר הרגל. ותירץ, דלא דמי, דאבילות אירעה לו ברגל ממילא. אבל נידוי דאנן משמתנין ליה, לא מסתבר דנשמית ליה ברגל מאחר שאינו נוהג בנידוי עד אחר הרגל.

(כא) גמ', הכא נמי דקטלין ליה, והא קא מימנעי משמחת יום טוב. הקשו התוס' הרא"ש והריטב"א, הא אפילו בשבת היה מותר להרוג בת כהן לולי דמיעטיה קרא ביבמות (ו:), וחזינן דאין חשש בזה שמימנעי משמחה. וביאר התוס' הרא"ש דהכי קאמר, וכי גומרים דינו וקטלינן ליה, הא כיון דמימנעי משמחת יום טוב, עדיף שלא לדונו ולא יצטרכו להרגו. והריטב"א ביאר, דמדאורייתא ודאי מותר לאכול באותו יום ולכך מותר לדון, אבל רבנן דאסרו לאכול והסמיכוהו על "לא תאכלו על הדם" היו צריכים לאסור לדונו במועד משום שמחת יום טוב.

(כב) גמ', ועיילי ואכלי ושתו כולי יומא וכו'. גירסת המאירי ושתו מיא כולי יומא, דאסור להם לשתות יין, שהרי שתוי אל יורה ואל ידין דיני נפשות כלל. אבל הריטב"א פירש, דלכך נקטו שהורגים סמוך לשקיעת החמה שכבר יש זמן ליינם לפוג.

(כג) גמ', ת"ש מנודה שהתירו לו חכמים. הקשה התוס' הרא"ש בשם הראב"ד, לאביי דמנודה מגלח מפני שאינו נוהג נידוי ברגל, היה צריך להתיר לו לגלח בערב הרגל, כאָבֵל שאינו נוהג אבילותו ברגל דשרי לגלח בערב הרגל (לקמן יט). ותירץ, דבאמת מותר לו לגלח בערב הרגל, ובמתניתין מדובר, שטעה וסבר שאסור לו לגלח ברגל, ולא מצא חכם לשאול היאך הדין עד הרגל. ולכך התירו לו לגלח גם ברגל עצמו. וכתב התוס' הרא"ש דהוא דוחק. אלא ודאי דאסור לו לגלח בערב הרגל, ודוקא באָבֵל התירו שהרי הרגל מבטל אבילותו לגמרי, אבל לא מנודה שחזור לנידויו אחר הרגל. [וכן דעת הריטב"א לקמן אות ל']. והשפת אמת הקשה קושיית הראב"ד מדעתו, והניח בקושיא.

(כד) תוס' ד"ה עשה דיחיד, משמע דאבילות איכא עשה דאורייתא. הרי"ף בברכות (י. מדפי הרי"ף) הוסיף להקשות, דחזינן הכא דאף אבילות שאר הימים דאורייתא, דהא אמרו "אי אבלות דמעיקרא הוא אתי עשה דרבים ודחי עשה דיחיד", ומוכח דכשמת לו מת קודם המועד אכתי מצווה בעשה דאבלות ביום המועד. ולא מצינו תנא דסבר דאבלות דאורייתא נוהגת יותר מיום אחד, לבד מר' יהודה בזבחים (ק): דאמר אנינות לילה דאורייתא.

(שער האבל, ענין ההתחלה) דהוא הדין דאין קורעין וחולצין ומספידין עליו, ואין נוהגין בו שום כבוד, דהא בזיון בידים עבדינן ליה, וכל שכן שלא נכבדנו. עוד כתב, דהיינו דוקא במנוחה לאפקרותא, אבל מנוחה לממונא כיון שמת פטור מגזרתם לגמרי, ואין סוקלין ארונו ומתאבלים עליו כשאר מתים.

(ב) גמ', **ללמדך שכל המתנדה ומת בנידויו וכו'.** משמע בנימוקי יוסף (ז): מופי הרי"ף דהאי "ללמדך" הכי קאמר, הא דנותנין אבן גדולה הוא לזכר בעלמא, ללמדך שהמת בנידויו סוקלין את ארונו. והמהר"ץ חיות כתב, דהדבר מחוסר הבנה איך נזכר ענין זה כאן, ומקומו במתניתין דעדידות.

(ג) גמ', **"א"ל אביי דילמא מנוחה לשמים שאני דחמיר.** כתב רבינו חננאל דכיון שכן, במנוחה לבני אדם לא איפשטיא בעיין, ועבדינן לקולא. אך **הראב"ה** (סימן תת"מ) כתב, דהא דאביי דיחוי בעלמא הוא, ומשום הכי מנוחה חייב בעטיפת הראש.

(ד) תוס' ד"ה **[מנוחה]** מהו בעטיפת הראש, ולא נראה לו דברי רב פפא וכו'. ביאור דבריהם, דלרב פפא דמפרש לקמן ראשו יהיה פרוע מכומתא וסודרא, על כרחך דמצורע אינו חייב בעטיפת הראש, ודלא כפשיטות דרב יוסף. והקשה הקרן אורה דליכא ראייה מדרב פפא, משום דדוקא כומתא וסודרא שהם כיסויים חשובים אסור למצורע, אבל אפשר דלדידיה נמי יהיה חייב לעטוף ראשו בכיסוי אחר. וכתב דאולי כוונתם להיפך, דלדברי רב פפא על כרחך מגופיה דקרא מוכח דמצורע חייב בעטיפת הראש [ואין צורך לראיה דרב יוסף], דהא אם ילפינן מראשו יהיה פרוע דצריך לסלק הכובע, ממילא צריך לכסות ראשו בכיסוי בעלמא, והיינו עטיפת הראש.

(ה) גמ', **מנוחה מהו בתפילין, תיקו.** הקשו בתוס' **ישנים בנדה** (ז): **ד"ה הקשה בשם ראב"ה**, דיש לפשוט מדאיתא **בסנהדרין** (סח.) דר' אליעזר דשמותיה היה, [שביכרודו במעשה תנור של עכנאי **בבבא מציעא** (נט:)], הניח תפילין ביום מותו. וחזוין נמי (שם) דקיבל על עצמו וחשש לנידוי, דחלץ מנעליו וקרע בגדיו. והניחו בקושיא. אמנם **הריטב"א** בסוגיין (עמוד ב' ד"ה מנודין) כתב, דהכא לא איפשטיא בעיין, ובסנהדרין איפשטיא לקולא. **והמאירי** כתב, דאולי לכבוד ר' אליעזר הקלו קצת בנידויו והתירו לו הנחת תפילין. **והחתם סופר בנדה** (ז): תירץ, דהרי בסמוך מבייא מצורע מהו בתפילין, ומיבעי למיתלי בפלוגתא דר' אליעזר ור' עקיבא, ור' אליעזר הוא המיקל, והוי מצי למימר דלרבי אליעזר לא תבעי לך דמצורע מותר בתפילין והוא הדין מנוחה, כי תבעי לך לרבי עקיבא.

(ו) תוס' ד"ה **ראשו, בתוה"ד**, ותרווייהו דורש ר"ע. פירש **הריטב"א** בשם **תוספות**, דלשון פרע משמע נמי לר' עקיבא גידול שער, ומדכתיב "יהיה" [וראשו יהיה פרוע] דריש תרתין.

(ז) גמ', **אבל אסור בשאילת שלום דקאמר ליה רחמנא ליחזקאל האנק דום.** ולקמן ילפינן נמי מהאי קרא דאסור בדברי תורה. **ותוס' ד"ה אסור** ביארו, דלא נהג יחזקאל אבלות אלא בב' דברים אלו, להראות אבלות בקצת דברים. **והמרדכי** (תתעב) הקשה, מאי שנא משאר דברים ילפינן דצריך לנהוג איפכא ממה שנהג הוא. ותירץ, דכיון דבשאר דברים היקל עליו הכתוב, ובשני דברים אלו החמיר, ודאי לא בא להחמיר טפי משאר אבלים, וילפינן מיניה חומרות אלו, בנקל וחומר לשאר אבלים. וכן תירץ **תוס' הרא"ש**. עוד תירץ, דאחר האנק דום כתיב "אבל מתים לא תעשה לך", הלכך הא דקדים "אבל..." לא תעשה" הוי כשאר אבלים, והא דלאחריו הוא להיפך משאר אבלים. **והרמב"ן** תירץ, דדרשינן: "האנק דום מתים", תהיה בדממה כשם שעושים על מתים, "אבל לא תעשה לך", שאר אבלות לא תעשה. ורבינו חננאל פירש, דהאנק דום פירושו שנצטוו לדבר ולשאול

ודבריהם דלא כרש"י דפירש הספק גם לענין שילוח מחנה. ובדעת רש"י צריך עיון.

(ל) גמ', **לא מיבעיא בימי טומאתו דלא נהיג.** הקשה **הריטב"א** כיון דדחי ליה, יהא מותר לו לגלח בערב הרגל כמו באבל (עיין לעיל אות כג). ותירץ, דאין הכי נמי, מיהו כיון דלא הותר אלא בערב הרגל עצמו, והוא טרוד, אם לא התגלח חשיב אנוס ומותר לגלח במועד. והקשה **הקרן אורה** דלסברא זו הייה צריך להתיר גם לאבל שלא הספיק להתגלח בערב הרגל לגלח במועד, ולקמן (יז): איתא להדיא דאסור, כיון דאיבעי ליה לגלח בערב הרגל, וצריך עיון. עוד תירץ **הריטב"א**, דלמצורע שאחר הרגל חוזר לצרעתו, לא התירו לגלח בערב הרגל, כאבל דאינו חוזר לאבילותו אחר הרגל. וכתב הקרן אורה דתירוצו זה מהני נמי למנוחה. ונלעיל באות כ' הובא כן **מהתוס' הרא"ש**.

(לא) גמ', **והצרוע, לרבות כהן גדול.** ביאר **הריטב"א** דעל כרחך מרבינן כהן גדול ולא כהן הדיוט, דכהן הדיוט שפורע ופורם על מת, לא בעי קרא דנוהג בו פריעה ופרימה דצרעת. אבל כהן גדול שאינו פורע ופורם על מת, הוה אמינא שלא ינהג בו נמי פריעה ופרימה דצרעת, קא משמע לן.

(לב) גמ', **והא כהן גדול כל השנה כרגל וכו'.** הקשה **הריטב"א** בשם **תוספות** אם כהן גדול כרגל איך נעשה מצורע, והא אין רואין נגעים ברגל. ואי נצטרע קודם היאך נעשה כהן גדול. ותירץ, דודאי לענין ראית נגעים לא חשיב כרגל. **והתוס' הרא"ש** תירץ, דהא דאין רואין נגעים ברגל דרשינן מ'יוביום הראות' יש יום שאי אתה רואה, דלא ממעטין אלא דבר שזמנו עובר כמו חתן ורגל, ולא כהן גדול שאין זמנו עובר.

(לג) גמ' **שם.** צריך עיון דאף דהוכיחה הגמ' דכהן גדול דינו בכל השנה כרגל, גבי הקרבה באנינות, מכל מקום בעינן למידע הטעם. דלכאורה הא חזוין בסוגיין דמעלת הרגל משום עשה דרבים, ומה שייך גבי כהן גדול מעלה זו. וביותר, דהגמ' סברא הטעם שידחו דיני צרעת משום דרגל הוי עשה דרבים. ואם כן נימא דגבי כהן גדול נהיג דיני צרעת משום דלא הווי עשרה דרבים. (א.ל.) ונראה דלכהן גדול יש מעלת שליח ציבור, והווי כרבים. ואם כן יש למעשיו מעלת עשה דרבים. וכדמוכח מדברי **הספורנו** (ויקרא פ"ד ג') שכתב **בד"ה אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם** כלומר שלא תקרה לו שגגת חטאת זולתי ממוקשי עם, כאמרם המתפלל וטעה, סימן רע לו, ואם שליח ציבור הוא, סימן רע לשולחיו וקרבו נשרף ואין לכהן שום חלק בו, ולכן לא כתב בו ואשם, כמו שכתב בכל שאר החוטאים, כי אמנם באמרו ואשם יורה אזהרה על התשובה, וזה לא יפול על הכהן המשיח, כי לא מלבו היה החטא כלל, אבל קרה לו לאשמת העם.

(לד) רש"י ד"ה **ניגזור, בתוה"ד**, ושמא משהו קרבנותיו עד יום טוב האחרון ומקריבן וכו'. הקשה **השפת אמת בשם תוס' רי"ד**, דמשמע דחיישינן שיקריב קרבנותיו באיסור ביו"ט האחרון, והא ודאי לא יקבלו ממנו ולא יקריבום. **ובתוס' הרא"ש** פירש, זימנין דהגיע זמנו לגלח ולהביא קרבן קודם הרגל, וישהה מלהביאם עד הרגל, כיון דבלאו הכי צריך לעלות לרגל, ועל ידי שנאסור עליו התגלחת יהיה מוכרח להביא קרבנותיו בזמן, קא משמע לן דלא גזרינן.

(לה) תוס' ד"ה **והא כ"ג**, משמע דאם אין מנוחה נוהג נידוי ברגל ה"ה כ"ג וכו'. והקשה **השפת אמת** על קושייתם, דודאי אם כהן גדול נתחייב שמתא, בכח בית דין להורידו, ואחר כך יוכלו גם לשמתו, דבודאי לא יניחו לו להשאר בשררתו.

הדרש היומיומי

היו מנודין לשמים באותם ארבעים שנה כדלקמן. ותירץ דהתם מיירי כשהיו מהלכין בדרך, דודאי שרי לנעול כמפורש בברייתא בסמוך.

(יז) גמ', ת"ש כשאמרו אסור בנעילת הסנדל וכו' מאי לאו אבולוהו, לא אשאר. פירשו התוס' בד"ה לא, דאף על גב דגבי רחיצה נמי דחינן הכי, מכל מקום זיל הכא קמדחי ליה וזיל הכא קמדחי ליה. וכן פסק הרי"ף (ח). מדפי הרי"ף. וכן דעת הרמב"ם (שהשמיט שניהם בפ"ז מתלמוד תורה ה"ד). והקשה הראב"ד (הובא ברא"ש סימן ד) דהוי תרתי דסתרי, דממה נפשך חד מינייהו אסור. על כן פסק, דבנעילת הסנדל מנודה אסור, דהא בזה מצינו בר' אליעזר שחלץ מנעליו, נכמו שהביאו תוס' ד"ה לא. ועוד, דעל כרחק אליבא דהלכתא ליכא לפרש "וכן במנודה ואבל" אלא גבי נעילת הסנדל, דהא במלאכה מנודה מותר כדלעיל. וגם מצינו דאבל אסור במלאכה גם בלילה [כדאיתא לקמן כא:], ואילו בברייתא איתא גבי תענית דשרי במלאכה בלילה, ועל כרחק "וכן באבל" לא קאי עליה. וכן ברחיצה אין שוין דיני תענית ואבל, כדמסקינן בתענית (יג): דבתענית שרי לרחוץ כל גופו בצונן, ובאבל אסור. ועל כרחק ד"וכן במנודה ואבל" לא מתפרש אלא אנעילת הסנדל. וכן משמע מרבינו חננאל דלדינא מנודה אסור בנעילת הסנדל. והגרע"א בגליון הש"ס הקשה אתוס' ד"ה לא, דאי אפשר לומר זיל הכא קדמחי ליה וכו' משום מסקנת הגמ' דתענית. והעירו השפת אמת והרש"ש עליו דלכאורה הן הן דברי הראב"ד. והריטב"א כתב דלא קשיא, משום דטובא איכא בתלמודא דלא מיפשטי בדוכתייהו ומיפשטי בדוכתא אחריתא.

(יח) רש"י ד"ה לא אשאר, דקתני התם אעטיפת הראש. בחידושי הגרע"א תמה, הא עטיפת הראש לא נזכרה באותה ברייתא, והוה ליה למימר כדברי תוס' ד"ה לא (הראשון) דקאי ארחיצה ונעילת הסנדל שנזכרו שם. ועוד, דאי "וכן במנודה" דקתני התם קאי אעטיפת הראש, תפשוט דמנודה חייב בעטיפת הראש, ולעיל נסתפק לה לגמ' בזה.

(יט) תוס' ד"ה לא אשאר (השני), בתוה"ד, וא"ת ואמאי לא פשיט מר"א וכו'. הקשה בחידושי הגרע"א אמאי לא הקשו כן לעיל כשנסתפקו אי מנודה חייב בקריעה. נאולוי זה לא פסיקא להו, כדהביא הריטב"א דבהרבה ספרים לא גרסינן בבבא מצינא "וקרע את בגדיו" (י.ס.).

(כ) בא"ד, וי"ל דשמא היה מחמיר וכו' א"נ וכו'. ותוס' בבבא מצינא (נט): ד"ה קרע תירצו, דהתם משום צער הוא דעביד ולא מדינא. וכן כתב תוס' הרא"ש בסוגיין, והוסיף, דהתם איתא דר' עקיבא נמי חלץ מנעליו, ועל כרחק דמשום צער היו עושים. ונלפנינו שם בגמ' נראה יותר, דחלץ מנעליו קאי אר' אליעזר ולא אר' עקיבא. והרמב"ן בבבא מצינא (שם) ובחידושי הרי"ן בסוגיין כתבו, דליכא למיפשט מהתם, כיון דהא דבירכו לר' אליעזר היינו בחומר דמוחרם, דחמיר ממנודה.

(כא) בא"ד, אי נמי מספקא ליה כי היכי דמספקא לן. הקשה הרש"ש הלא אי מספקא ליה הוה ליה למימר ספיקא דרבנן לקולא. וכתב, דגם לאי נמי בעינן לתירץ הראשון דמחמיר על עצמו היה. ובהגהות המהרש"ם תירץ על פי דברי הרי"ן בנדרים (יט). ד"ה מאי איכא למימר, דר' אליעזר לית ליה ספיקא דרבנן לקולא, אם כן אתי שפיר שהחמיר מספק.

(כב) גמ', אבל אסור בתשמיש המיטה דכתיב וינחם דוד וכו'. הקשה הרמב"ן (תורת האדם שער האבל - ענין האבלות ד"ה (נט) בתשמיש) בשם הראב"ד, הא בקרא דלעיל מיניה מפורש שכשמת הילד, דוד קם מהארץ ורחץ וסך והחליף שמלותיו, ואמאי לא נהג אבילות בכל אלו. ותירץ הראב"ד, דקרא דלעיל מיירי קודם קבורה, דאכתי לא חל עליו אבילות, ולא עביד הכי אלא מפני שרצה להשתחוות בית ה', ולא רצה לבא לפני השכינה בניוולותו. אבל אחר כך ודאי נהג אבילות שבעה. עוד תירץ, דדוד

לשלום. וכן לקמן גבי דברי תורה פירש, (הנדפס מכת"י, ועל הגליון חסר) דנצטווה ללמוד, ודרשינן מכלל, דכולי עלמא אסורים בשאלת שלום ודברי תורה, כבשאר הדברים. וכן כתב בחידושי הרי"ן לגבי דברי תורה.

(ח) גמ', מנודה מהו בשאילת שלום. כתבו הרא"ש (סימן ד) והריטב"א והנימוקי יוסף (ז: מדפי הרי"ף) דמדמבעיא לן אשאילת שלום, מוכח דשאר דברים שרי לדבר עמו. נאמנם לפי דחיית הרי"ן בנדרים המובא לקמן (אות כא) גבי תשמיש המיטה, דאפשר להעמיד ספק הגמ' במנודה לעיר אחרת ואינו מנודה לעירו, עיי"ש. גם הכא אפשר להעמיד כן, וליכא ראייה. (י.ס.).

(ט) גמ', אבל אסור בדברי תורה. תוס' לקמן (כא: ד"ה ואסור הביאו ב' דעות אי שרי לאבל ללמוד בדברים הרעים. וכתבו, דר"י הוכיח מדסתמו הכא אסור בדברי תורה, משמע הכל. ודחו דאין להוכיח מסתימת הדברים, דגם סתמו כאן אבל אסור להניח תפילין, והדין דדוקא ביום הראשון אסור.

(י) גמ', שם. הקשה הריטב"א דאמרין בברכות (טז:): אבל חייב בכל המצוות האמורות בתורה חוץ מן התפילין, והכא מבואר דאסור נמי בדברי תורה. ותירץ, דאין למדין מן הכללות אפילו במקום שנאמר "חוץ", והכא פשיטא ליה דאסור בדברי תורה שהן משמחי לב. אי נמי, הכא אינו פטור מתלמוד תורה דהא קורא קריאת שמע שחרית וערבית ויוצא בזה. נורש"י לקמן (כ"א). ד"ה ואסור לקרות הקשה כקושיית הריטב"א, ומפשטות דבריו נראה שאין חיוב תלמוד תורה באבל.]

(יא) גמ', זבוני מיא בפקתא דערבות. פירשו רבינו חננאל והערוך (ערך פקתא) שהיא ארץ ציה ורחוקה מן הישוב, וימכור בה מים כדי פרנסתו. ורש"י (ז: מדפי הרי"ף) ד"ה מאי חנות הביא דבגמ' בחולין (קז). מפורש, דבפקתא דערבות לא שכיחי מיא.

(יב) תוס' ד"ה ובוועלי, בתוה"ד, אבל בטומאת שרצים מודה וכו'. כתב הרש"ש, דצריך לגרוס בטומאת מת, דהא בטומאת שרצים שהיא טומאת ערב, ודאי לא פליג ר' יהודה שטובל ונטהר משתיהן.

(יג) גמ', מצורע מהו בקריעה. כתב הריטב"א, דלרווחא דמילתא נקט לה, ולא דמספקא ליה. דהא זיל קרי בי רב הוא. והשפת אמת פירש דמספקא ליה אם במצורע חייב דוקא קריעה, או דסגי לילך בבגד קרוע. ופשיט לקולא דסגי ללבוש בגדים מקורעים. וכן דייק המנחת חינוך (מצוה ק"נ אות ה', ומצוה קע"א אות ב') מדמפיק לה קרא בלשון בגדיו יהיו פרומין, ולא כתיב "יפרום בגדיו".

(יד) גמ', אבל חייב בכפיית המיטה. כתבו תוס' (לקמן כא). ד"ה אלו, והרא"ש (סימן עז) דבני אשכנז וצרפת לא נהגו בכפיית המטה, וסמכו אירושלמי (ה"ה) דאכסנאי בפונדק אינו כופה שלא יאמרו שהוא מכשף. ואנו שדרים בין הגויים, אפילו בביתו שייך חשש זה. ועיין שם עוד טעם דבמיטות שנהגו בזמנם אין ניכרת הכפייה.

דף טו ע"ב

(טו) גמ', דמות דיוקני נתתי בהן ובעונותיהם הפכתיה, כפו מטותיהן עליה. בירושלמי (ה"ה) הוסיפו, דהמיטה היא הסרסור לביאת האדם לעולם על ידי איש ואשתו, ומשום הכי ראוי לכפותה כשדמות דיוקנו של האדם מתהפכת. וכתב בדרשות חתם סופר (שפז, ג ד"ה נוהגין) דהוא הטעם למנהגינן שמהפכין המראות (שפיגעל) בבית האבל, דגם מראות הצובאות הם סרסור לביאת האדם כדכתב רש"י בפירוש התורה (שמות ל"ח, ח). ולכך אנו שאיננו כופין המיטות (כמובא באות הקודמת) מקיימים על כל פנים הענין בהיפוך המראות.

(טז) גמ', מנודה מהו בנעילת הסנדל. הקשה הקרבן נתנאל (ד אות ס), אמאי לא פשיט ליה מדכתיב "ונעלך לא בלתה מעל רגלך זה ארבעים שנה", והם

שאר קרבנות חוץ משלמים. כתב התוס' הרא"ש בשם הראב"ד דמרבין להו בספרא (פרק ט"ז, פרשה יג) מ"אם זבח". ועופות ומנחות יין ולבונה. וקרבן עצים מרבין מ"קרבנו", דבקרא כתיב "אם זבח שלמים קרבנו". וכן הוא בזבחים (צט:). והריטב"א כתב בשם רבותיו, דאבל מותר לשלח קרבנות הבאים לכפרה. והקשה עליו החסדי דוד (על תוספתא דקרבנות ריש פ"א) מגמ' וספרא אלו.

(כז) גמ', ואחרי טהרתו, אחר פרישתו מן המת. כלומר, כיון דאי אפשר לפרש כפשוטו, דהא אחר שנטהר אין צריך להמתין ז' ימים. ופירש התוס' הרא"ש בשם הראב"ד דלביאור הגמ', קא משמע לן קרא דיום נגיעתו עצמו עולה לו למנין שבעה, מדלא כתיב אחרי "יום" טהרתו. וכן להקיש לו ימי ספירו של מצורע שנרמזו בסיפא דקרא, [יספרו לו], שיום טהרתו עולה לו מן המנין.

(כח) גמ', פרישתו מן המת. כתב הריטב"א, דלפי זה יתפרש לשון "טהרתו" כמו "טהר יומא" בברכות (ב:), דהיינו אחר הסתלקותו [ממגע המת].

(כט) גמ', וביום באו אל הקדש וגו' זו עשירית האיפה שלו. פירשו רש"י ד"ה זו ותוס' ד"ה ואחרי, דלא קאי אקראי דלעיל, אלא ענין בפני עצמו הוא, דכהן הדיוט ביום חנוכו צריך להביא עשירית האיפה. והתוס' הרא"ש פירש, דקאי אקרא דלעיל גבי כהן שנצטרע ונתרפא, וסבר ר' יהודה דכהן הדיוט שנרפא מצרעת מוחלטת, צריך להביא כשיחזור לעבודתו עשירית האיפה כיום שנתחנך בו, דהוי כקטן שנולד. ור' שמעון פליג וסבר דקרא אתא לומר שמצורע אינו משלח קורבנותיו.

(ל) תוס' ד"ה ואחרי, בסוה"ד, ואם כן אין טמא מביא וכו'. הרש"ש הגיה, ואם כן איך טמא מביא קרבנותיו. [כלומר, שהרי צריך לסמוך]. ותוס' בחגיגה (ד:), ד"ה דכתיב תירצו, דטעמא דמשלח קרבנותיו היינו דוקא זב [או מצורע], דכיון דאין טהרתם תלויה אלא ברפואה, ואפשר שלא יתרפאו לעולם, טוב לנו שיביאו קרבן בלי סמיכה משלא יביאו כלל. אבל טמא שטהרתו תלויה בימים ומעשים, ודאי דאין להם להביא קרבנותיהם עד שיטהרו ויוכלו לסמוך.

לא נהג כלל אבילות דהיה לו ספק אם הילד הוא בן קיימא או לא, וכשמת הוברר שלא היה בן קיימא ואין צריך להתאבל עליו. וראיית הגמ', מדחזינן דבשעה שהיה הילד חי והתפלל עליו נהג בעצמו כל ענייני אבילות ברחיצה, סיכה וגיהוץ, הרי דנמנע נמי מתשמיש המיטה. ועל כרחק דהוי נמי מדיני אבל. והרמב"ן הרבה להקשות אתירוצו השני, דאפשר שנמנע מתשמיש כדי להתפלל בטהרה, עיין שם. והוא תירץ, דמלך אסור לנוול עצמו בימי אבלו, כמו שהתירו לו לרחוץ פניו ביום כיפור. ועוד, דשמא לא רחץ אלא להעביר הזוהמא.

(כג) גמ', מנודה מהו בתשמיש המיטה. הקשה הריטב"א פשיטא דאסור דהא צריך להתרחק ממנו ד' אמות. והר"ן בנדרים (ח). תירץ בשם הראב"ד דאשתו דכגופו אינה צריכה להתרחק ממנו. והריטב"א תירץ, דעל כרחק כל בני ביתו אינם צריכים להתרחק ממנו, דאין דעת בית דין לאסור עליו חיותיה, וכדמצינו בסנהדרין (סח). שהורקנוס בנו של ר' אליעזר היה משמש את אביו בימי נדויו. והר"ן (בנדרים שם) כתב, דאין מכאן ראייה כלל, דאפשר להעמיד הבעיא כגון מנודה לעיר אחרת שאינו מנודה לעירו, שאשתו אינה מצווה להתרחק ממנו, כשאר בני עירו, אבל הוא עצמו "מנודה", ואם מנודה אסור בתשמיש המיטה גם הוא יהיה אסור.

(כד) גמ', מצורע מהו בתשמיש המיטה, ת"ש וכו' ואסור בתשמיש המיטה. הרי דנפשטה בעיין לאיסור. אמנם רבינו חננאל כתב, "מצורע מהו בתשמיש המיטה, ולא איפשיטא בהדיא". והרמב"ם (פ"י מטומאת צרעת ה"ו) סתם, דמצורע מותר בתשמיש המיטה. והכסף משנה (שם) נדחק דדבריו אימי חלוטו, אבל בימי ספירו אסור כבסוגיין.

(כה) גמ', מי קתני שאסור, שיהא כמנודה וכאבל במילי אחרנייתא. הקשה הקרן אורה (בעמוד א' ד"ה שיהיה שפתותיו) הא האי קרא דוישב מחוץ לאהלו מיירי בימי ספירו, ואיזה מילי אחרנייתא איכא במצורע שהוא כמנודה ואבל, הא כל דיני מצורע אינן אלא בימי חלוטו כמבואר ברמב"ם (פ"י מטומאת צרעת ה"ו).

(כו) גמ', אבל אינו משלח קרבנותיו דתניא ר"ש אומר שלמים וכו'. ולענין

הצטרף גם אתה ללומדי ה"דרף היומי" בעיון!!!

זמני השיעור בדף היומי ע"י רבני הכולל בכל יום בין השעות 10:30 - 9:30 בבית הכנסת 'שע"י קהילת אשכנז' רחוב חתם סופר 2 קרית ספר מודיעין עילית ת"ו

יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבה של אבן וכו'...

יתנב עבדו איזה ספר הצריך לרבים ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת שילמדו בו יהיה לנחת רוח לנשמת הנפטר... (הח"ח באהבת חסד ח"כ בפ"ט)

כתובת המערכת: רח' שאגת אריה 17/25 קרית ספר מודיעין עילית. טל/פקס: 08-9741714 ©

למנויים, לתרומות, להנצחות ולכל ענין 052-7113060 Dafyomi@okmail.co.il

<http://www.shtaygen.co.il/?CategoryID=1124>